

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TURİZM İŞLETMECİLİĞİ EĞİTİMİ ALAN LİSANS VE
ÖNLİSANS ÖĞRENCİLERİNİN STAJ KONUSUNDAKİ
DÜŞÜNCE VE ALGILAMALARI ARASINDAKİ
FARKLILIKLARIN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hasibe YAZIT

Enstitü Anabilim Dalı : Turizm İşletmeciliği

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. İsmail GÜMÜŞ

Temmuz-2013

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

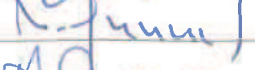

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ EĞİTİMİ ALAN LİSANS VE
ÖNLİSANS ÖĞRENCİLERİNİN STAJ KONUSUNDAKİ
DÜŞÜNCE VE ALGILAMALARI ARASINDAKİ
FARKLILIKLARIN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hasibe YAZIT

Enstitü Anabilim Dalı : Turizm İşletmeciliği

“Bu tezi 17/2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof. Dr. Orhan BATUMAN	Bozercili	
Yrd. Doç. Dr. İsmail Gümmüç	Başarılı	
Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman BENEK	BAŞARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Hasibe YAZIT

19.07.2013

ÖNSÖZ

Yapılan bu çalışmada turizm eğitimi alan lisans ve önlisans öğrencilerinin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunlar öğrenilmeye çalışılarak, bu sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Üniversite hayatına başladığım ilk günden itibaren yardımını ve desteğini benden esirgemeyen, akademik çalışmalar yapmam konusunda beni her zaman motive eden ve bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük emeği geçen değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. İsmail GÜMÜŞ'e ve Yrd. Doç. Dr. Şevki ULAMA'ya ve değerli hocam Doç. Dr. Mehmet SARIŞIK'a çok teşekkür ederim.

Yüksek Lisans eğitimine başladığım günden itibaren yardım ve desteklerini her zaman hissettiğim başta bölüm başkanımız değerli hocam Prof. Dr. Orhan BATMAN olmak üzere, kıymetli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Burhanettin ZENGİN'e, Doç. Dr. Oğuz TÜRKAY'a ve Prof. Dr. Muhsin HALİS'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek Lisansa başladığım ilk günden itibaren her zaman yanımda hissettiğim değerli dostlarım Araş. Görevlisi Seyit Ahmet SOLMAZ ve Öğretim Görevlisi Derya DEMİRDELEN'e çok teşekkür ederim. Sizler gibi değerli dostları kazandığım için kendimi çok şanslı hissediyorum. Sizler bu zorlu yolda benim her zaman yardımcım oldunuz.

Hiçbir karşılık beklemeden her zaman beni seven, mutlu olmam için ellerinden geleni yapan ve bana çok önemli değerleri katan, beni ben yapan, şefkatli ve fedakâr annem Fatma ve Babam Musa YAZIT'a ve varlıklarıyla her zaman beni mutlu eden, bu hayatta her zaman destek olan kardeşlerim Emine ve Ayşe YAZIT'a ne kadar teşekkür etsem az kalacaktır. Tanıştığım ilk günden itibaren hayatımı güzelleştiren, maddi, manevi desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen ve sabırlı olmam noktasında bana her zaman yardımcı olan çok sevgili eşim Numan YAZIT'a çok teşekkür ederim. Ve son olarak, bana her konuda güç veren güzel kızım Elif Asmin YAZIT'a teşekkür ederim.

Hasibe YAZIT

19.07.2013

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
GRAFİK LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TURİZM SEKTÖRÜ VE TURİZM EĞİTİMİ	6
1.1. Turizm ve Turizm Sektörü	7
1.1.1. Turizm Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	12
1.1.2. Turizm Sektörünün Tanımı ve Temel Özellikleri.....	15
1.2. Eğitim ve Mesleki Eğitim	18
1.2.1. Eğitim Kavramı	18
1.2.2. Eğitim Sistemi	19
1.2.3. Mesleki Eğitim Kavramı.....	19
1.3. Mesleki Turizm Eğitimi	20
1.3.1. Turizm Eğitimi Kavramı.....	22
1.3.2. Turizm Eğitiminin Önemi ve Amaçları	27
BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE VE DİĞER ÜLKELERDE MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİ VE STAJ	29
2.1. Türkiye’de Turizm Eğitimi	29
2.1.1. Yaygın Eğitim.....	30
2.1.1.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı’na Bağlı Yaygın Eğitim Kursları	31
2.1.1.2. Milli Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Yaygın Eğitim Kursları	31
2.1.1.2.1. Halk Eğitim Merkezleri Kursları.....	31
2.1.1.2.2. Çıraklık Eğitim Merkezleri Kursları	32
2.1.1.2.3. Meslek Liselerinde Verilen Sertifika Programları.....	32
2.1.1.2.4. Turizm Eğitim Merkezleri (TUREM) Kursları	32
2.1.1.3. Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Mesleki Turizm Eğitim Kursları	33
2.1.2. Örgün Eğitim	33

2.1.2.1. Turizm Eğitimi Veren Ortaöğretim Kurumları	34
2.1.2.2. Turizm Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Kurumları	34
2.2. Turizm Eğitiminde Staj	34
2.2.1. Staj Kavramı	35
2.2.2. Stajın Amacı ve Önemi.....	36
2.2.3. Turizm Eğitiminde Staj Uygulamaları ve Önemi.....	37
2.2.4. Turizmde Stajla İlgili Yapılan Çalışmalar	38
2.2.5. Dünya’da Mesleki Turizm Eğitimi	41
BÖLÜM 3:TURİZM İŞLETMECİLİĞİ EĞİTİMİ ALAN LİSANS VE ÖNLİSANS ÖĞRENCİLERİNİN STAJ KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCE VE ALGILAMALARI ARASINDAKİ FARKLILIKLARIN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	44
3.1. Araştırmanın Amacı	44
3.2. Araştırmanın Önemi.....	45
3.3. Araştırmanın Yöntemi.....	45
3.3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	45
3.3.2. Veri Toplama Aracı	48
3.3.3. Veri Toplama Süreci	48
3.3.4. Araştırmanın Kısıtları	48
3.3.5. Ölçeğin Geçerliliği ve Güvenilirliği	49
3.3.6. Hipotezler	50
3.3.7. Verilerin Analizi	50
3.4. Bulgular ve Yorum.....	51
3.4.1. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları	51
3.4.2. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları	59
3.4.3. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Farklılık (T-testi) Analizi Sonuçları.....	65
3.4.4. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Farklılık (Anova) Analizi Sonuçları.....	70
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	78
KAYNAKÇA	83
EKLER.....	96
ÖZGEÇMİŞ.....	101

KISALTMALAR

Y.O.	:Yüksek Okul
M.Y.O.	:Meslek Yüksek Okulu
YÖK	:Yüksek Öğretim Kurumu
M.E.B.	:Milli Eğitim Bakanlığı
H	:Hipotez
TUREM	:Turizm Eğitim Merkezleri
TUGEV	:Turizm Geliştirme Vakfı
ANOVA	:Analysis of Variance (Varyans Analizi)
Ve diğ.	:Ve Diğerleri
Tek Grup T testi	:One Sample Test
UNWTO	:Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
WTO	:Dünya Turizm Örgütü

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Evren Büyüklüklerine Karşılık Gelen Örneklem Büyüklüğü.....	47
Tablo 2: Alfa Sayısının Güvenilirliği.....	49
Tablo 3 : Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerinin Sayı ve Yüzdelerine Göre Dağılımı.....	51
Tablo 4 : Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	53
Tablo 5 : Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sektörde Çalışma Durumuna Göre Dağılımları.....	53
Tablo 6 : Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Staj Yaptıkları Departmanlarına Göre Dağılımı.....	55
Tablo 7 : Önermelere Katılım Derecesinin Yüzdesele Dağılımı ve Aritmetik Ortalama.....	56
Tablo 8 : Staj Sorunları Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi Sonuçları.....	60
Tablo 9 : Staj Sorunlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması.....	66
Tablo 10: Staj Sorunlarının Eğitim Durumuna Göre Farklılaşması.....	68
Tablo 11: Staj Sorunlarının Ücret Alma (Staj Esnasında) Durumuna Göre Farklılaşması.....	69
Tablo 12: Staj Sorunlarının Üniversiteye Göre Farklılaşması.....	72
Tablo 13: Staj Sorunlarının Bölümü İsteyerek Seçip Seçmeme Durumuna Göre Farklılaşması.....	75
Tablo 14: Staj Sorunlarının Staj Yapılan Departmana Göre Farklılaşması.....	77

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Çalıştıkları İşletmeye Göre Dağılımı.....55

Tezin Başlığı: Lisans ve Önlisans Öğrencilerinin Staj Konusundaki Düşünce ve Algılamaları Arasındaki Farklılıkların Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma	
Tezin Yazarı: Hasibe YAZIT	Danışman: Yrd. Doç. Dr. İsmail GÜMÜŞ
Kabul Tarihi: 19.07.2013	Sayfa Sayısı: vii (ön kısım)+95 (tez)+6 (ekler)
Anabilim Dalı: Turizm İşletmeciliği	
<p>Turizm sektörünün geleceği göz önüne alındığında nitelikli personel ihtiyacının çok büyük bir önem taşıdığı görülmektedir. Nitelikli personel yetiştirmeyi ve nitelikli personeli sektöre kazandırmayı amaçlayan turizm eğitimi veren yüksekokulların ve meslek yüksekokullarının öğrencilere verdikleri teorik ve uygulamalı dersler de ön plana çıkmaktadır. Bu okullardan aldıkları eğitimlerle sektöre ilk adımlarını stajlarla atmaya başlayan öğrencilerin sektör hakkındaki ilk fikirleri oluşmaya başlamaktadır. Öğrencilerin stajları süresince pek çok sorunla karşılaştığı bilinmektedir. Bu sorunların bilinip, sorunların çözümü için gerekli olan çalışmaların yapılması sonucunda staj dönemlerinde öğrenciler çok az sorun yaşayacak ya da hiç yaşamayacaklardır. Bu da öğrencilerin staj dönemlerinin daha zevkli ve daha verimli geçmesini sağlayarak, onların mezun olduktan sonra da turizm sektöründe çalışmalarını sağlayacaktır.</p> <p>Araştırmanın temel amacı, turizm eğitimi alan yükseköğretim öğrencilerinin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunları belirleyerek, turizm eğitimi alan lisans ve önlisans öğrencilerinin staj konusundaki düşünce ve algılamaları arasındaki farklılıklarını belirlemektir. Lisans ve önlisans düzeyinde turizm eğitimi veren İstanbul, Kocaeli ve Sakarya Üniversitelerinde lisans düzeyinde 3. ve 4.sınıf öğrencilerinin önlisans düzeyinde ise 2.sınıf öğrencilerinin toplamda 469 öğrencinin katıldığı anket yöntemiyle bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Anket sonuçları istatistikî metotlarla analiz edilmiştir.</p> <p>Yapılan faktör analizi ve demografik özellikler açısından yapılan t-testi ve tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin staj dönemlerinde eğitim düzeyleri arasında, işletme ile ilişkiler, turizme bağlılık ve işletme koşulları faktörlerinde farklılıklar olduğu görülmektedir. Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin staj dönemlerinde önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilere oranla aldıkları eğitimin daha iyi olması, kendilerine geleceğin yönetici gözüyle bakılması, motivasyonlarının daha yüksek olması gibi sebeplerden dolayı daha az sorun yaşadıkları ve sektör hakkında daha pozitif düşüncelere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Her iki düzeyde de turizm eğitimi alan öğrencilerin staj dönemlerinin turizm sektörüne uygun olarak plânlanmadığından şikâyet ettikleri görülmektedir. Yaşanan bu sorunların çözümü için hem eğitim kurumlarına, hem turizm işletmelerine, hem de Turizm ve Milli Eğitim Bakanlık'larına çok fazla iş düşmektedir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Eğitim, Turizm Eğitimi, Staj, Staj Sorunları, Turizm Eğitiminde Staj.	

Title of the Thesis: A Study On The Determination of Differences Between Opinions and Perceptions of Undergraduates and Associate Degree Students – Who Receive The Education of Tourism Management - About Internship

Author: Hasibe YAZIT

Supervisor: Assistant Prof. Dr. İsmail GÜMÜŞ

Date: 19.07.2013

Nu. Of Pages: vii (pre tex)+95 (main body)+6 (app.)

Department: Tourism Management

Considering the future of tourism sector, it is seen that the requirement for qualified personnel is of vital importance. And theoretical and applied courses which the graduate schools and vocational high schools – giving tourism education to the students and aiming to train qualified personnel and bring the qualified personnel in the sector – come to the forefront, as well. The first opinions of the students – starting to take their steps by internships in the sector through the educations they receive from those schools – about the sector begin to take shape. It is known that the students confront many difficulties during their internships. As a result of knowing those difficulties and performing the actions required for the solution of the difficulties, the students will have very few difficulties or have no difficulty during their internship periods. And this will cause the internship periods of the students to go more enjoyable and more productive and cause them to work in tourism sector even after they graduate.

The main objective of the study is to determine the differences between opinions and perceptions of undergraduates and associate degree students – who receive tourism education – about internship by detecting the difficulties which higher education students have during their internship periods. This study has been implemented in İstanbul, Kocaeli and Sakarya Universities giving tourism education at the levels of bachelor's degree and associate degree through survey method where 3rd and 4th class students participate at the level of bachelor's degree while at associate degree level, 2nd class students and in total, 469 students participated in. The results of the survey have been analyzed by statistical methods.

When the results of factor analysis and t-test made in terms of demographic features and one-way analysis of variance (Anova) are examined, it is seen that there are differences between the education levels of students and in the factors of relationships with the establishment, attachment to tourism and operating conditions during internship period. It is understood that the students receiving tourism education at the level of bachelor's degree have fewer difficulties and have more positive opinions about the sector during their internship periods due to the reasons such as the fact that their education is better than the students receiving education at the level of associate degree, that they are regarded as the managers of future, that their motivations are higher. It is seen that the students receiving tourism education at both levels complain that their internship periods are not planned in accordance with tourism sector. For the solution of those difficulties experienced, both the educational institutions, tourism establishments and Ministry of Tourism and Ministry of National Education have too many responsibilities.

Keywords: Education, Education of Tourism, Training, Problems of Training, Training at tourism

GİRİŞ

Günümüzde işletmeler arasında çok büyük bir rekabet söz konusudur. İşletmelerin bu rekabetle baş edip, ayakta kalabilmeleri için insan unsuru çok büyük bir önem taşımaktadır. Özellikle hizmet sektörü olan turizm sektöründe işletmelerin başarılı olmasında insan unsuru çok önemlidir.

Çalışma hayatında bir işletmeyi başarıya ulaştıracak olanlar, şüphesiz çalışanlardır ki; özellikle de hizmet sektöründe faaliyet gösteren ve emek-yoğun bir sektör olan turizm işletmelerinde, başarı için insan unsurunun varlığı önemli olmaktadır. Bu nedenle yeterli bilgi ve tecrübeye sahip kişilerin başka sektörlerde çalışması, nitelikli olmayan kişilerin sektöre çalışması işletmelerin başarısını olumsuz etkileyecektir.

Turizm sektöründe işletmelerin başarılı olmaları turizm eğitimi alan nitelikli personelin sektörde çalışmasıyla sağlanabilecektir. Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin turizm sektöründe geleceğin yöneticileri, önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin de sektörde geleceğin ara elamanları olacakları plânlanmaktadır. Turizm eğitimi alan bireyler turizm sektörüne ilk defa stajlarla adım atmaya başlarlar. Eğitim aldıkları kurumlardan ilk defa stajlarla sektöre adım atan bireyler sektörde pek çok eksikle karşılaşmakta ve sorun yaşamaktadır. Staj döneminde bu sorunlar çözümlenemez ise eğitim alan nitelikli bireyler sektöre olumsuz bakacak ve mezun olduktan sonra turizm sektöründe çalışmak istemeyebilecektir. Bu durumda eğitim döneminde harcanan tüm kaynaklar heba olacaktır. Bu noktada öğrencilerin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunlar ön plâna çıkmaktadır. Bu sorunların öğrenilip, temelinin bilinmesi sorunların çözümü için çok büyük bir yarar sağlayacaktır. Ve sorunların çözümü için yapılması gereken çalışmaların neler olduğunun bilinmesi için sorunların öğrenilmesi çok önemlidir.

Turizm sektöründe işletmelerin müşteri memnuniyetini kazanması, imaj elde edebilmesi ve bunun sonucu olarak kâr elde edebilmesi turizm eğitimi alan bireylerin sektöre karşı olumlu duygu ve düşünceler hissetmesine bağlıdır. Turizm eğitimi alarak, sektöre ilk adımları stajlarla gerçekleşen üniversite öğrencilerinin staj konusunda ne düşündükleri ve ne algıladıkları gelecekte sektörde çalışmalarını belirlemesi açısından çok büyük bir önem taşımaktadır. Öğrencilerin staj dönemlerinde ne tür sorunlar yaşadıkları ve bu

sorunları nasıl algıladıkları, bu sorunların eğitim düzeyleri arasında nasıl farklılık gösterdiği büyük bir önem taşımaktadır.

Bu çalışma, turizm eğitimi alan ve stajlarını tamamlamış olan lisans ve önlisans öğrencileri üzerine yapılan bir alan araştırmasıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma, turizm eğitimi alan lisans ve önlisans öğrencilerinin staj dönemleri esnasında yaşadıkları sorunları belirlemeye çalışarak, öğrencilerin aldığı eğitim düzeyleri arasında farklılıklar olup olmadığını ortaya koymaya çalışmaktadır. Öğrencilerin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunların eğitim düzeyleri arasında neden farklılık gösterdiği açıklanmaya çalışılmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda, turizm eğitiminin staj dönemlerinde öğrenciler üzerindeki önemi anlaşılmaktadır. Turizm eğitiminin, sektörün ihtiyaçlarıyla paralel bir şekilde gerçekleşmesinin, eğitim kurumlarındaki müfredatların güncellenmesinin yaşanabilecek pek çok sorunun ortadan kalkmasını sağlayabileceğini söylemek mümkündür. Lisans ve önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin sektörde yaşadıkları sorunların birbirinden farklılık göstermesi, öğrencilerin öğrenim gördükleri eğitim düzeyleri itibariyle stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde turizm sektörü ve turizm eğitimi kavramları ele alınmaktadır. Turizm sektörünün tarihçesi, özellikleri anlatılarak, turizm sektöründe eğitimin önemi vurgulanmaktadır.

İkinci bölümde ise, Türkiye’de ve diğer ülkelerde mesleki turizm eğitimi ve staj kavramları üzerinde durulmaktadır. Eğitim ve staj kavramlarının birbirlerine olan katkıları vurgulanmaktadır.

Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise, araştırma yöntemine değinerek, araştırma bulgularına yer verilmektedir. Elde edilen sonuç, turizm eğitimi alan lisans ve önlisans öğrencilerinin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunlar sebebiyle pek olumlu düşünce ve algılara sahip olmadıkları yönündedir. Öğrenim görülen her iki düzeyde de staj dönemlerinde sorunlar yaşandığı görülmekle birlikte bu sorunların dereceleri farklılık göstermektedir. Öğrenim görülen eğitim düzeyleriyle stajda yaşanan sorunlar arasında farklılıklar oluşu sonucuna ulaşılmıştır. Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin staj dönemlerinde önlisans öğrencilerine oranla daha az sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bulgulara ilişkin veriler sonuç ve öneriler kısmında yer almaktadır.

Staj sorunlarıyla ilgili literatürde çok fazla çalışma bulunmaktadır. Hatta turizm sektöründe staj uygulamaları ve staj sorunlarıyla ilgili de pek çok çalışma vardır. Fakat staj sorunlarının eğitim düzeyleri arasında farklılık gösterip göstermediğiyle ilgili literatürde çok fazla çalışma olmadığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada, öğrencilerin eğitim düzeyleriyle stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında hangi noktalarda farklılıklar olduğu incelenmiştir. Bu farklılıklar öğrenilerek bunların sebepleri açıklanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, turizm eğitimi alan yükseköğretim öğrencilerinin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunları belirleyerek, turizm eğitimi alan lisans ve önlisans öğrencilerinin staj konusundaki düşünce ve algılamaları arasındaki farklılıklarını belirlemektir. Eğitim düzeyleri arasındaki bu farklılıkların hangi sebeplerden kaynaklandığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Bunun sonucunda turizm eğitimi almış kişilerin staj esnasında yaşadıkları sorunlara çözüm önerileri getirilmesine çalışılarak, sektöre olan bakış açılarının olumlu yönde geliştirilmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

Turizm sektörünün ekonomiye olan katkısından dolayı her geçen gün önemi artmaktadır. Dolayısıyla bu sektörde ülkeler ve bölgeler arasında çok ciddi bir rekabet söz konusu olmaktadır. Bu yoğun rekabet ortamında başarılı olabilmenin en önemli etkenlerinden biri işgücü olmaktadır. Bu noktada işgücü ihtiyacının büyük bir kısmını karşılamakla görevli eğitim kurumları ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada eğitim kurumlarından aldıkları eğitimlerle stajlarına başlayan lisans ve önlisans öğrencilerinin staj konusundaki düşünce ve algılamaları arasındaki farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır..

Araştırmanın Önemi

Turizm sektörünün ekonomiye olan olumlu etkisinin çok önemli bir boyutta olduğu görülmektedir. Turizm sektörünün başarılı olması işgücüyle doğru orantılıdır. İşte bu sektörde çalışacak olan bireylerin turizm eğitimi almış, yeterli bilgi ve tecrübeye sahip kişilerden oluşması çok önemlidir. Turizm eğitimi almış bireylerin de sektöre ilk tanışması olan stajlarda hangi düşüncelere sahip olacağı çok önemlidir.

Bu çalışmada, lisans ve önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin stajları esnasında yaşadıkları problemler tespit edilerek, bu problemlere çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma daha önce yapılan pek çok çalışmada olduğu gibi Türkiye'deki mesleki turizm eğitiminin verimliliğinin arttırmasına katkı sağlaması yönüyle önemlidir. Bu çalışma, turizm eğitimi alan kişilerin sektöre olan olumsuz bakış açılarını tespit edip, bu olumsuzluğu gidermeye çalışması yönüyle önemlidir. Ayrıca bu çalışmada yer alan çözüm önerilerinin dikkate alınıp, çalışmalar yapılmasıyla birlikte nitelikli personelin turizm sektöründen uzaklaşması engellenerek, turizm işletmelerinin başarılı olmasına katkı sağlanacaktır.

Yapılan bu çalışmanın bulgu ve sonuçları itibarıyla turizm işletmelerine, turizm sektörü yöneticilerine, eğitim kurumlarına, akademisyenlere ve öğrencilere katkı sağlaması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmada, turizm eğitimi alan yükseköğretim öğrencilerinin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunlar belirlenerek, turizm eğitimi alan lisans ve önlisans öğrencilerinin staj konusundaki düşünce ve algılamaları arasındaki farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Araştırmanın evrenini Türkiye'de lisans ve önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan ve stajlarını yapan tüm öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği bölümü ve Kırkpınar Turizm İşletmeciliği Programı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Turizm ve Otel İşletmeciliği ve İstanbul Üniversitesi önlisans Turizm ve Otel İşletmeciliği, Kocaeli Üniversitesi Derbent Turizm ve Otel İşletmeciliği Y.O ve Derbent Turizm ve Otel İşletmeciliği M.Y. O. öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın evreni Türkiye'de lisans düzeyinde turizm eğitimi alan yaklaşık 11.500 ve önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan yaklaşık 28.400 kişidir (ÖSYM). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin yaklaşık 5700'ü 3 ve 4.sınıf öğrencisiyken önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin yaklaşık 14.200'ü 2.sınıf öğrencisidir. Araştırmada ise 700 anket dağıtılmıştır. Fakat dağıtılanlardan 469 tanesi tam olarak alınmıştır.

Araştırmada verileri elde etmek amacıyla anket yöntemi kullanılmıştır. Anket 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öğrencilerin staj dönemleri süresince yaşadıkları sorunları belirlemek amacıyla Kaşlı, İlban ve Aydemir (2010), Türkseven (2012), Sarı

(2007), Kırılı (2006),Taşkın (2006), Tutan (2010) tarafından ortaya konulan üniversite öğrencilerinin staj sırasında yaşadıkları sorunları ölçmeye yönelik ifadeler beşli likert tarzı sorularla yer almaktadır. İkinci bölümde ise öğrencilerin demografik özelliklerine ve stajla ilgili temel bilgilere yönelik sorular kategorik olarak hazırlanmıştır.

Araştırmada anket yoluyla elde edilen veriler istatistiki yöntemle analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde sosyal bilimler alanında yaygın bir şekilde kullanılan SPSS for Windows paket programının 15.0 sürümünden yararlanılmıştır.

İstatistiksel analizler kapsamında ilk olarak ölçekte yer alan ifadeler güvenilirlik analizine tabi tutulmuş ve toplam korelasyonu 0.30'un altında olan ve negatif değer alan ifadeler ölçekten çıkarılmıştır. Sonrasında ifadeleri daha az sayıda boyut altında toplamak amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediklerini belirlemek amacıyla mod, medyan ve aritmetik ortalama değerleri incelenmiş ve bu değerlerin birbirine yakın olduğu görülmüştür. Bu değerler veri setinin normal dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerine ve turizm sektörüyle ilgili temel sorulara ilişkin ifadelerin aktarılmasında frekans analizi kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin staj sürecinde yaşadıkları sorunların cinsiyete, eğitim durumuna, sektörde çalışmaya ya da çalışma esnasında ücret ödenip ödenmediğine yönelik farklılıkların analizinde T Testi yapılmıştır. Ve gene öğrencilerin yaşadıkları sorunların eğitim gördükleri üniversitelere, çalışma esnasında ne kadar para ödendiğine, turizm eğitimi almayı ne kadar istediğine, çalışma esnasında çalıştığı işletme niteliğine ve çalıştığı departmana göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ANOVA Analizi kullanılmıştır.

BÖLÜM 1: TURİZM SEKTÖRÜ VE TURİZM EĞİTİMİ

Turizm, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişme göstermeye başlayan ve giderek önemi artan bir sektördür.

Hizmet sektörü olarak ele alınan turizm sektörü, pek çok sektörden etkilenen ve pek çok sektörü etkilemesi yönüyle çok önemlidir. Turizm sektörü başta sanayi ve gıda olmak üzere pek çok sektörle ilişkilidir. Bu sektörlerin daha başarılı olabilmeleri büyük oranda turizm sektörünün başarılı olmasına bağlıdır.

Hacıoğlu'na (2008:1) göre, turizm, dünya barışını sağlaması, insanlar ve uluslararası ilişkiler alanında olumlu atmosfer yaratması, dış ödemeler dengesini iyileştirmesi, istihdam ve bölgesel kalkınmayı ülkeye kazandırması yönüyle önemlidir. Bu özelliğinden dolayı turizm çok önemli bir sektör konumundadır.

Birçok ülke turizm faaliyetlerini daha etkin tutabilmek ve turizmde diğer ülkelerin önüne geçebilmek için turizm eğitimine önem vermektedir (Ünlüöner, 2007).Turizm eğitiminin turizm sektörünün başarı durumuyla doğru orantılı olduğu söylenebilir.

Turizm sektörünün başarılı olabilmesi nitelikli personelin yetiştirilmesiyle mümkündür. Nitelikli personelin yetiştirilebilmesi ise kaliteli bir turizm eğitiminin verilebilmesiyle gerçekleşebilmektedir (Olalı, 1983: 211). Ülkelerin kalkınması için eğitimin vazgeçilmez bir unsur olduğu tüm dünyaca kabul edilmektedir. Turizm sektörü açısından da eğitim çok büyük bir önem arz etmektedir. Eğitilmiş insan gücüyle turizm sektörünün çok daha başarılı olacağı kabul edilen bir gerçektir (Avcıkurt ve Köroğlu, 2002; Ünlüöner, 2000; Ünlüöner ve Boylu, 2005).

Gerek ulusal düzeyde gerekse uluslararası düzeyde rekabetin gün geçtikçe artması turizm eğitimine daha fazla önem verilmesi gerektiğini göstermektedir. Turizm, rekabete açık bir sektördür ve bu sektörde rekabetle baş edebilmek için kaliteli hizmet üretmek şarttır (Sem ve Clements, 1996). Ülkeler ancak kaliteli bir hizmet sunarak, diğer ülkelerle baş edebilirler.

Dünya üzerindeki birçok ülke açısından turizm sektörü, ekonomik kalkınma stratejilerinin önemli bir parçası olarak kabul görmektedir (Gürkan, Dönmez ve Küçükaltan, 2010; Kırılı, 2006) .Bu durum Türkiye'deki turizm sektörü açısından da aynıdır.

Turizm sektörünün bu faydasına karşın, sektörün gelişmesini engelleyen pek çok sıkıntı mevcuttur. Türk turizm sektörünün gelişmesini engelleyen en büyük etkenlerden bir tanesi kalifiyeli işgücünün eksikliğidir (Emir, Pelit ve Arslan, 2010). Turizm ürün ve hizmetlerinin kaliteli olması eğitilmiş insan gücüyle mümkündür. Bu noktada turizm sektörü açısından turizm eğitiminin vazgeçilmez bir unsur olduğu ortaya çıkmaktadır.

Turizm sektöründe ekip çalışmasının yapılamaması, çalışanlar arasında bilgi düzeyi farklılıkları hizmet kalitesine ve iş görenler arasındaki çatışmalara sebep olmaktadır. Bu sorunlara çözüm olarak üniversite-sektör arasında sürekli bir köprü oluşturulması önerilebilir.

Turizm sektöründe uzman unvanıyla çalışan ve sektörden beklentilerine cevap almış kişiler sektörde kalmayı tercih etmekte ve sektör değiştirmeyi düşünmemektedir (Demirkol, 2002: 91). Yani eğitim almış, gerekli bilgi ve tecrübeye sahip kişiler sektörde uygun pozisyonlarda çalışabildikleri takdirde farklı bir sektörde çalışma eğiliminde olmayacaklardır.

Turizm sektörü için nitelikli iş gücü, eğitim kurumlarında başarılı uygulamalı derslerle, işletmelerde bilinçli, amaca uygun verimli ve yasal çerçevesi olan bir stajla kazandırılabilir (Ahipaşaoğlu, Karamen, ve Sağlık, 2002).

1.1.Turizm ve Turizm Sektörü

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre, 2011 yılında Dünya’da 980 milyon kişi seyahat etmiştir. Ayrıca UNWTO, uzun vadeli tahminlerde, 2010 ile 2030 yılları arasında her yıl yaklaşık 43 milyon yeni turist olacağını ve 2030 yılında Dünya’da 1 milyar 800 milyon kişinin seyahat edeceğini belirtmektedir (kariyer.turizm gazetesi.com/news/news.aspx?id=64622, 2012).

Türkiye’nin güzellikleri, çok eskiye dayanan tarihi, folkloru, kültürel zenginlikleri, mutfağı ve sıcakkanlı insanları ile dünya turizmde rekabet edebilme üstünlüğü vardır (Hacıoğlu, 2008: 2).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından yayınlanan bültende, 2011 yılı turist sayıları ve turizm gelirlerinde ilk on ülke sıralamasında Türkiye 6. Sırada yer almaktadır (www.kariyer.turizm gazetesi.com/news/news.aspx?id=64622, 2012).

Dünya Turizm Örgütü (WTO) de 2023 yılında dünyadaki toplam turizm gelirinin 2 trilyon dolara ulaşacağını belirtmektedir. Ülkelerin turist çekmek için birbirleriyle rekabet içerisinde olacağını vurgulamaktadır. Gene Dünya Turizm Örgütü, 2023 yılına kadar turist profilinde değişiklikler olacağını, Türkiye'nin bu rekabetle baş edebilmesi için çok ciddi hazırlıklar yapması gerektiğini belirtmektedir (Çakırer,2002:212).

Son yıllarda dünya genelinde meydana gelen pek çok olumsuzluğa (deprem, savaş, salgın hastalık gibi) karşın gelişmeye devam eden turizm sektörü, ülkelerin sosyo-ekonomik düzeylerini büyük ölçüde etkilemektedir (Sarıışık, 2007). Ülkeler, bu tür durumları fırsat bilip, doğru bir şekilde harekete geçtikleri takdirde turizm sektöründeki büyük gelirden kâr elde etmeleri kaçınılmazdır.

Turizm sektörünün sağlamış olduğu faydaların öneminin anlaşılması, bu sektörün sağladığı faydalardan pay almak isteyen ülkeler arasında rekabet oluşturmaktadır. Bu rekabetle baş edebilmek için ülkeler yeni politikalar üretmeye ve bu politikaları etkin bir şekilde kullanmaya zorunlu hale gelmişlerdir (Hacıoğlu, 2008:1). Bu konuda ülkeler arasında kıyasıya bir rekabet baş göstermeye başlamıştır.

Turizm pek çok iş imkanı sunmaktadır ve büyüyen bir endüstridir. Amerika'da son yıllarda turizm endüstrisindeki büyüme oranı diğer endüstrilerden iki kat daha fazladır. Bu artışın daha da devam etmesi beklenmektedir. Yüksek enerjiye sahip, insanlarla çalışma konusunda uyumlu ve iyi kalitede hizmet veren kişiler bu sektörde kariyer basamaklarını tek tek tırmanacaklardır (Mcintosh, Goeldner ve Ritchie, 1995:65).

Turizm sözcüğü ilkin 19. Yüzyılda bazı İngilizlerin Avrupa'ya yaptığı yolculuklar için kullanılmıştır. İkinci dünya savaşından sonra bu eylem, dünya çapında yaygınlık kazanınca, turizm sözcüğü de dilden düşmez olmuştur. Eskiden yalnız zengin ve boş zamana sahip kimselerin yaptığı bu geziler, ulaşım kolaylıklarının sürekli olarak gelişmesi (hız, konfor, güvenlik... vd.) kısa zamanda herkesin tatil yapmasını sağlayan toplumsal gelişmeler sonucunda gittikçe çoğalmıştır (Dünya Turizm Örgütü İstatistikleri, 2012)

Turizm olayına katılma, 2. Dünya Savaşı'na kadar genellikle soylu ve zenginlere yönelik bir faaliyet olarak görülmüştür. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra bu bakış açısı değişmeye başlamıştır. Teknolojinin sürekli gelişme göstermeye başlaması, insanların refah düzeyinin yükselmesi sonucu, insanlarda dinlenme, gezme, eğlenme gibi

amaçlarla sürekli yaşanan yerden geçici olarak ayrılma isteği oluşmaya başlamıştır (Hacıoğlu, 2008:2). Bu sebepler insanları turizm faaliyetlerine katılmaya zorlamaya başlamıştır.

Ülkemiz coğrafi, turistik değerleriyle dünya turizmde önemli bir yerde bulunmaktadır. Özellikle Türkiye'nin Avrupa ve Asya kıtaları arasında bulunması, güneşli gün sayısının fazla olması, denizlerinin temizliği, doğal kumsallarının olması turistleri etkileyen faktörlerdir. Ayrıca ülkemizin tarih, arkeoloji, sanat, kültür ve folklor değerleri de bu faktörlere eklendiği zaman ülkemizin uluslararası turizmde önemli bir ülke olduğu söylenebilir (Köksal, 1994:2). Ülkemizin pek çok yönden diğer ülkelerle kıyaslandığında rekabet üstünlüğünün olduğu kolaylıkla görülmektedir.

Türkiye'de turizm olayının ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri 1950'li yıllarda fark edilmeye başlanmakla birlikte, Türkiye'de turizm olayının en fazla gelişme gösterdiği dönem olarak 1980'li yıllardan sonraki dönem söylenebilir(Hacıoğlu,2008:2).

1990- 2001 yılları arasında dünya turizm gelirleri %82, uluslararası turizme katılanların sayısı ise % 49 artış göstermiştir. Bu artış en hızlı büyüyen sektörün turizm olduğunu göstermektedir (Tutar, 2004: 99).

Türkiye'de turizm sektörü iki dönem olarak ele alınabilir. İlk dönem 1923 yılında Cumhuriyetle başlayan ve 1962 planlı döneme kadar olan süreçtir. İkinci dönem ise 1963 yılı planlı dönemle başlayıp, günümüze kadar olan dönemdir.

Türkiye'de turizmle ilgili faaliyetlerin ilk girişimi 1923 yılında” Türk Seyyahin Cemiyeti” adı ile kurulan ve 1930 yılında “Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu” olarak ismi değişen dernekle başlamıştır (Barutçugil, 1986: 69). Bu dernek, turizm kongreleri hazırlama, tarihi eserlerin korunması ve bunların yabancılara tanıtımının yapılması gibi çok önemli görevleri yerine getirmekteydi.

Tunç ve Saraç'a (2007:98) göre, 1963 yılında uygulamaya geçirilen 5 yıllık kalkınma planlarını günümüze kadar olan süreçte 8 dönem olarak ele almak mümkündür. Bu şekilde incelendiğinde turizmle ilgili hedef ve ilkeler şu şekilde özetlenebilir:

- Kitle turizmine olan talebi arttırmaya çalışmak,
- Yabancı sermayeyi özendirmek,

- İç turizm faaliyetlerini arttırmak,
- Turizm değerlerini korumak,
- Turizm eğitim politikasını belirlemek,
- Turizmde öncelikli bölgelerin nereler olduğunu saptamak,
- Reklamın yapılmasını sağlamak,
- Turizmi çeşitlendirerek, 12 ay turizmi gerçekleştirmek,
- Kamunun alt yapıyı özel sektörün üst yapıyı gerçekleştirmesini sağlamak,

1963- 1980 dönemleri arasında Türkiye'ye gelen toplam yabancı sayısı 198.841'den 1.288.000'a turizm gelirleri de 7,1 milyon \$'dan 326,7 milyon \$ 'a yükselmiştir (Egeli, 1997).

1980'li yılların başı turizmin en parlak dönemini yaşadığı yıllardır. Özellikle 1983-1985 dönemleri arasında turizm gelirleri yükselmiştir. 24 Ocak 1980 kararları Türkiye turizm tarihi açısından çok büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü 24 Ocak kararlarıyla birlikte Türk turizmi teşvik ve kredi politikalarıyla desteklenmiş, düşük arsa fiyatları ve işçi ücretleri sektörel yatırımların artmasını sağlayarak girişimcilerin turizm sektörüne yönelmesi sağlamıştır.

Türk turizminin çok büyük bir gelişme gösterdiği 1983 yılından günümüze kadar olan sürede Türkiye'de turizm hem turist sayısı hem de turizm gelirleri açısından büyük bir artış göstermiştir. 1999 yılında ülkemizde yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklardan dolayı az bir düşüş yaşanmasına rağmen, turist sayısındaki artış hızını kaybetmemiş ve 2004 yılında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Bu yılda ülkemizde 17,5 milyon kişi gelmiştir (Durgun, 2006). Bu olay Türkiye'de turizmin belirli bir istikrarı yakaladığını göstermektedir.

Turizm, iç ve dış etkilerden en çok etkilenen sektörlerden biridir. Dünya genelinde ve Türkiye'de turizm gelirlerinde ve turist sayılarında genel olarak artış olduğu görülmekle birlikte bazı yıllarda düşüşlerin ve istikrarsızlıkların olduğu görülebilmektedir. Ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklardan çok çabuk etkilenen turizm sektörü özellikle 1986 yılında Çernobil kazası, 1991 yılında yaşanan Körfez Savaşı, 1999'daki siyasi istikrarsızlık, Asya krizi, enflasyon, yüksek kredili faizler ve bunun sonucunda

turizmdeki maliyetlerin artması, ülkeler arasındaki sosyal ve siyasi ilişkiler (Egeli, 1997) turizm sektörünü olumsuz etkileyen iç ve dış faktörler olarak gösterilebilir.

2006 yılında 10 önemli Dünya Turizm konusu olarak şunlar belirlenmiştir: (Page,2009:73).

- 1.Turizmdeki güvenlik,
- 2.Dünya ekonomisinin turizm üzerindeki etkisi,
- 3.Sürdürülebilir turizm yönetimi,
- 4.Turizm politikaları ve stratejik planlama,
- 5.Turizmde e- ticaret araçlarının kullanımı,
- 6.Turizm eğitimi ve staj,
- 7.Yeni turistik ürünler,
- 8.Turizm hizmetinin kalitesi,
- 9.Turizmde ortaklık ve stratejik birlikler,
- 10.Sağlık ve doğal afetlerin turizm üzerindeki etkisi.

Turizm sektörü büyümeye devam ederken eğitime olan ihtiyaç da artmaktadır. Son yıllarda pek çok okul ve üniversiteye seyahat ve turizm programları eklendi, var olan programlar da çoğaldı. Böylece öğretmen, profesör, araştırmacılar, yöneticiler ve çalışanlar için iş imkanları ortaya çıkmaya başladı (Mcintosh, Goeldner ve Ritchie, 1995:58).

Turizm sektöründe başarıyı sağlayacak olan kalifiyeli iş gücünün önemi her geçen gün artmaktadır. Fakat tüm çalışmalara rağmen sektördeki işgücünün kalitesi istenilen düzeye getirilememiştir. Bunun sebeplerini Kocaoğlu şöyle özetlemektedir (Kocaoğlu 2002) :

- Sektörün mevsimlik özelliği,
- Örgün eğitim yerine kısa süreli ve eksik eğitim almış iş gücü,

- Turizm sektörü için yetişmemiş alaylı personelin daha ucuz maaşlara razı olması sebebiyle üst yönetim kadrolarının dolu olması,

- Turizm eğitimi almış kişilerin bu sektörde beklentilerini bulamamaları.

1.1.1.Turizm Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Günümüzde insanlar dinlenmek, gezip, görmek, eğlenmek ve diğer amaçlarla sürekli yaşadıkları yerlerden başka yerlere yolculuk yapmaktadırlar.

Turizm ve turist kelimelerinin anlamını açıklarken en önemli kavramların hareket ve geri dönüş kelimeleri olduğu belirtilmelidir. Turizm kelimesinin kökeni Latince dönme anlamına gelen “tornus” kelimesidir. İngilizcedeki hareket edilen yere dönmek şartıyla yapılan kısa yada uzun süreli seyahatleri ifade eden “tour “ kelimesi de Latincedeki “tornus” kelimesinden türemiştir (Akat, 1997: 3).

Günümüzde her yıl pek çok insan gezip, görme, dinlenme, eğlenme ve öğrenme gibi psikolojik, sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılamak için sürekli yaşadıkları yerlerden geçici sürelerle ayrılarak başka yerlere gitmektedirler. Turizm olarak adlandırılan bu olay günümüzde insanların ihtiyaç duyduğu bir duruma dönüşmektedir (Barutçugil, 1989: 15). Bu olayı gerçekleştiren kişilere de turist denilmektedir.

Başka bir tanıma göre turizm, “ insanların yaşadıkları ve çalıştıkları yerler dışındaki alanlara geçici olarak hareketleri, bu alanlarda konaklamaları esnasında gerçekleştirilen aktiviteler ve kişilerin gereksinimlerini karşılamak için yaratılan olanaklar olarak tanımlanmaktadır” (Güneş ve Özmen, 2002).

Turizm kavramını açıklayabilmek amacıyla pek çok çalışma yapılmıştır. Altunışık ve diğerleri (2004:29) turizmin sınırlarını şöyle belirtmektedirler: “ eğlenme ve dinlenme amacıyla yapılan kısa süreli seyahatler, sağlık ve hava değişimi için yapılan geçici yer değiştirmeler, spor, sanat ve kültür etkinliklerine katılmak veya izlemek amacıyla yönelik seyahatler, inceleme- araştırma gezileri, dinsel açıdan kutsal sayılan beldeleri ziyaretler, kongre veya bir toplantı nedeniyle topları nedeniyle toplu veya tek olarak yapılan geziler ve iş seyahatleri turizm olayının kapsamı içinde sayılmaktadır. Buna karşılık yalnızca tedavi amacıyla dönük olarak hastanelerdeki konaklamalar, iş arama ve sürekli yerleşme amacıyla yönelik seyahatler, öğrenim amacıyla uzun süreli

konaklamalar ve günlük olağan gereksinimlerin karşılanması için yapılan düzenli seyahatler turizm kapsamı dışında kalmaktadır”.

Turizm kavramından bahsederken turizm olayına katılan kişi olan turistin de tanımının yapılması gerekmektedir. Turist, bir yeri ziyaret eden ve en az 1 gece orada konaklayan kişidir (Goeldner, Brent ve McIntosh, 2000:16).

Turizm tanımından, bir seyahat ve konaklamanın turizm olayı içerisinde sayılıp sayılmayacağını belirlemek için şu kriterler kullanılabilir (Kozak, Akoğlan ve Kozak, 2006: 3):

- Seyahatin devamlı ikamet edilen, çalışılan ve günlük gereksinimlerin sağlandığı yerler dışında yapılması,
- Konaklama sırasında genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetlerin talep edilmesi,
- Konaklamanın geçici olması,
- Seyahatin gelir elde etmek amacıyla yapılmaması gerekmektedir.

Güler turizm olayının özelliklerini şu şekilde sıralamıştır (Güler, 2002) :

- Turizm önemli bir kitlesel harekettir.
- Turizm insana özgü ve sosyal bir olaydır.
- Turizm önemli bir tüketim olayıdır.
- Turizm önemli bir sosyal ve ekonomik olaydır.
- Turizm önemli bir endüstri dalıdır.
- Turizm önemli bir çevresel olaydır.
- Turizm sürekli ve ölçülebilir özelliği olan bir olaydır.
- Turizm önemli bir yönetim ve eğitim olayıdır.
- Turizm hareketi, ülkeler arası siyasi ve ticari olaylardan kolayca etkilenebilir.

Turizmden bahsederken turistik ürünün tanımının da yapılması gerekmektedir. Turistik ürün, “turistin seyahati boyunca yararlandığı, konaklama, yeme- içme, ulaştırma,

eğlence ve diğer pek çok hizmetlerin bileşimi” şeklinde tanımlanmaktadır (Hacıoğlu, 2008:5).

Turistik ürünün özellikleri şu şekilde özetlenebilmektedir (Hacıoğlu,2000:42; Usta, 2001:107):

- .Turistik ürün, üretildiği yerde tüketilmek zorundadır.
- Turistik ürün sadece bir mal veya hizmet değildir. Turistik ürün bir bütündür.
- Turistik ürün saklanamaz, stok edilemez.
- Turistik ürünlerde subjektif değerlendirme daha fazladır.
- Turistik üründe çekicilik, yararlılık ve kolay elde edilebilirlik özelliklerinin olması gerekmektedir.
- Turistik üründe imaj kavramı önemlidir.
- Turistik ürünlerin otomasyon özelliği yok denecek kadar azdır. Çünkü emek yoğun üretim söz konusudur.
- Standartlaştırma özelliği çok azdır.

Seyahatin tarihine bakıldığında çok eski zamanlara dayandığı görülmektedir. Ve seyahat etmenin pek çok sebebinin olduğu anlaşılmaktadır. İlk zamanlardaki seyahatin sebebi çok basittir. Dünyada ‘ki ilk seyahatlerin sebebinin iklim değişikliği ve göçler olduğu görülmektedir (Cook, Laura ve Marqua, 1999: 8).

Turizmin geçmişine bakıldığında çok eskilere dayandığı görülmektedir. İnsanlar ticaret yapmak, kutsal yerleri ziyaret etmek, merak ettikleri yerleri gezip görmek ve sağlık sebebiyle sürekli seyahat içerisinde olmuşlardır. Turizmin dünya çapındaki tarihine bakıldığında geçmişinin ilk çağlara kadar uzandığı görülmektedir. İlk çağlarda Lidyalıların madeni parayı icat etmesiyle ticari faaliyetler başlamıştır ve bunun sonucunda seyahat kavramı ortaya çıkmıştır, tekerleğin icadıyla birlikte seyahat kavramı giderek güçlenmiştir (Bayer, 1992:12).

İlk çağlarda en çok seyahat eden toplumun Romalılar olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin ekonomik güçlerinin iyi olması ve 3 kıtaya yayılan imparatorluklarını gezip görmeyi istemeleridir (Öztaş, 2002:2).

Eski Yunanlılarda olimpiyat oyunlarının başlamasıyla bu oyunları izlemek için seyahat eden kişiler günümüzdeki sportif amaçlı turizmin temelini oluşturmuşlardır (Barutçuoğlu, 1986: 11).

Orta Çağa bakıldığında daha çok dini amaçlı turizmin ön planda olduğu görülmektedir. Bu çağda yaşamla ilgili tüm faaliyetler dinin etkisi altındadır (Bayer, 1992: 12).

Orta Çağda esnaf ve sanatkârların birleşmesiyle oluşan lonca sistemi ucuz hammadde ve nitelikli işgücüne olan talebi arttırdığı için seyahatlerin başlamasını sağlamıştır (Durgun, 2006).

Günümüz turizm anlayışı endüstri devrimi ile başlamıştır. Endüstri devrimi hem insanlar (Usta, 1988: 6) hem de teknolojik alanda büyük gelişmeler sağlamıştır.

Türk turizmi 1984-1990 yılları arasında önemli bir yükseliş göstermiştir. Bu dönem, Türk turizminin “yükselme dönemi” olarak adlandırılabilir.

Yükselme döneminin en önemli özelliği tesis ve yatak kapasitesinde meydana gelen artıştır. Bu artış sebebiyle daha fazla elemana ihtiyaç duyulurken, daha profesyonel ve daha nitelikli personele ihtiyaç duyulmuştur (Özdemir, 2002).

1.1.2. Turizm Sektörünün Tanımı ve Temel Özellikleri

Sektörler ekonomik açıdan ele alındığında 3 gruba ayrılmaktadır. Bu sektörler sanayi, tarım ve hizmet sektörleridir. Turizmi bir sektör olarak ele aldığımızda hizmetler sektörü içerisinde gruplandırmak gerekmektedir. Turizm sektörünün emek yoğun özelliğine sahip olması, hizmetler sektöründe yer almasını gerektirmektedir.

Herhangi bir sektörün ekonomi üzerindeki en belirgin etkisinin istihdam olduğu düşünülmektedir. Turizm sektörü emek yoğun bir sektör olduğu için, turizmle istihdam arasında çok sıkı bir ilişki bulunmaktadır. İstihdam etkisi, turizm sektörünün gelişmesiyle ve talebiyle doğru orantılı olarak artmaktadır (Gökdeniz ve Çeken, 2001).

Türkmen'e (2000:4) göre, turizm sektörünün kapsamını tam olarak belirlemek neredeyse imkânsızdır. Çünkü turizm sektörünün bir alt sektör olarak hem üst sektörlerle hem de diğer alt sektörlerle bağlantısı vardır.

Turizm konaklama, yiyecek- içecek, seyahat, haberleşme, eğlence ve diğer pek çok hizmeti kapsayan, kişilerarası iletişimden ötürü kültürel ve sosyal faaliyet alanlarını

içeren hizmet dalı olduğundan sektörün yapısı karmaşık ilişkilerden oluşmaktadır (Akoğlan ve Kozak, 1998:182).

Turizm sektörü genel olarak şöyle sınıflandırılabilir (Türkmen, 2000: 5):

- 1.Konaklama işletmeleri, yemek ve içecek işletmeleri
- 2.Ulaştırma alt sektöründe faaliyet gösteren işletmeler,
- 3.Seyahat acentaları, tur operatörleri, rehberler,
- 4.Talih oyunları işletmeleri,
- 5.Yat kiralama ve satış işler yapan işletmeler,
- 6.Devre mülk ve devre tatil pazarlayan işletmeler.

Turizm sektörünün özelliklerini şu şekilde özetlemek mümkündür (Tezcanlı, 1995: 5) :

- Emek yoğun bir sektördür.
- Turizmin ana ürünü doğal, tarihi, kültürel öğelerdir.
- Turizmde stoklama pek mümkün değildir.
- Turizmde talep, arzın bulunduğu yere göre çeşitlilik ve önem kazanır.
- Turistik gelişimin sağlanması, diğer pek çok sektörün de gelişmesine bağlıdır.
- Turizm sektörü devletlerin dış politikalarıyla çok yakından ilgilidir.

Turizm emek yoğun bir sektördür. Emek yoğun üretime dayalı hizmet sektörünün en belirgin özelliklerinden biri üretimin ve tüketimin aynı zamanda gerçekleşmesidir. Bu nedenle üretim esnasındaki hataları giderebilmek çok zor olmaktadır (Küçükaltan ve Boyacıoğlu, 2002: 297). Üretim esnasında oluşan bu hataları en aza indirgeyebilmek veya tamamen yok edebilmek için turizm eğitime önem vermek gerekmektedir.

Turizm mezunu kişiler sektörde belirli bir süre çalıştıktan sonra farklı sektörlerde çalışmak istemektedirler. Bunun nedenlerini Demirkol (2002:91) şöyle özetlemektedir: çalışma şartlarının ağır olması, işin sürekliliğinin olmaması, motivasyonsuzluk sonucu verimsiz ve isteksiz bir performansı sergilemesi.

Sektörde belirli bir tecrübeye sahip olan turizm mezunu kişiler bile üniversitelerde akademisyenlik kadrosuyla kalmak istemektedirler. Bunun en önemli nedenlerini Demirkol (2002:91) işsizlik ve ücretlerin düşük olması, turizm ortamının olumsuz koşullara sahip olması ya da sektörde çalışan kişilerin genel olarak turizm eğitimi almamış olması olarak açıklamaktadır.

Turizm sektöründe istenen başarıya ulaşmak için her kesimin üzerine düşen görevleri yerine getirmesi gerekmektedir. Bunlar şöyle özetlenebilmektedir (Çapar, 2002):

Turizm Bakanlığı'nın Rolü:

- Turizm sektörünü de yanına alarak, daha çok tanıtım,
- Turizm iş yasasının çıkartılması,
- Sertifikasyon programının oluşturulması,
- Turizm okulları için uygun yerler ve uygun süreler temini,
- Turizmin 365 güne yayılmasının sağlanması,
- İşletme sistemlerinin denetim altına alınması.

Turizm Yüksek Okullarının Rolü:

- Uygun eğitim konularının seçilmesi,
- Uygun öğretim üyelerinin bulunması,
- Öğretim üyelerinin yenilikleri izlemelerini, kendilerini geliştirmelerini sağlanması,
- İşletmelerle ortak çalışmalar yapılması,
- Yönetici adayı değil, turizmci yetiştirilmesi,
- Yabancı dile daha çok ağırlık verilmesi,
- Uygulamalı eğitim yapılması,
- Staj sürelerinin arttırılması,
- Staj kontrolünün iyi yapılması,
- Dünya standartlarının izlenmesi, ülkemize uygulanması için projelerin geliştirmelisi,

- Öğrencilere meslek sevdirci uygulamaların geliştirilmesi.

İşletmelerin Rolü:

- Yasalara tam anlamı ile uyulması,
- Yöneticilerin, özellikle genel müdür seçimlerinin iyi yapılması,
- Tutarlılık,
- Eğitime önem verilmesi,
- Turizm okulları ile işbirliği içerisinde olunması,
- Stajyerlere gerçek anlamda staj yaptırılması.

1.2.Eğitim Ve Mesleki Eğitim

Tüm Dünyada gelişmişliği sağlayan temel etken eğitimidir. Günümüzde her şey çok hızlı bir şekilde değişim göstermektedir. Tüm sektörler sürekli bir değişim halindedir. Kısa süreler içerisinde yaşanan bu değişimlere ayak uydurabilmenin en etkin yolu iyi bir eğitimden geçmektedir. İyi bir eğitimin alınmasıyla yaşanan değişikliklere nasıl uyum sağlanması gerektiği, bu konuda nelerin yapılması gerektiği görülebilmektedir. Eğitim sayesinde bireyler, gruplar ve kuruluşlar istek ve amaçlarına ulaşabilirler.

Eğitim ele aldığı zaman, eğitimi çeşitli şekillerde sınıflandırmak mümkündür. Mesleki eğitim, eğitimin bir çeşididir. Bireylerin iş hayatında yeteneklerini keşfedip, kendilerini geliştirebilmeleri için en gerek duydukları eğitim çeşitlerinden bir tanesidir. Sektörlerin rekabet edebilme gücünü arttırması, bu konuda başarılı olması mesleki eğitime gerekli önemi vermeleriyle mümkün olmaktadır. Bu bölümde eğitim kavramı geniş bir şekilde ele alınacaktır. Ve eğitimin bir çeşidi olan mesleki eğitim ele alınarak, mesleki eğitimin alt bir dalı olan mesleki turizm eğitimi kavramı ve önemi açıklanmaya çalışılacaktır.

1.2.1.Eğitim Kavramı

Eğitim; “yetişkin kuşağın önceden tasarlanmış bir amaca uygun, planlı şekilde, genç kuşakların bedensel, ruhsal ve sosyal kişiliklerinin gelişimini ve olgunlaşmasını sağlamasıdır” (Kocaçınar, 1969.21). Eğitim sayesinde genç kuşaklar istenilen amaçlara göre yönlendirilebilir.

Eğitim, değişen çevre koşullarına göre kendini değiştirip, bu değişikliklere uyum gösterebilme yeteneğidir (Carnegie, 1997:16). Hayatımızda her geçen gün sürekli değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimlere uyum sağlayabilmek bazen çok zor hatta imkansız olabilmektedir. Ama eğitim sayesinde bu değişimlerin nasıl olduğunu, niçin gerekli olduğunu daha iyi anlayarak bu değişimlere uyum sağlayabilmek mümkündür.

Akyüz (2004:2) eğitimi hayat boyu planlı veya plansız bir şekilde devam eden bir kavram olarak ele almaktadır.

Hergüner ve arkadaşları (2002) eğitimi, bireylerin ve toplumların gelişme gösterme ve çağdaşlaşabilmeleri için olmazsa olmaz bir kavram olduğunu belirtmektedirler.

Tüm bu tanımlamalardan yola çıkarak eğitimi şu şekilde tanımlamak da mümkündür: insanları, istenilen belirli amaçlara ulaşabilmek için yetiştirme sürecidir. Eğitim denilince akla ilk gelen kurum okullar olmaktadır. Eğitimin en yaygın olarak verildiği yer olarak okullar söylenebilir, fakat eğitim hayat boyu süren ve okul dışında da devam eden ve koşullara uyum sağlayabilmemizi sağlayan bir süreçtir. Eğitim sonucunda insan davranışlarında istenilen amaçlara uygun değişme elde edilebilmektedir.

1.2.2.Eğitim Sistemi

Eğitim çok yönlü olarak ele alınmalıdır. Eğitim sistemini etkileyen pek çok etken vardır. Eğitim bir sistem olarak incelendiğinde eğitim sistemi girdi, çıktı ve değerlendirme öğelerinden oluşmaktadır. Bu öğelerin birindeki eksiklik, değişiklik veya yanlış işleyiş sistemin çalışmasını ve elde edilecek ürünün niteliğini etkiler (Tan ve Erdoğan 2004: 5).

1.2.3.Mesleki Eğitim Kavramı

Mesleki eğitim, “bireylere çalışma hayatında gerekli bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazandıran ve bireyin yeteneklerini birçok yönden geliştirmeyi amaçlayan bir eğitim sürecidir” (Ahipaşaoğlu, Karamen ve Sağlık, 2002:139).

İş-insan- eğitim üçgeni etrafında şekillenen mesleki eğitimin ülke kalkınmasında ve istihdamın geliştirilmesinde önemli rolü vardır (Ahipaşaoğlu, Karamen ve Sağlık, 2002).

Sektörün iş gücü ihtiyacını karşılayan mesleki eğitim bir zincirin halkaları gibidir. Zincirin ilk halkasını eğitimi verilecek mesleğin standardı, son halkasını da o mesleğin yeterlilik belgesi oluşturmaktadır. Bu zincirin halkaları Türkiye’de birbiriyle uyumlu değildir (Mısırlı, 2002).

Mesleki eğitimi almış, yeterli bilgi ve tecrübeye sahip kişilerin bu sektörden uzaklaşmalarını engellemek için turizm belgesi ve sertifikasyona sahip kişilere hukuki olarak öncelik vermek gerekmektedir.(Mısırlı, 2002).

1.3.Mesleki Turizm Eğitimi

Mesleki turizm eğitimi, "turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu araştırma ve planlama çalışmalarını geliştirecek, işletmelerin verimliliğini arttıracak ve bu sektördeki yenilikleri takip edebilecek bilimsel metotların ortaya çıkarılması için yapılan eğitimidir (Hacıoğlu, 1995:3).

Türkiye’de mesleki turizm eğitimi Turizm ve Milli Eğitim Bakanlıkları ile Yükseköğretim Kurumu (YÖK) olmak üzere üç kurum tarafından yürütülmektedir (Gürdal, 2002).

Ülkemizdeki mesleki turizm eğitimi yaygın ve örgün turizm eğitimi olmak üzere 2'ye ayrılmaktadır (Gökdeniz, Çeken ve Erdem, 2002).

Turizm sektörünün öneminin anlaşılmasıyla sürekli açılan turizm işletmelerinde bir süre sonra eğitilmiş personel ihtiyacı hissedilmeye başlamıştır. Eğitilmiş personel ihtiyacının karşılanması amacıyla pek çok çalışma yapılmıştır. Fakat bu ihtiyaç tam anlamıyla karşılanamamıştır. Bu amaçla pek çok önlem alınmıştır. Bu önlemleri Özdemir kısa ve uzun vadeli olarak sınıflandırmaktadır (Özdemir, 2002): Uzun vadeli önlemler olarak turizm eğitimi ortaöğretim müfredatına girerken; yüksekokullarda turizm alanında kontenjanlar ayrılmaya başlanmıştır. Özellikle özel üniversitelerle sosyo-ekonomik düzeyi yüksek aile çocukları sektörde çalışmaya başlamıştır. Kısa vadede, turizm bakanlığı TUREM’leri yaygınlaştırırken, TUGEV gibi vakıfların kurulmasında da önemli çalışmalar yürütülmüştür. T.C. Turizm Bankası A.Ş.’de her düzeydeki ve turizmin her çeşidinde personeli sektöre kazandırmıştır. TUGEV’le işbirliği yaparak, yurdun önemli turistik bölgelerinde, çeşitli işletmelerde ön büro, mutfak, servis, kat hizmetleri kursları vermiştir.

Sektöre dayalı eğitimde başarılı olmanın ön koşullarından biri, turizmle ilgili tüm kamu ve özel girişimlerin işbirliğine dayalı eğitim politikasının olmasıdır. Bu kuruluşlar, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, YÖK, İşçi ve İşveren Sendikaları ve diğer turizm sivil örgütleri olabilir (Ahipaşaoğlu, Karamen ve Sağlık, 2002).

Turizm eğitimi kademelerinin her aşamasında teori ile pratik paralel bir şekilde ilerlemelidir.

Eğitim için gerekli olan faktörler önem derecesine göre şöyle sınıflandırılabilir (Kocaoğlu, 2002) : öğretim kadrosu, öğretimin yapıldığı yer, eğitimde kullanılan araç ve gereçler, müfredat programı, öğretim stratejisi, hedeflenen ve amaçlanan standartlar, yönetim ve kalite kontrol konularıdır.

Turizm sektöründe kalıcı ve büyük bir hamle, iş görenin mesleki bir eğitimden geçmesine bağlıdır. Sektöre dayalı eğitimin gerçekleştirilebilmesi için turizm okulları turistik potansiyeli yüksek turizm merkezlerinde kurulmalıdır. Böyle yapıldığı takdirde sektörün ihtiyaçları hemen tespit edilerek bu ihtiyaçlara yönelik dersler eğitim içeriğine eklenebilecektir (Ahipaşaoğlu, Karamen ve Sağlık, 2002).

Turizm Bakanlığı turizm eğitimiyle ilgili konferansta, (Turizm Bakanlığı, 2002) Milli Eğitim Bakanlığı, Turizm Bakanlığı ve turizm sektörü temsilcilerinden oluşacak turizm eğitimi programlarının görüşülüp tartışılacağı " turizm eğitimi koordinasyon üst kurulu"nun oluşturulması, turizm eğitimi veren orta ve yüksek eğitim kurumlarının meslek dersleri veren öğretim elemanları ve öğretmenlerinin hizmet içi eğitim ihtiyaçları karşılanmalı ve bu konuda maddi destek sağlanmalı, turizm eğitiminin uygulamaya daha fazla ağırlık verilerek yapılması, turizm eğitimi veren kurumlarda mezunları izleme-değerlendirme birimleri kurulmalı, turizm Bakanlığı'nda ve turizmle ilgili kamu kuruluşlarında turizm eğitimi almış personelin istihdamına öncelik verilmeli ve bu teşvik edilmelidir, başta Turizm Bakanlığı olmak üzere, sektörün turizm eğitimi veren kurumlardaki başarılı öğrencilere burs vermeleri, yükseköğretim düzeyinde sürdürülen turizm eğitiminde yapılacak stajlar yasal güvence altına alınmalı, turizm eğitiminde tüm tarafların katılımı ve katkısı sağlanmalı, turizm eğitiminde Dünya Turizm Örgütü raporları uyarınca uzun vadeli projeksiyonlar yapılmalı ve stratejiler geliştirilmeli, turizm eğitiminde görev yapan öğretim elemanlarının sektör deneyimini artırıcı programlar yapılmalı, lisans düzeyinde turizm eğitimi veren kurum

mezunlarının Turizm Bakanlığı Müfettiş Yardımcılığı ve Stajyer Kontrolörlük sınavlarına girebilmesi yasal düzenlemelerle sağlanmalı gibi önemli kararlar alınmıştır.

1.3.1.Turizm Eğitimi Kavramı

Turizm eğitimini, Bayer (1998:145) şu şekilde ifade etmektedir: Bireylerin turizm ve turizm kaynaklarının önemini kavramaları ve bunları korumaları, turizm hizmetini gerçekleştirecek olan personelin turistin ekonomik, ırk, dil, din, statü ayrımı yapmadan kaliteli hizmet üretebilmesi ve turizmin uzun vadeli düşünülerek doğru davranış sergileyebilmelerinin sağlanması bilincinin oluşturulmasıdır.

Turizm eğitimini Ünal (2002), teorik ile uygulamanın bir arada yapılmasını gerektiren mesleki eğitim olarak ifade etmektedir. Bu amaçla, eğiticilerin sadece iyi bir öğretmen değil, aynı zamanda dikkatli ve gözlemci birer konuk, tüketici olmaları gerekir.

Turizm eğitimi “insanın, insana doğrudan hizmet etmesini öğreten, ona bilgi, beceri, insan sevgisi, hoşgörü ve meslek bilinci kazandıran bir disiplindir (Gürdal, 2002).

Turizm eğitimi, turizm olayının öğrenim gören gençlere öğretilerek, turizm konusunda bilgili ve tecrübeli personel ve yönetici yetişmesini sağlayan tüm çalışmalar bütünüdür (Sezgin,2001).

Türkiye’deki turizm eğitimi ele alındığında Dünya Turizm Örgütü’nün genel ilkelerine uyum sağladığı görülürken; İtalya, Fransa, İngiltere, Fransa gibi Avrupa Birliği’nin en önemli ülkeleriyle turizm eğitim sistemine göre kıyaslandığında okul türü ve sayılar bakımından aralarında çok büyük farklılıklar olduğu görülmektedir.

Ülkemizde verilen turizm eğitim programlarına bakıldığında bu programların süresi ve içerikleri bakımından çok büyük farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır. Süresine bağlı olarak turizm programları belli gruplar altında toplanabilir. Bunlar; meslek yüksekokulları bünyesinde eğitim veren önlisans programları, yüksekokul veya fakülte bünyesinde eğitim veren lisans bölümleri, enstitü bünyesinde eğitim veren yüksek lisans ve doktora programlarıdır (Demirkol,2002:87).

Başka bir sınıflandırmaya göre Türkiye’deki turizm eğitim programları 5 grupta toplanabilmektedir (Tutan, 2002: 408):

1.Üniversite eğitimi (2 yıllık- önlisans, 4 yıllık-lisans, yüksekisans ve doktora),

- 2.Sertifika Programları,
- 3.Turizm liseleri,
- 4.Turizm Bakanlığı eğitim programları,
- 5.Özel kurumların eğitim programları.

Ön lisans programlarında 16.Milli Eğitim şurasında alınan karar doğrultusunda 4702 sayılı yasa ile yürürlüğe giren yeni bir düzenlemenin yapıldığı gözlenmektedir. Bu düzenleme ile, mesleki ve teknik eğitim bölgeleri oluşturularak bütün üniversiteler kapsamında önlisans programlarının müfredatlarının aynı olması şartı getirilmiştir. Turizm alanında lisans ve yüksek lisans programlarının eğitim sürelerinin aynı olmasına rağmen, eğitim olanakları, müfredatları içerik açısından farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar aynı bölüm fakat farklı üniversiteden mezun olan adaylar arasında uzmanlık alanında sorunlara neden olabilmektedir. Bu da sektörde çalışmaya başladıktan sonra birtakım sorunlara sebep olabilmektedir (Demirkol, 2002: 87-88).

Turizm eğitimi diğer mesleki eğitimlerden insan ilişkilerinin yoğun olması açısından farklılık göstermektedir. Ayrıca uluslararası özellik taşıması, hizmet sektörü olması ve sosyal bir alt yapı gerektirmesi turizm eğitiminin önemini bir kat daha arttırmaktadır (Ahipaşaoğlu, Karamen ve Sağlık, 2002).

Turizm eğitimi 2'ye ayırarak ele almak mümkündür.

1.Örgün turizm eğitimi: Ortaöğretimden doktora programına kadar her aşamada geniş bir eğitim faaliyetini içerir (Boz, 2002).

2.Yaygın turizm eğitimi: "Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim gibi aşamaları olan örgün eğitimin dışında yapılan her türlü planlı eğitimidir (Başaran, 1983:23).Turizm eğitim merkezlerinde (TUREM) verilen mesleki eğitim, yaygın turizm eğitiminin en önemli faaliyetlerinden birini oluşturmaktadır. Sınavla seçilen kursiyerlerin tüm masrafları Turizm Bakanlığı tarafından karşılanmakta ve kurs bitiminde yapılan sınavda başarılı olan adaylara kurs bitirme belgesi verilmektedir (Boz, 2002). Eğitimleri tamamlanan kursiyerler bakanlık tarafından işe yerleştirilmektedir.

İş başı eğitimi olarak adlandırılan sertifika programları arasındaki en önemli faaliyetlerden birisi Turizm Bakanlığı'nın 1967 yılından beri yürüttüğü iş başı eğitimi kursları oluşturmaktadır (Boz, 2002:151).

Turizm sektöründe çok çeşitli eğitimlerin var olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin sektörün çok hızlı gelişmesi ve sektörde çok sayıda meslek örgütünün bulunması gösterilebilir.

Yaygın eğitim konusunda Milli Eğitim, Turizm ve Çevre Bakanlığı'nın çalışmalarına bakıldığında, yaygın eğitimin bir meslek kazandırma veya meslek mensuplarını bilgilendirme biçiminde değerlendirildiği görülmektedir (Küçükaltan ve Boyacıoğlu, 2002).

Turizm eğitim kurumlarının uygulama merkezleri ve laboratuvarlarının olmaması eğitim kurumlarının sektörle daha içli- dışlı olmalarını gerektirmektedir. Yani eğitim kurumları, yakın çevresindeki özel sektöre ait tesisleri kullanmada alternatifler oluşturabilmelidir (Ahipaşaoğlu, Karamen ve Sağlık, 2002).

Turizm Bakanlığı'nın son yıllarda turizm alanında yürüttüğü yaygın eğitime yönelik pek çok çalışma vardır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır (Küçükaltan ve Boyacıoğlu, 2002):

- Bölgesel Eğitim Seminerleri,
- Esnaf- Turist İlişkileri Bilgilendirme Seminerleri,
- Jandarma Bilgilendirme Toplantıları,
- Gençlik Turizmi Bilgilendirme Seminerleri.

Günümüzde Avrupa Birliği'ne girme çalışmaları sebebiyle turizm eğitiminde uluslararası düzeyde öğrenci, eğitmen değişimi, ortak gerçekleştirilebilecek araştırma projeleri ve hizmet kalitesi için standartların geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Bu faaliyetlerde yer alacak eğitim kurumlarının "eğitim kalitesini belgeleyen sertifikalara" sahip olmaları gerekmektedir (Kocaoğlu, 2002).

Özdemir, turizmin yükselme döneminde turizm eğitimi sorunlarını şu şekilde özetlemektedir (Özdemir, 2002):

- Kısa süre içerisinde ülkemiz konaklama sektöründe bir arz patlaması yaşamıştır.
- Büyük bir eleman açığı ortaya çıkmıştır. Özellikle eğitimli personel bulma konusunda çok büyük bir sıkıntı yaşanmıştır.
- Alaylı olarak ifade edilen usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişen personel kalite yönünden yetersiz olmaktadır.
- Personel sık sık iş değiştirme ihtiyacı hissettiğinden iş devir oranı çok yüksek olmaktadır.
- Örgün turizm eğitimi veren kuruluşlardan yetişen gençlerden kısa vadede yararlanılmasıyla ilgili net bir ümit yoktur

Turizm işletmeciliği eğitim programları ve özellikleri şöyle sıralanabilmektedir:

- 1.Önlisans: Öğrencilerin sektörde ara eleman olarak yetişmesini sağlamak, bu amaçla yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmasını sağlayan eğitim programıdır (Rutter, 1991).
- 2.Lisans: Eğitim alan öğrencilerin özellikle başlangıç, orta ve üst düzey yönetici olmasını sağlayacak düzeyde yeterli bilgi ve donanımı kazandırır (Pauze, 1993).
- 3.Yüksek Lisans: Kariyer hedeflerini belirleyen öğrencilerin turizm işletmelerinde üst düzey yönetici, eğitimci ve akademisyen olarak yetişmesini sağlayacak eğitimi veren derecedir (Olsen ve Khan, 1989).
- 4.Doktora: Bireye analiz yapabilmeyi, turizmde akademik araştırma yapmayı, akademik olarak en yüksek standartlarda bilgiyle donanmayı sağlayan derecedir (Olsen ve Khan:1989).

Turizm liseleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Üniversitelerdeki eğitim YÖK tarafından, MEB onayı ile verilen sertifikalar sektörde kabul edilen kuruluşlar tarafından verilmektedir. TUREM kursları da Turizm Bakanlığı tarafından devam etmektedir (Yazıcı, 2002).

Ülkemizde turizm eğitim programı veren pek çok program olmakla birlikte bu programların çoğu ön lisans düzeyindedir. Fakat son yıllarda lisans ve yüksek lisans düzeyinde turizm eğitimi veren programların sayısında da artış gözlenmektedir.

Turizm işletmeciliği eğitimi veren okulların öğrencilere şu bilgileri vermesi gerekmektedir (Eser, 2001:5).

- Yönetmel açıdan teknik konular,
- İletişim ve kişilerarası ilişkileri vurgulayan liberal çalışmalar,
- Turizm işletmeciliği konularına uygulanabilen işletme dersleri,

Demirkol ve Pelit'e göre, ülkemizde turizm eğitimi değişik kademelerde ve değişik şekillerde verilmektedir. Ülkemizde verilen turizm eğitim sistemiyle Avrupa ülkelerinde verilen turizm eğitim sistemi kıyaslandığında okul düzeyleri konusunda farklılıklar olduğu görülmektedir (Demirkol ve Pelit, 2002).Avrupa'da ortaöğretim kurumlarındaki turizm eğitime yönelim daha fazlayken, ülkemizde turizm eğitime yönelim daha çok yükseköğretim kurumlarındadır. Ortaöğretimdeyken turizm eğitimini alan öğrenciler çekirdekten yetişeceği için sektörle ilgili daha fazla bilgi ve tecrübeye sahip olacaktır. Fakat yükseköğretimdeyken turizm eğitimi alan kişinin beklenti düzeyi daha fazla olacaktır. Bu beklenti işletmede karşılanmadığı zaman turizm eğitimi alan kişi sektöre olumsuz yaklaşıma, hatta sektör değiştirmeye yönelecektir.

Turizm pek çok sektöre göre çok çeşitli eğitim imkânlarına sahiptir. Eğitimde yaşanan en önemli sorunlar eğitim programları hataları ve öğretilen konuların birbirleriyle ilişkisinin olmamasıdır. Milli Eğitim Bakanlığı, Turizm Bakanlığı ve YÖK üyesi üniversitelerin birbirleriyle iyi bir işbirliğinin olması gerekmektedir (Yazıcı, 2002).

Turizmde rekabet edebilmek için eğitim programlarının geliştirilebilmesi amacıyla Dünya Turizm Örgütü tarafından 1995 yılında bazı kriterler ortaya konulmuştur. Bu kriterler şöyle özetlenebilmektedir: (Kocaoğlu:2002) :

- Eğitim ve öğrenim yöntem ve süreçlerinin sunacağı bilgi ve beceriler iç ve dış tüketicilerin gerçek ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılayabilecek düzeyde olmalı.
- Turizm eğitimi ve öğrenimi doğru zamanda verilmeli.
- Turizm eğitimi ve öğretimi talep edenlere gerçek hedeflerin neler olduğu açıklanmalı.
- Verimliliği arttırmak için kaynaklar en iyi düzeyde kullanılmalı,
- Eğitim programlarının içeriği güncellenmeli.

1.3.2.Turizm Eğitiminin Önemi ve Amaçları

Teknolojideki sürekli değişimler toplumun, kurumların ve bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardaki değişimlere uyum sağlayabilmelerini gerektirmektedir. Toplumun, kurumların ve bireylerin bu sürekli değişime uyumları da kişilerin sürekli öğrenmelerini ve kendilerini yenilemelerini zorunlu kılmaktadır.

Turizm sektörünün emek yoğun oluşu bu sektörde çalışan personelin başarılı olmasını ve iyi bir hizmet sunmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla sektördeki işletmelerin başarılı olması işletmelerde eğitilmiş personelin mevcut olmasına ve bu personelin de kendi alanlarıyla ilgili yenilik ve gelişmeleri sürekli takip edip, kendini geliştirmesine bağlıdır.

Turizm eğitimi veren kurumların amaçlarını genel anlamda şöyle ifade edebiliriz: turizm sektöründe çalışacak kişilere her anlamda eğitim vererek kişilerin kendilerini yetiştirmelerini sağlamak yoluyla sektöre yeterli bilgi ve tecrübeye sahip kişileri sektöre kazandırmak (Mısırlı, 2002: 42). Üzümcü ve Bayraktar, (2004) turizm eğitiminin temel amacının yönetim tekniklerinin sektörde çalışacak olan kişilere öğretmek, dünyada sürekli değişen ve gelişen yeniliklere uyum sağlamak ayrıca çok başarılı olabilecek iyi yöneticilerin yetişmesini sağlamak olduğunu belirtmektedirler.

Başka bir şekilde daha turizm eğitim kurumlarının amaçları olarak turizm ve seyahat endüstrisinde faaliyet gösteren otel, pansiyon, tatil köyü gibi konaklama işletmelerini, restoran, kafe, bar gibi yiyecek içecek işletmelerini, seyahat acentalarının ihtiyaç duyduğu orta ve üst kademe yönetici adaylarını yetiştirmek, çalışanlara gerekli eğitimi vererek sektöre kalifiyeli personel kazandırmak sayılabilir (Selvi, Mutlu ve Şahin, 2010).

Turizm sektöründeki yoğun rekabetle baş edebilmenin başlıca yolu turizm işletmelerindeki en üst yönetimden en alt kademeye kadar tüm personelin eğitilmiş olmasıdır.

Eğitim, sanayi ve hizmet sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelikli personelin geliştirilerek, işletmelerde daha verimli çalışabilmelerini sağlayan ve bunun sonucunda işletmelerin başarılı olmasını sağlayan bir kavramdır (Woodhall, 1979:34).

Turizm eğitimin toplum açısından genel amacı, toplumda turizm bilincini oluşturmak, turizm kaynaklarının önemini kavrayıp, bu kaynakların korunmasını sağlamak, turiste karşı önyargıları yok edip, çalışanlara dürüst hizmet anlayışını kazandırmak ve Türk konukseverliğini güzel bir biçimde gösterebilmektir. Turizm eğitim kurumlarının ise amacını şöyle belirtebiliriz: turizm sektöründe çalışacak olan kişilere temel eğitimi verip, o yönetim tekniklerini öğretmek ve onları yeni kavram, yöntem ve teknolojileri anlayabilecekleri düzeye ulaştırabilmektir.

Turizm eğitiminin amaçlarını şu şekilde özetleyebiliriz (Üzümcü ve Bayraktar'dan aktaran: Taşgıt, Coşkun, 2011):

- Eğitim yoluyla teorik bilgiyi vermek ve sonra pratik uygulamaları vermek,
- Turizm sektörünün gelişmesine katkı sağlamak,
- Turizm sektörüne yeterli bilgi ve tecrübeye sahip kişileri kazandırmak,
- Turizmin ekonomi üzerindeki olumlu etkilerini anlatabilmek,
- Turistik işletmelerde çalışanların bilgi ve becerilerini arttırmak.

BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE VE DİĞER ÜLKELERDE MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİ VE STAJ

Bu bölümde, Türkiye’de ve diğer ülkelerde mesleki turizm eğitiminin nasıl yapıldığı ayrıntılı olarak anlatılarak, staj kavramı üzerinde durulacaktır. Ve staj kavramının amacı, önemi anlatılarak, Türkiye turizminde staj kavramının üzerinde durulacaktır. Son olarak, stajla ilgili yapılan çalışmalar anlatılacaktır.

2.1.Türkiye’de Turizm Eğitimi

Türkiye’de lisans düzeyinde turizm eğitimi veren üniversitelerde turizm eğitimi incelendiğinde turizm eğitiminin oldukça yaygın bir alanda ve pek çok üniversitede verildiği görülmektedir. Türkiye’de turizm eğitimin öneminin anlaşılmasıyla birlikte pek çok üniversitede lisans programlarına turizm işletmeciliği ve turizm ve otel işletmeciliği gibi programlar dahil edilmiştir. Türkiye’de lisans düzeyinde turizm eğitimi veren üniversitelerin bölümleri incelendiğinde bu programların şunlar olduğu anlaşılmaktadır:

- Turizm işletmeciliği,
- Konaklama işletmeciliği,
- Seyahat İşletmeciliği,
- Yiyecek- içecek işletmeciliği,
- Turizm rehberliği,
- Turist rehberliği,
- Gastronomi ve mutfak sanatları, turizm ve otel işletmeciliği,
- Otel işletmeciliği,
- Turizm işletmeciliği ve otelcilik,
- Turizm ve animasyon

Turizm eğitimi veren 2 yıllık ve 4 yıllık okulların turizm bölümleri üzerine yapılan pek çok çalışmada öğrencilerin hem demografik özellikleri hem de sektöre bakış açıları geniş bir şekilde ele alınmıştır. Bu konuda yapılmış pek çok çalışma, turizm öğrencilerinin yaklaşık yarısının turizm sektörünü tam olarak bilmedikleri için bu

bölümü okumak zorunda kaldıklarını göstermektedir. Ayrıca sektörün temel sorunlarından olan stresli iş hayatı, uzun ve esnek çalışma saatleri, özel hayata yeterli zamanın ayrılamaması, adil olmayan ücret uygulamaları, ücretlerin yetersiz olması, insanların turizm sektöründe çalışanlara ön yargılı davranması, kalifiye olmayan yöneticiler ve arkadaşlar turizm öğrencilerinin sektöre negatif bakmalarına sebep olmaktadır.

2.1.1.Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim, örgün eğitim sisteminde hiç bulunmamış veya herhangi bir kademesinde bulunmuş veya bu kademelerden birinden ayrılmış kişilere çeşitli süre ve seviyelerde ömür boyu sürecek, bireylere gerekli olan bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için verilen eğitimidir (Çimen, 2006).

Yaygın turizm eğitimi, resmi ve özel kurumlar aracılığıyla kısa süreli verilen mesleki kurslar şeklinde gerçekleştirilen turizm eğitimidir (Halis ve Aydın, 2010).

Yaygın eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üniversiteler, TUGEV ve özel kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilen mesleki turizm eğitimi kurslarını kapsamakta ve bu kurslar sonucunda başarı gösterenlere sertifika veren bir eğitimidir (Demirkol ve Pelit, 2002).

Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuatına Göre (2013) yaygın eğitimin amacı ve kapsamı; ‘‘Resmî ve özel kurum ve kuruluşlar, belediyeler, meslek kuruluşları, dernekler, vakıflar ve gönüllü kuruluşlarca özel öğretim kurumları mevzuatı dışında açılacak kurslarda yönetim, eğitim, öğretim, üretim, rehberlik, gözetim ve denetime ilişkin usul ve esasları düzenlemektir’’.

Yaygın eğitim meslek dalları içerisinde daha yeterli bir duruma gelmek isteyen kişilere uygulanan eğitim olmakla birlikte, örgün eğitimin yanında veya dışında düzenlenen formal eğitim faaliyetlerini içerir (Yapıcı, 2003).

Yaygın eğitim kurumlarına Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın turizm eğitim merkezleri ve turizm rehberliği kursları, Turizm Geliştirme Vakfı'nın düzenlediği kurslar, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği'nin acentecilik ile ilgili ortak kurs programları, Halk Eğitim Merkezi Müdürlüklerinin düzenlediği kurslar ve diğer bazı meslek kuruluşlarının kurs programları örnek verilebilir (Selvi, Mutlu ve Şahin; 2010).

14.02.2006 tarih ve 26080 Sayılı Yönetmelikte yaygın eğitimin amacı şu şekilde belirtilmektedir (Selvi, Mutlu ve Şahin; 2010):

“ Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylere, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde hayat boyu yapılan eğitim-öğretim, üretim, rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tümünü” ifade etmektedir.

2.1.1.1.Kültür ve Turizm Bakanlığı’na Bağlı Yaygın Eğitim Kursları

Kültür ve Turizm Bakanlığı turizm işletmelerinde görev yapan iş görenin mesleki yeteneklerini geliştirme sonucu hizmet kalitesinin artırılması ve turizm bilincinin oluşturulması amacıyla gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde yaygın mesleki turizm eğitimi faaliyetleri düzenlemektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013). Yaygın Mesleki Turizm Eğitimi Programları Bakanlık sitesinde belirtildiği üzere:

- **İşbaşı Eğitimi Kursları**

- Önbüro
- Yiyecek-İçecek Servisi
- Kat Hizmetleri
- Yiyecek Üretimi
- Yöneticileri Eğitici Olarak Yetiştirme
- Ev Pansiyonculuğu Eğitimi

- **Turizm Bilinci Eğitim Programları**

- Kişisel Gelişim Semineri
- Ev Pansiyonculuğu Bilinçlendirme Semineri, olarak gösterilebilir.

2.1.1.2.Milli Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Yaygın Eğitim Kursları

Türk Milli Eğitimin amaçları doğrultusunda Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, yaygın ve mesleki eğitimi gerçekleştirmektedir. Halk eğitim merkezlerini ve çıraklık eğitim merkezlerini bunlara örnek verilebilir.

2.1.1.2.1.Halk Eğitim Merkezleri Kursları

Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü’ne bağlı halk eğitim merkezleri ihtiyaç dahilinde şu kursları açabilmektedir: otelcilik ve turizm eğitimi, resepsiyonist

yetiştirme, aşçılık, amatör turist rehberliği, transfer elemanı yetiştirme, tur operatörlüğü, turist eşya yapımıcılığı, turizm danışma elemanı yetiştirme, yat kaptanlığı yetiştirme v.b gibi kurslardır (M.E.B.,2013). Yat kaptanlığı kursları Liman Başkanlığı, tur operatörlüğü kursları Turizm Bakanlığı'yla işbirliği içerisinde açılabilir.

2.1.1.2.2.Çıraklık Eğitim Merkezleri Kursları

Çıraklık Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı Çıraklık Eğitim Merkezleri'nde yaygın eğitim kapsamında çırak ve kalfaları otelcilik, resepsiyon, servis, yiyecek- içecek alanında, fırıncılık, pastacılık, şeker, et ürünleri, süt ve süt ürünleri işletmeciliği eğitimleri verilmektedir (M.E.B., 2013).

2.1.1.2.3. Meslek Liselerinde Verilen Sertifika Programları

Anadolu Meslek ve Anadolu Kız Meslek Liseleri'nde ve diğer meslek liselerinde işletmelerin ihtiyaçlarına göre şu sertifika programları açılmaktadır (M.E.B., 2013):

Ağırlama ve gıda teknolojisi, barmen/barmaid, catering servis işletmecisi, çamaşırhane elemanı, garson, fırıncı, kasap ve et hazırlayıcısı, gıda satış elemanı, kuru temizleme v.b. gibi. Ayrıca seyahat acenteciliği biletleme elemanı, otel rehberi, tur rehberi, hava alanı sorumlusu yetiştirme sertifika programları mevcuttur (M.E.B.,2013).

2.1.1.2.4. Turizm Eğitim Merkezleri (TUREM) Kursları

Turizm Bakanlığı'na bağlı 1967-1968 eğitim öğretim yılında açılan v sayıları günümüzde 11 olan TUREMLER, 03.02.2006 tarih ve 26069 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ve "5450 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarına bağlı okulların Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmesi ile bazı değişiklikler yapılmıştır.

Turizm Eğitim Merkezlerinde, sektörün ihtiyaç duyduğu yiyecek içecek ile konaklama ve seyahat hizmetleri alanlarındaki mutfak (Aşçı), pastacı, barmen, servis, kat hizmetleri, ön büro vb. alanlardaki nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi için turizm işletmelerine Personel Yetiştirme Temel Eğitim Kurs" programları uygulamaktadır. Kurs programları, 15 hafta birinci dönem, 15 hafta da ikinci dönem olmak üzere toplam 30 hafta sürelidir. Bu 30 haftalık eğitimi merkezlerde teorik ve uygulamalı olarak yapmakta olup ayrıca 4 ay süresince de sektöre işletmelerde beceri eğitimine gönderilmektedir. (M.E.B.2013).

2.1.1.3.Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Mesleki Turizm Eğitim Kursları

Turizmi Geliştirme ve Eğitim Vakfı (TUGEV), 1985 yılında Turizm Bakanlığı, Seyahat ve Konaklama Sektörü temsilcileri ve eğitim kuruluşları üyeleri aracılığıyla kurulmuş bir eğitim ve araştırma vakfıdır (Türkseven, 2012).

Turizmi Geliştirme ve Eğitim (TUGEV) Vakfı, turizm sektörüne ara eleman yetiştirme kursu adı altında kişilere servis, bar, kat hizmetleri, ön büro alanlarında eğitimler vermektedir (Çankırı, 2010). Kurslara katılanlara sertifika almaları durumunda yiyecek içecek, ön büro ve kat hizmetleri bölümlerinde çalışabilme imkanı doğmaktadır.

TUGEV'in öncelikleri şöyle belirtilebilmektedir (Türkseven, 2012) :

- Dünya standartlarına ve ülke koşullarına uygun eğitim sistemini kurmak,
- Türk turizm potansiyelinin analizini yapmak ve turizmi bilimsel yöntemlerle incelemek,
- Turizm politikalarının oluşturulmasına yardımcı olmak için temel amaç ve çalışmaları oluşturmak.

2.1.2. Örgün Eğitim

Örgün eğitim, “kişilerin hayata atılmadan, iş ve meslek kollarında çalışmaya başlamadan önce okul veya okul niteliği taşıyan yerlerde genel ve özel bilgiler bakımından yetişmelerini sağlamak amacıyla belli kanunlara göre düzenlenen eğitimidir” (TDK, 2013)

Örgün eğitim, öğretim kurumları aracılığıyla gerçekleştirilen diplomaya dayalı bir eğitimidir denilebilir.

Örgün turizm eğitimi, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde mesleki turizm eğitimi veren kurumlar aracılığıyla yapılan turizm eğitimidir (Halis ve Aydın; 2010).

Türkiye’de örgün turizm eğitimi, M.E.B Ve Y.Ö.K bünyesindeki eğitim kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir.

2.1.2.1.Turizm Eğitimi Veren Ortaöğretim Kurumları

M.E.B bünyesindeki turizm eğitimini temel turizm eğitimi ve mesleki turizm eğitimi olmak üzere 2'ye ayırarak inceleyebiliriz (Halis ve Aydın; 2010). Bunlardan ilki ilköğretim düzeyinde verilen turizm eğitimidir. İlköğretim düzeyindeki turizm eğitimindeki amaç, ilköğretim çağındaki öğrencilere temel turizm eğitimi vererek, öğrencilerde turizm bilinci oluşturmaktır. M.E.B bünyesinde verilen ikinci turizm eğitimi ise ortaöğretim düzeyinde verilen turizm eğitimidir. Ortaöğretim düzeyinde verilen turizm eğitiminin amacı ise, öğrencilere turizm bilinci kazandırmak ayrıca turizm mesleği hakkında fikir sahibi olmalarını sağlamak ve onları bu sektöre kazandırmaktır.

Orta öğretimde mesleki turizm eğitimi, Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri, Ticaret Meslek Liseleri ve Anadolu Meslek Liselerinde açılan programlarla yürütülmektedir (Ünlüöner ve Boylu,2005).

2.1.2.2.Turizm Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Kurumları

Türkiye'de yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi, 2547 sayılı yükseköğretim kanunu kapsamında, üniversiteler tarafından önlisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde gerçekleştirilmektedir (Halis ve Aydın; 2010).

2 yıllık turizm eğitimi veren üniversiteler önlisans düzeyinde, 4 yıllık turizm eğitimi veren lisans ve Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Enstitülerinde yüksek lisans ve doktora olmak üzere çeşitli düzeylerde turizm eğitimi gerçekleştirilmektedir (Aymanıuy ve Aymanıuy, 2002).

2.2.Turizm Eğitiminde Staj

Turizm eğitimi alan öğrencilerin sektöre ilk adımları genellikle staj yoluyla olmaktadır. Eğitim aldıkları kurumlarda teorik bilgi alan öğrenciler staj yoluyla öğrendikleri bilgileri uygulamaya dökebilme şansı bulabilmektedirler. Emek yoğun bir sektör olan turizm sektöründe eğitimin önemi yukarıda genişçe ele alınmıştır. Uygulama olmadan sadece teorik bilgilerle turizm sektöründe istenen başarı elde edilemez. Uygulamalı bir sektör olan turizmde stajlar olması zorunlu bir kavramdır. Staj, öğrencilerin eğitiminin devamı ve bir parçasıdır.

Fakat öğrencilerin sektörle ilk buluşması olan stajlardan beklentiler istenildiği gibi olmadığı takdirde öğrencilerin sektöre bakış açısında en başından itibaren olumsuz bir tutum oluşmaktadır. Ve en başında oluşan bu tutum ve davranışları sonradan olumlu hale getirmek çoğu zaman çok zor olabilmektedir.

Günümüzde özellikle sektörde faaliyet gösteren konaklama işletmeleri ve lisans düzeyinde turizm eğitimi veren örgün eğitim kurumlarında staj alanında problemler yaşanmaktadır. Eğitim kurumları ile turizm işletmelerinin staj ve stajyerden beklentileri birbirinden farklı olmaktadır. Eğitim kurumları için staj, eğitimin bir parçası ve devamıdır. Fakat sektör, stajyer öğrenciye zaman zaman ucuz iş gücü olarak bakabilmektedir (Gökdeniz ve Çeken, 2002).

Pek çok turizm işletmesi maalesef stajyerleri ucuz işgücü olarak görmektedir. Stajyerlere yapılan ödemeler, asgari ücretin üçte biri kadardır (Kozak, 2005).

Stajyerlerde işverene bağlıdırlar. Fakat geçici süreliğine çalıştıklarından iş kanunu dışında ele alınmaktadırlar. Herhangi bir kaza veya iş hastalığı olduğu zaman işverenin ihmali varsa Borçlar Kanunu'na göre stajyerlerin tazminat hakları olabilmektedir(Sarı, 2007).

Konaklama işletmeleri stajyer öğrencileri ucuz iş gücü olarak görmekte ve işletme giderlerini düşürdüğü için tercih etmektedir. Fakat kaliteli hizmetin sunulması kalifiyeli iş gücüne bağlıdır. Bu nedenle konaklama işletmeleri eğitilmiş personel istihdam etmelidir (Gökdeniz ve Çeken, 2002).

2.2.1.Staj Kavramı

Gerek yerli gerekse yabancı yazında staj kavramı ile ilgili yapılan tanımlamaları şu şekilde gösterebiliriz:

Staj, " mesleki bilgisini arttırmak için bir kimsenin, geçici olarak bir kurumun bir veya birçok bölümünde çalışarak geçirdiği devredir". Stajyer ise, "staj yapan kimsedir" (Ilgaz, 2002).

Staj kavramı Türk Dil Kurumu'na göre; meslek edinmek veya mesleki bilgisini arttırmak isteyen bir kişinin, bir kurumda çalışarak geçirdiği uygulamalı öğrenme dönemidir, şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2013).

Staj, öğrenciye iş ortamında kariyer olanaklarını gözlemlemek ve iş ve işyeri ile ilgili fikir sahibi olması için bir fırsattır(Aymankuy ve Aymankuy, 2011).

Staj, öğrencilere iş yaşamı ile ilgili deneyim kazanma, özgeçmişlerine yarar sağlama, mezun olunca çalışmayı düşündükleri sektör hakkında fikir sahibi olma, teorik bilgiyi uygulamaya dönüştürebilme gibi kazanımlar sağlayan süreçtir (Van ve Hubert, 2000).

Kişinin mesleki bilgi sahibi olabilmek için bir kurumda geçici bir süreliğine çalışmasıdır. Stajyer ise, stajını gerçekleştiren kimsedir (Alemdar, 1992).

Bu tanımlardan hareketle staj kavramını öğrencilerin eğitim sürecinde öğrendikleri teori bilgiyi uygulamaya başladıkları süreç olarak tanımlayabiliriz.

Eğitim kurumlarının en önemli misyonu, öğrencileri gerek teorik gerekse pratik açıdan verimli bir şekilde yetiştirmek olmalıdır. Bu açıdan okulda verilen derslerle birlikte, öğrencilerin teoride öğrenmiş oldukları bilgileri stajlarla pekiştirmeleri çok büyük bir önem taşımaktadır (Ilgaz ve Çakar, 2002).

2.2.2. Stajın Amacı ve Önemi

Stajlardaki amaç; "ileride bu sektörde çalışacak olan yönetici adaylarına öğrenmeleri gereken bilgileri vermek ve çeşitli alışkanlıkları kazandırmak olmalıdır (Ilgaz ve Çakar, 2002).

Stajyer iş görenler, daha öğrenci iken geleceğin iş görenleri konumundadır ve bu öğrencilerin iş hayatında motive edilmesi sonucu gelecek yıllar için önemli bir yatırım olacağı göz ardı edilmemelidir (Özdipçiner ve Kalıncara, 2005).

Busby ve Gibson (2010), staj uygulamalarının pek çok yararı olduğunu belirtmiştir. Bu yararları şu şekilde özetleyebiliriz:

- Göreve uygun şekilde davranmak, sorumluluk sahibi olabilmek, başkalarını yönlendirebilme konusunda deneyim kazanmak,
- Staj esnasında problemlerle karşılaşıldığında bu problemleri tanıma ve problemleri çözüm yolları aramak,
- Yönetim konusunda tecrübe sahibi olmak.

Stajlarda geçen süreler kişileri iş hayatı konusunda tecrübe sahibi yapıp, çalışma hayatına hazırlayan önemli süreçlerdir (Kaşlı, İlban, Aydemir, 2010).

Stajların, öğrencilerin eğitim kurumlarından aldıkları teorik bilgileri uygulamaya dönüştürebilmeleri, onların ileride çalışacakları işi ve sektörü tanıyabilmeleri açısından büyük bir önem taşımaktadır.

2.2.3. Turizm Eğitiminde Staj Uygulamaları ve Önemi

Yöneticiler, kişisel olarak başvuran öğrencilere, otelde çalışan bir tanıdık aracılığıyla başvuran öğrencilere ve düzenli iletişim içinde oldukları okullardan gelen öğrencilere staj yapma fırsatı verme eğilimindedirler. Oteller 2 ve 4 yıllık turizm öğrenimi veren yükseköğretim kurumlarından ve turizm meslek liselerinden gelen öğrencileri staj için kabul etmeyi tercih etmektedirler (Yıldırım, 2002).

Mesleğe giriş olarak görülen stajlar, turizm öğrencileri açısından sektöre ve iş yapısına yön veren algılamaları oluştururken; bazı turizm işletmelerinin ‘uzun çalışma saatleri, kötü barınma olanakları, sağlıksız yeme-içme’ gibi kötü uygulamaları nedeniyle staj yapan öğrenciler bu sektörden uzaklaşmaktadırlar (Türkay ve Tüzemen, 2009).

Turizm eğitiminin mesleğe yönelik olması her düzeyde turizm eğitimi alan ama özellikle de meslek yüksekokulu düzeyinde eğitim alan öğrencilerin operasyonel düzeyde uygulamaları şart koşması turizm eğitiminde stajları zorunlu kılmaktadır (Emir, Pelit ve Arslan, 2010).

Turizm ve otel işletmeciliği eğitimi veren kurumlarda teorik bilgi ve uygulamaların eşgüdümlü olarak yürütülmesi eğitimden alınan verimi arttıracaktır (Yer, 2006).

İşletmelerde amaca uygun olarak düzenli bir şekilde yapılan staj, öğrencilerin gelecekte çalışacakları sektörü daha iyi tanımalarını sağlayacaktır. Ayrıca yapılan staj, öğrencilerden iş disiplini ve mesleki ahlakını oluşturacaktır (Buluç, 1992).

Turizm eğitiminde staj uygulamalarının pek çok yararı vardır. Bu yararları şu şekilde özetleyebiliriz (Anonim, 1995: 27-30) :

1. Çalışanların işi tanımaları ve iş tecrübesi kazanmasını sağlar,
2. Çalışanın işle ilgili motivasyonu artar,

- 3.Çalışanların işletmenin misyon ve vizyonunu öğrenmesini sağlar,
- 4.Çalışanlar arasında güven duygusu geliştirir,
- 5.Çalışanın başarılı olmasını sağlayan özelliklerin neler olduğunun anlaşılmasını sağlar,
- 6.Çalışan ve işletme arasında olumlu bir ilişki kurulması sağlanır,
- 7.Çalışanın sorun çözme ve karar verme özelliklerini olumlu etkiler,
- 8.Kişiyi mesleki geleceğiyle ilgili karar verme şansı tanır,
- 9.Kişinin hedeflerine doğru yürütmesine sağlar,
10. Öğrenme ve gelişme için iş yeri koşullarının iyileştirilmesini sağlar.

2.2.4.Turizmde Stajla İlgili Yapılan Çalışmalar

Turizm eğitimi veren dört yıllık fakülte ve yüksekokulların turizm bölümlerinde yapılan araştırmalarda öğrencilerin demografik özellikleri ve sektörde çalışma eğilimleri ayrıca sektörde çalışma konusundaki davranışları incelenmiştir. Bu çalışmalarda turizm öğrencilerinin yaklaşık yarısının sektörde çalışma koşulları hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığı için bu bölümde okumak durumunda kaldığı anlaşılmaktadır. Gene bu öğrencilerin turizm sektöründeki uzun çalışma saatleri, stresli iş hayatı, özel hayata yeterli vaktin ayırlamaması, düşük sosyal statü, tatmin etmeyen ve adil olmayan ikramiyeler, düşük ücretler, kalifiye olmayan yöneticiler, kötü fiziki koşullar sebebiyle sektörde çalışmaya sıcak bakmadıkları, bu sektörde çalışmak istemedikleri anlaşılmaktadır (Küçükaltan ve diğerleri,2010).

Gökdeniz ve Çeken (2002) yaptığı çalışmada öğrencilerin büyük çoğunluğunun stajdan sonra turizm sektörüne ve eğitimine karşı güvenlerinin azaldığını belirtmişlerdir. Bu konuda eğitim kurumları ve sektör temsilcileri arasında bir koordinasyonun sağlanması ve öğrencilerin mevcut sorunlarının tespit edilerek en aza indirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Yapılan pek çok çalışmada 4 yıllık turizm eğitimi alan öğrencilerin çoğunun stajlarını tamamladıktan sonra turizm sektöründe çalışmayı tercih etmediği, bu öğrencilerin çoğunlukla bankacılık, finans, perakendecilik veya sanayi firmalarında çalışmayı tercih ettiği anlaşılmaktadır (Birdir, 2002).

Öğrencilerin sektör hakkındaki düşüncelerini ve algılarını öğrenmek amacıyla yapılan çalışmaların ortak noktalarında sektörün çalışma koşullarının zor, stresli, ücretlerin düşük, kariyer imkânlarının yetersiz ve toplumun bu sektörde çalışanlara önyargılı olduğu anlaşılmaktadır (Aksu ve Aktaş,2005; Richardson, 2009).

Kuşlivan ve Kuşlivan (2000) da yaptıkları çalışmada sektördeki fiziksel çalışma şartların çok yetersiz olduğunu ve aile hayatına yeterli zamanın ayrılamadığı için öğrencilerin staj esnasında sektörden uzaklaştıklarını belirtmektedirler.

Sarışık, Akova ve Kaya'nın 2007 yılında 6 devlet üniversitesinde 704 öğrenciye yaptığı çalışmanın sonucunda, öğrencilerin turizm eğitimini bilinçli istedikleri fakat ilerleyen süreçte sektör beklentilerini karşılamadığı için yarıdan fazlasının bu sektörü tercih etmeyeceği anlaşılmaktadır.

Baron ve Maxwell (1993) yaptıkları çalışmada, konaklama işletmeciliğine yeni başlayan öğrencilerin sektöre bakış açılarının pozitif olduğu fakat ileriki sınıflarda sektörle tanıştıktan sonra düşüncelerinin negatif olmaya başladığını belirtmektedirler.

Selvi, Mutlu ve Şahin'in (2010), turizm eğitim kurumlarının endüstriyel kuruluşları tarafından değerlendirilmesi amacıyla yapılan çalışmada, endüstriyel kuruluşların turizm eğitimi veren kurumlardan beklentilerinin istenen düzeyde olmadığını belirtmektedirler. Bu çalışmaya göre, sektör yöneticileri öğrencilerin işletmelerde çalışmak istememelerinden, öğrencilerin önbüro, servis, mutfak, bar gibi alanlarda mesleki bilgi ve becerilerinin eksik olmasından ve öğrencilerin yabancı dil bilgisinin yeterli olmadığından şikâyet ettikleri anlaşılmaktadır.

Aymankuy ve Aymankuy (2011) lisans düzeyinde turizm eğitimi alan Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okul (Y.O.) öğrencilerinin turizm sektöründeki istihdama yönelik bakış açılarını belirlemeye çalışmışlardır. Bu çalışma sonucunda staj yapmayan öğrencilerin staj yapan öğrencilere göre kariyer beklentilerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca lisans düzeyinde turizm eğitimine yeni başlayan 1. sınıf öğrencilerinin kariyer beklentilerinin en yüksek düzeyde olduğu belirtilmiştir. Üst sınıflara çıktıkça sektörle ilgili kariyer beklentisi azalmaktadır. Gene yapılan bu çalışmada, öğrencilerin staj dönemlerinde sektörü tanımaya başlamalarıyla zorlu ve olumsuz çalışma koşulları ve diğer pek çok faktörden dolayı sektörden uzaklaştığı ifade edilmektedir.

Sarı ve Sarışik (2010), Sakarya, Düzce ve İstanbul Üniversitelerinin turizm işletmeciliği 3 ve 4. Sınıf öğrencileriyle nominal grup tekniğiyle bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmanın sonucuna göre, öğrencilere ücret ödemesinin yapılmaması staj sorunlarının en başında gelmektedir. Esnek çalışma saatlerinin öğrencileri bu sektörden uzaklaştırdığı belirtilmektedir. Usta öğreticilerin staj dönemlerinde öğrencilere yardımcı olması gerektiği belirtilmiştir.

Çankırı ve Batman (2010)'ın Sakarya Üniversitesi 3 ve 4. sınıf turizm işletmeciliği bölümünde 166 kişiye yaptığı ankette, öğrencilerin stajda genellikle ücret ve ek imkânların kısıtlı olmasından yakındıkları belirtilmiştir. Ayrıca ankete cevap veren öğrencilerin çoğunun sektör deneyimi olmasına rağmen, genel işleyiş ve kariyer olanakları hakkında fikir sahibi olmadıkları ortaya konulmuştur. Bu durum, sektör uygulamasında işletmelerin öğrencilere gerekli bilgiyi vermediğini göstermektedir şeklinde ifade edilmektedir.

Şahin, Güngör (2010), yaptıkları çalışma sonucunda turizm işletmeciliği bölümünde kariyer plânlaması yapan öğrencilerin bu bölümden mezun olmanın iş bulma açısından avantajlı bir durum olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Çelik (2006)'in çalışmasına göre, stajlarını yapmış olan Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi 2.ve 3.sınıf öğrencilerinin genel olarak turizm sektörüne karşı olumlu bir tutum sergiledikleri ortaya konulmuştur.

Gören (2005) yaptığı çalışma sonucunda genel olarak devlet üniversitelerindeki öğrencilerin vakıf üniversitesindeki öğrencilere oranla staja ilişkin değerlendirmelerinin daha olumsuz olduğunu ortaya koymuştur.

Kaşlı, İlban ve Aydemir'in (2010), yaptıkları çalışmada Çanakkale ve Balıkesir Üniversitesi Öğrencilerinin stajda yaşadıkları sorunların benzer olduğu belirtilmiştir. Bu sorunlar şöyle özetlenebilir:

- 1.İşletmeler stajyer öğrencilerle diğer çalışanlar arasında ayırım yapmaktadır.
- 2.Stajyerlerin görüş ve önerileri işletmeler tarafından dikkate alınmamaktadır.
- 3.Eğitim kurumlarında edinilen bilgiler ile işletmelerde yapılan çalışmalar arasında farklılıklar bulunmaktadır.

4.İşletmeler tarafından stajyer öğrencilere verilen vaatler yerine getirilmemekte ve stajyer öğrenciler geçici iş gücü olarak görülmektedir.

5.Otellerin uyguladığı sistem stajdan beklenen faydayı gerçekleştirilememektedir.

2.2.5. Dünya’da Mesleki Turizm Eğitimi

Bu bölümde, dünyada turizm açısından önemli görülen bazı ülkelerde mesleki turizm eğitiminin nasıl gerçekleştiği ve bu ülkeler arasındaki benzerlikler veya farklılıklar birlikte ele alınarak açıklanmaya çalışılacaktır.

Amerika’da Durum: Turizm endüstrisi açısından en gelişmiş olan ülkenin Amerika olduğu söylenebilir. Bu nedenle pek çok ülke Amerika’yı kendilerine örnek almaktadır.

Amerika’da turizm eğitiminin dört seviyeden gerçekleştiği görülmektedir. Birinci seviyede turizm ve otelcilik sektörünün ihtiyacı olan alt kademe çalışanlarını temin etmek amacıyla açılan kurs programlarıdır. Bu programlarda genellikle bir aydan iki yıla kadar mesleki turizm eğitimi verilmektedir.

İkinci seviyede meslek yüksekokulları bulunmaktadır. Meslek yüksekokulları lise mezunu olan kişilere önlisans yapma şansı tanıyan eğitim kurumlarıdır.

Üçüncü seviyede lisans programları ve dördüncü seviyede master ve doktora programları yer almaktadır.

Amerika’da Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu bulunduğu bölgedeki turizm işletmeleriyle işbirliği içerisinde. Başarılı bulunan yüksekokullar dünyaca ünlü turizm işletmelerinin desteğini alırlar (Demirel,1999). Bu da başarılı okullardan mezun olan öğrencilerin iş bulabilmeleri açısından çok büyük bir avantaj sağlamaktadır.

Almanya’da Durum: 12 yıl zorunlu eğitim olan Almanya’da okullar genel ve mesleki eğitim veren kurumlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel eğitim veren okullar, okul öncesi eğitim, temel eğitim ve birinci kademe ortaöğretimdir. İkinci kademe olan mesleki eğitim kurumları ise ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerinden oluşmaktadır.

Almanya’da turizm eğitiminde uzmanlık formasyonu veren okulların eğitim süresi 2-3 yıl arasında değişmektedir. Bu okullara giriş şartı, mesleki turizm eğitime dayalı bir ortaöğretim kurumundan mezun olmaktır (Çankırı,Batman, 2010).

Almanya’da turizm işletmeciliği eğitimi yükseköğretim düzeyinde tam zamanlı ve yarı zamanlı şeklinde gerçekleştirilmektedir (Sezgin, 1995).

İngiltere’de Durum: Ortaöğretimden üniversitelere kadar her düzeyde turizm eğitimi verilmektedir. Temel düzey, orta düzey, ileri düzey ve üniversite düzeyi olmak üzere eğitim sistemi sınıflandırılabilir. Ve turizm eğitimi ağırlıklı olarak meslek alıştırıcıdır (Türkseven, 2012).

Turizm iki bölüme ayrılmıştır (MESS, 1999). İlki seyahat ve ulaştırma ile turizm ve boş zaman değerlendirme hizmetleri vb. gibi hizmetlerdir.

Yükseköğretimdeki kurumların birçoğunda yüksek lisans ve doktora programları mevcuttur. Temel olarak, turizm eğitimiyle ilgili kurslar 1980’den sonra gelişmiştir (Airey ve Middleton, 2006)

İngiltere’de kapsamlı bir eğitim öğretim yapısının mevcut olduğu görülmektedir.

Kanada’da Durum: Turizm dersleri öğrencilere küçük sınıflarda verilmeye başlanmaktadır. Birçok kolej, sertifika ve diploma veren standart programlar uygulanmaktadır. Müfredatlar, bölgenin ihtiyaç duyduğu konularda ihtiyaçları karşılayacak şekilde oluşturulmaktadır (Kibedi, 1984:103; Çankırı ve Batman, 2010).

A.B.D’deki çalışmalarda olduğu gibi Kanada’da yükseköğretim programlarının kalitesi kurumdan kuruma değişiklik göstermektedir. Yükseköğretimden mezun olan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu stajyer yönetici olarak sektörde çalışmaya başlar (Var, 1987:33; Çankırı ve Batman, 2010).

Fransa’da Durum: Başlangıç yaşı 6 olan zorunlu eğitim sistemi üç kısma ayrılmaktadır. Birinci kısımda, ilkokul yer alırken; ikinci kısımda, ortaöğretim birinci düzey yer almaktadır. Son kısım ortaöğretim ikinci kısımdır.

Otelcilik eğitimi veren üç tür eğitim kuruluşu vardır. Bunlar: Temel Otelcilik Eğitimi sağlayan kurumlar, otelcilik eğitimi sağlayan liseler ve otelcilik yükseköğretimi sağlayan eğitim kuruluşlarıdır (Kırlı, 2006).

Ağırlama sektöründe devlet okulları, özel okullar ve eğitim merkezlerinde eğitim verilmektedir. Ve öğrencilerin eğitim aldıkları yerler neresi olursa olsun standart müfredat uygulanmaktadır (Loykie, 2003).

İspanya’da Durum: İspanya’da turizm eğitimi, verilen eğitimin derecesine göre temel düzey, orta düzey, ileri düzey ve üniversite düzeyi olmak üzere dört gruba ayrılabilir (Çankırı, 2010; Türkseven, 2012).

İtalya’da Durum: İtalya’da turizm eğitimi, yükseköğretim, orta öğretim ve kurs seviyesindeki yaygın ve örgün eğitim kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir (Türkseven, 2012).

BÖLÜM 3: TURİZM İŞLETMECİLİĞİ EĞİTİMİ ALAN LİSANS VE ÖNLİSANS ÖĞRENCİLERİNİN STAJ KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCE VE ALGILAMALARI ARASINDAKİ FARKLILIKLARIN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde, araştırmanın amacı, önemi ve yöntemi anlatılmaktadır. Araştırmanın bulguları ortaya konularak, ortaya çıkan sonuçlara çözüm önerileri getirilmektedir.

3.1.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, turizm eğitimi alan yükseköğretim öğrencilerinin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunları belirleyerek, turizm eğitimi alan lisans ve önlisans öğrencilerinin staj konusundaki düşünce ve algılamaları arasındaki farklılıklarını belirlemektir. Öğrencilerin eğitim düzeyleri itibariyle stajda yaşadıkları sorunların neden farklılık gösterdiklerinin açıklanması bir diğer amaçtır. Ayrıca, öğrencilerin staj dönemlerinde karşılaştıkları eksikliklere ve yaşadıkları sorunlara çözüm önerileri getirilmesi amaçlanmaktadır

Turizm, her geçen gün önemi artan ve daha fazla oranda yatırım yapılan bir sektör haline gelmektedir. Bu nedenle pek çok ülkede, bölgede ve alanda turizm işletmeleri açılmaktadır. Açılan bu işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri ve kâr elde edip, birbirleriyle rekabet edebilmeleri hizmet kalitesine bağlıdır. Hizmet sektörü olan turizm sektöründe otomasyon özelliği diğer sektörlerle göre daha az olduğundan insan faktörü ön plana çıkmaktadır.

İşletmelerde hizmet kalitesini ve işletmelerin rekabet edebilme gücünü arttıracak en önemli faktörlerden birisi işletmelerde çalışacak olan bireylerdir. Emek yoğun bir sektör olan, insan ilişkilerinin çok yoğun olduğu ve otomasyonun sınırlı kullanıldığı bu sektörde insan faktörü işletmelerin başarısında önemli oranda etkilidir.

Ülkemizde mesleki turizm eğitimi olarak sektöre adım atan eğitimli ve nitelikli kişiler sektördeki çalışma koşullarını gördüklerinde ve çalışma esnasında eksik ve sorunlarla karşılaştıklarında sektörden soğuyabilmekte ve sektörde çalışmaktan vazgeçebilmektedirler.

3.2. Araştırmanın Önemi

Turizm eğitimi veren kurumların amacı nitelikli iş gören ve yönetici adaylarını yetiştirip, bu kişileri sektöre kazandırmaktır. Turizm eğitimi veren bu okullarda turizm mesleğiyle ilgili teorik bilgiyle beraber uygulama laboratuvarlarıyla birlikte uygulamalı dersler verilmektedir. Fakat uygulamalı derslerin bu yöntemle tam da başarıyı yakaladığı söylenemez. Dolayısıyla turizm eğitim kurumlarında üniversitedeki uygulamalı eğitimin yanında staj eğitimi de zorunlu hale gelmektedir. Çünkü stajlarla birlikte öğrenciler sektörle ilgili çok önemli deneyimlere sahip olabileceklerdir. Stajdan beklenen asıl amaca ulaşılabilmesi de öğrencilerin staj süresince yaşadıkları zorlukların ve sorunların belirlenmesine bağlıdır. Staj dönemlerinde yaşanan sorunlardan dolayı öğrencilerin sektöre olumsuz bakması ve sektörde çalışmayı istememesi üniversite eğitimi boyunca harcanan milli kaynakların boşa gitmesine sebep olacaktır. Bu sebeple öğrencilerin staj esnasında yaşadıkları sorunları tespit edip bu sorunlara çözüm önerileri getirmeye çalışmak önem arz etmektedir. Öğrencilerin yaşadıkları sorunları belirledikten sonra bu sorunların nasıl çözümlenebileceği ile ilgili öneriler, yaşanan bu sorunların ortadan kaldırılmasına yardımcı olabilecektir.

Yapılan bu çalışmanın bulgu ve sonuçları itibarıyla turizm işletmelerine, turizm sektörü yöneticilerine, eğitim kurumlarına, akademisyenlere ve öğrencilere katkı sağlaması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu kısımda araştırmanın yöntemine ilişkin bilgiler; evren ve örneklem, veri toplama aracı, veri toplama süreci, araştırmanın kısıtları, ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği ve hipotezler başlıkları adı altında detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

3.3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Evren, bir çalışmada araştırma alanını oluşturan ve sonuçların genelleneceği grup olarak tanımlanmaktadır (Altunışık ve diğerleri, 2007:123). Örneklem, araştırma evrenine ulaşmanın çeşitli sebeplerle(zaman, maliyet, enerji) zor olduğu durumlarda araştırma evrenini temsil edecek küçük kümelerin seçilerek araştırma yapılmasıdır (Ural, Kılıç, 2006: 35).

Bu araştırmanın evrenini Türkiye’de lisans ve önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan ve stajlarını yapan öğrenciler oluşturmaktadır. Türkiye’de lisans düzeyinde turizm eğitimi alan yaklaşık 11.500 ve önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan yaklaşık 28.400 kişi araştırma evrenini oluşturmaktadır (ÖSYM). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin yaklaşık 5700’ü 3 ve 4.sınıf öğrencisiyken önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin yaklaşık 14.200’ü 2.sınıf öğrencisidir.

Yapılan araştırmalarda evrenin tamamına ulaşmanın zorluğundan dolayı örneklem yoluna gidilerek, kolayda örneklem yöntemi seçilmiştir.

Araştırmada olasılığa bağlı olmayan örnekleme yönteminden kolayda örnekleme yöntemi seçilmiştir. Kolayda örneklem yöntemi, evrendeki her elemanın bağımsız ve eşit seçilebilme şansına sahip olabilmesidir (Ural, Kılıç, 2006:38; Altunışık v.d., 2007:129). Araştırmanın örneklemini ise Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği bölümü ve Kırkpınar Turizm İşletmeciliği Programı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Turizm ve Otel İşletmeciliği ve İstanbul Üniversitesi önlisans Turizm ve Otel İşletmeciliği, Kocaeli Üniversitesi Derbent Turizm ve Otel İşletmeciliği Y.O ve Derbent Turizm ve Otel İşletmeciliği M.Y. O. öğrencileri oluşturmaktadır. Dağıtılan 700 anketten 469 tanesi tam olarak alınabilmiştir.

Örneklemin yeterli olup olmaması ile ilgili pek çok formül bulunmaktadır. Aşağıda yer alan tablo 1’de evren büyüklüğüne karşılık gelen örneklem büyüklüğü yer almaktadır. Gene tablo 1 incelendiğinde 469 olan örneklemimizin evrene göre yeterli olduğunu görmekteyiz (Ural, Kılıç, 2006: 49).

Tablo 1

Evren Büyüklüklerine Karşılık Gelen Örneklem Büyüklüğü

($\alpha=0,05$; $H=\pm 0,05$ ve oranlar $p=0,5$; $q=0,5$ için)

N-n	N-n	N-n	N-n	N-n
10-10	100-80	280-162	800-260	2800-338
15-14	110-86	290-165	850-265	3000-341
20-19	120-92	300-169	900-269	3500-361
25-24	130-97	320-175	950-274	4000-351
30-28	140-103	340-181	1000-278	4500-354
35-32	150-108	360-186	1100-285	5000-357
40-36	160-113	380-191	1200-291	6000-361
45-40	170-118	400-196	1300-297	7000-364
50-44	180-123	420-201	1400-302	8000-367
55-48	190-127	440-205	1500-306	9000-368
60-52	200-132	460-210	1600-310	10000-370
65-56	210-136	480-241	1700-313	15000-375
70-59	220-140	500-217	1800-317	20000-377
75-63	230-144	550-217	1900-320	30000-379
80-66	240-148	600-234	2000-322	40000-380
85-70	250-152	650-242	2200-327	50000-381
90-73	260-155	700-248	2400-331	75000-382
95-76	270-159	750-254	2600-335	100000-384

N: Evren Büyüklüğü –Hacmi

n:örneklem Büyüklüğü- Hacmi

3.3.2. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Anketler genel olarak ‘elden bırakıp alma’ yöntemine göre tamamlanmıştır. Anket formu 5 noktalı likert tipi ölçeğe göre oluşturulmuştur. Formda yer alan ifadeler ‘‘1-hiç katılmıyorum, 2- katılmıyorum, 3- ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4- katılıyorum, 5- kesinlikle katılıyorum’’ şeklinde derecelendirilmiştir.

Anket formu konuya ilişkin yazın araştırması yapıldıktan sonra çeşitli çalışmalardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öğrencilerin staj dönemleri süresince yaşadıkları sorunları belirlemek amacıyla Kaşlı, İlban ve Aydemir (2010), Türkseven (2012), Sarı (2007), Kırılı (2006), Taşkın (2006), Tutan (2010) tarafından ortaya konulan üniversite öğrencilerinin staj sırasında yaşadıkları sorunları ölçmeye yönelik ifadeler beşli likert tarzı sorularla yer almaktadır. İkinci bölümde ise öğrencilerin yaş, cinsiyet, üniversite, turizm sektörünü nasıl seçtikleri, sektörde çalışıp çalışmadıkları, çalıştırsa ödeme yapılıp yapılmadığı, çalıştıkları işletme türü demografik özelliklerine ve stajla ilgili temel bilgilere yönelik sorular kategorik olarak hazırlanmıştır.

3.3.3. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde anketlerin büyük bir bölümü ‘elden bırakıp alma’ yöntemine uygun olarak toplanmıştır. Bu çalışmada da bu yönteme uygun olarak İstanbul ve Kocaeli Üniversitelerinde öğrencilerle görüşmeler yapılarak, anketi doldurmaları istenmiştir. Sakarya Üniversitesinde ise, öğrencilere anket formları dağıtılarak, doldurulduktan birkaç gün sonra anketler teslim alınmıştır. Veri toplama süreci farklı üniversiteler olması sebebiyle Kasım 2012 ve Nisan 2013 tarihleri arasındadır.

3.3.4. Araştırmanın Kısıtları

Staj uygulamalarında yaşanan sorunlar ile ilgili pek çok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar genelde işletmeler ve eğitim kurumları açısından ele alındığı gibi öğrenciler açısından da ele alınan çalışmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalar ortaöğretimden önlisans ve lisansa kadar olabilmektedir. Yapılan tüm çalışmalarda evrene ulaşmanın güçlüğünden dolayı örneklem yoluna gidilmiştir.

Bu araştırmada da zaman ve maliyet faktörlerinden dolayı bazı kısıtlamalar söz konusudur. Bu faktörlerden dolayı çalışma evreni üç üniversite ile sınırlandırılmış, staj konusyla ilgili daha fazla bilgi sahibi oldukları düşüncesiyle lisans düzeyinde 3 ve 4. Sınıf, önlisans düzeyinde de 2.sınıf öğrencilerine anket uygulaması yapılmıştır.

3.3.5.Ölçeğin Geçerliliği ve Güvenilirliği

Geçerlilik, araştırılmak istenen konunun ölçülüp ölçülememesidir (Altunışık v.d, 2007:113).Güvenilirlik ise, ölçeğin ölçmek istenen ifadeleri tutarlı bir şekilde ölçebilmesidir (Ural, Kılıç, 2006:286.) . Cronbach Alfa Yöntemi (Cronbach Alfa katsayısı), sosyal bilimler alanında oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu çalışmada da, araştırmanın güvenilir olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılmıştır.

Anket formu konuya ilişkin yazın araştırması yapıldıktan sonra Kaşlı, İlban ve Aydemir'in (2010), Türkseven (2012), Sarı(2007), Kırılı(2006),Taşkın(2006), Tutan (2010) yaptıkları çalışmada kullandıkları ölçekten yararlanılarak oluşturulmuştur. Ölçek SPSS programı kullanılarak güvenilirlik analizine tabi tutulmuştur. Ankette 40 ifade yer almaktadır. Bu kırk ifade için Cronbach Alfa katsayısı 0,956'dır. Toplam korelasyonu 0,30'un altında olan ve negatif değer alan ifadeler ölçekten çıkarılmıştır (Ural ve Kılıç, 2006:286). Geriye kalan 38 ifade için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı 0, 958 olarak tespit edilmiştir. Aşağıdaki tablodan görülebileceği gibi, bu değer ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 2

Alfa Sayısının Güvenilirliği

Katsayı	Güvenilirlik Derecesi
01-20	Hiç güvenilirmez
21-40	Güvenilmez
41-60	Nispeten güvenilir
61-80	Güvenilir
81-100	Çok güvenilir

Kaynak: Nakip (2006:146)

3.3.6. Hipotezler

Yazın taraması ışığında ve araştırmada cevap aranan sorularla ilişkili olarak oluşturulan hipotezler aşağıda sıralanmaktadır:

H1: Öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversiteler itibariyle stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H2: Öğrencilerin öğrenim gördükleri eğitim düzeyleri itibariyle stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H3: Öğrencilerin cinsiyetleri itibariyle stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H4: Öğrencilerin yaşları itibariyle stajda yaşadıkları sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H5: Staj süresince öğrencilere ödeme yapılıp yapılmaması itibariyle öğrencilerin stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H6: Öğrenim görülmekte olan okulun üniversite giriş sınavı tercih sıralaması itibariyle öğrencilerin stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H7: Öğrencilerin turizm eğitimi almayı isteme düzeyleri itibariyle stajda yaşanan sorunların algılanması arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H8: Öğrencilerin stajdan önce sektörde çalışma durumlarıyla stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H9: Öğrencilerin staj yaptıkları işletme türü itibariyle stajda yaşadıkları sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H10: Öğrencilerin staj yaptıkları departman itibariyle stajda yaşadıkları sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

3.3.7. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda verilerin analiz edilmesinde SPSS for Windows paket programının 15.0

sürümü kullanılmıştır. Araştırmada ankete katılan kişilerin demografik özelliklerin ve temel soruların cevaplandırılmasında frekans analizinden yararlanılmıştır.

Araştırma ölçeğinde yer alan ifadeleri daha az boyut altında toplayabilmek amacıyla faktör analizinden yararlanılmıştır. Faktör analizinden çıkan boyutların ankete katılan öğrencilerin yaş, cinsiyet, üniversite, turizm sektörünü nasıl seçtikleri, sektörde çalışıp çalışmadıkları, çalıştırsa ödeme yapılıp yapılmadığı, çalıştıkları işletme türü demografik özelliklerine ve stajla ilgili temel bilgilere yönelik farklılaşım farklılaşmadığını öğrenmek amacıyla tek yönlü ANOVA testi uygulanmıştır.

3.4.Bulgular ve Yorum

Bulgular; araştırmaya ilişkin frekans analizi, araştırma değişkenlerine ilişkin t-testleri, anova testleri ve faktör analizi sonuçlarından oluşmakta olup; aşağıdaki şekil ve tablolarda detaylı olarak incelenmiştir.

3.4.1.Araştırma Değişkenlerine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları

Araştırma değişkenlerine ilişkin frekans analizi sonuçları aşağıda görüldüğü üzere önce bütün olarak tablo hâlinde sonrasında ise, tek tek grafik hâline gösterilmektedir.

Tablo 3

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerinin Sayı ve Yüzdelerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Sektörde Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde
Kadın	262	56	Hayır	44	9
Erkek	207	44	Evet	425	91
TOPLAM	469	100	TOPLAM	469	100
Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde	Ödeme Yapılma Durumu	Frekans	Yüzde
Önlisans	173	37	Hayır	175	37
Lisans	269	63	Evet	294	63
TOPLAM	469	100	TOPLAM	469	100
Üniversite	Frekans	Yüzde	Eğitimi Seçim Tercihi	Frekans	Yüzde
Kocaeli Üniversitesi	192	41	İsteyerek Seçtim	259	55

Sakarya Üniversitesi	144	31	Kararsızım	141	30
İstanbul Üniversitesi	133	28	İstemeyerek Seçtim	69	15
TOPLAM	469	100	TOPLAM	469	100
Yaş	Frekans	Yüzde	Tercih Sırası	Frekans	Yüzde
16-19 Yaş	55	11	1-3 Arası	143	30
20-23 Yaş	351	75	4-6 Arası	107	23
24-27 Yaş	60	13	7-10 Arası	122	26
28 ve üzeri	3	1	11 ve Üzeri	97	21
TOPLAM	469	100	TOPLAM	469	100
Staj Yapılan Departman	Frekans	Yüzde	Ödeme Miktarı	Frekans	Yüzde
Odalar	108	23	300 ve daha az	79	17
Yiyecek İçecek	209	45	301-600 Arası	182	39
Satış Pazarlama	52	11	601-900 Arası	19	4
Acente (Operasyon)	43	9	901-1100 Arası	6	1
Diğer	51	11	1101 ve Üzeri	8	2
TOPLAM	463	100	TOPLAM	294	100
Çalışılan İşletme	Frekans	Yüzde			
5 Yıldızlı Otel	289	62			
4 Yıldızlı Otel	65	14			
3 Yıldızlı Otel	9	2			
A Grubu Acenta	67	14			
Restoran	9	2			
C Grubu Acenta	1	0			
Diğer	22	5			
TOPLAM	462	100			

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya dâhil olan öğrencilerin büyük bir oranının kadınlardan oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin oldukça büyük bir oranı (%75), 20-23 yaş aralığında bulunmaktadır. Bu beklenen bir durumdur. Çünkü katılımcılar lisans düzeyinde 3.ve 4. sınıf, önlisans düzeyinde de 2. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Tablo 3'te de belirtildiği üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin üniversite dağılım oranları birbirine oldukça yakın olmakla birlikte, en yüksek katılımın Kocaeli Üniversitesinden sağlandığı görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin çok büyük bir oranının lisans eğitimi almakta olduğu görülmektedir.

Tablo 4

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Önlisans	173	37
Lisans	269	63
TOPLAM	469	100

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin oldukça yüksek bir oranının turizm sektöründe çalışmış olduğu görülmektedir. Bu da beklenen bir durumdur. Çünkü bu bölümde okuyan lisans öğrencilerinin 3. ve 4. sınıfa, önlisans öğrencilerinin ise, 2.sınıfa gelene kadar okulda öğrenilen teorik bilgileri uygulamada görmek ve sektörü tanımak amacıyla sektörde çalıştıkları söylenebilir.

Tablo 5

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sektörde Çalışma Durumuna Göre Dağılımları

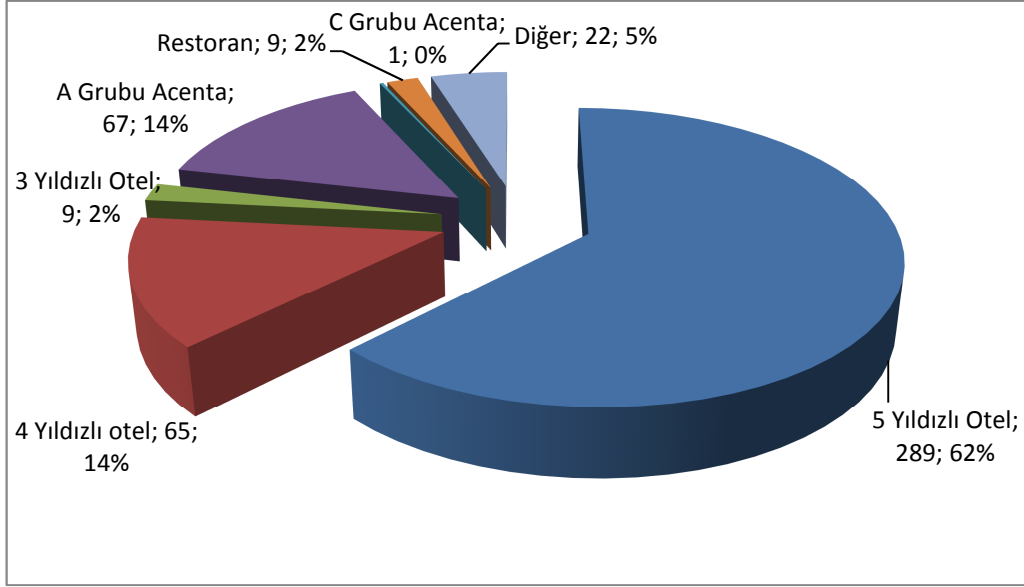
Sektörde Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde
Hayır	44	9
Evet	425	91
TOPLAM	469	100

Tablo 3'te belirtildiği üzere araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir oranına çalışma ve staj süresince ödeme yapıldığı anlaşılmaktadır. 13.02.2011 tarih ve 6111 sayılı kanunun gereği 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanununu uyarınca işletmede yirmi ve

üzerinde personel çalıştıran işyerlerinde mesleki eğitim gören örgün eğitim öğrencilerine asgari ücretin net tutarının yüzde otuzundan aşağıya ödeme yapılamaz. Bu kanun daha sonrasında, işletmelerde mesleki eğitim gören eğitim öğrencilerine, asgari ücretin net tutarının on ve üzerinde personel çalıştıran işyerlerinde %30'undan, ondan az personel çalıştıran işyerlerinde asgari ücretin net tutarının %15'inden aday ve çıracıya yaşına uygun asgari ücretin %30'undan aşağıya ödeme yapılamaz şeklinde değiştirilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerden sadece çalışma süresince ödeme yapılan öğrencilerin oranları gösterilmiştir. Çalışma ve staj süresince ödeme yapılamayan 175 öğrenci (%37) grafik içerisinde yer almamaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğuna 301-600 TL ödeme yapıldığı anlaşılmaktadır. Yukarıda belirtilen kanun gereği asgari ücretin yüzde otuzundan aşağıya öğrencilere ödeme yapılamaz. Bu sebeple ücret alan öğrenciler en fazla 301 ve 600 TL arasında ücret alabilmektedir. Bu kanundan haberi olmayan işletmelerin ise staj yapan öğrencilere ödeme yapmadığı söylenebilir.

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmının bu bölümü bilerek ve isteyerek seçtiği görülmektedir. Bu istenen bir durumdur. Çünkü öğrencilerin bölümü bilerek ve isteyerek seçmelerinin onların bu bölümde daha fazla mutlu olmalarını sağlayacağı söylenebilir.

Grafik 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun en fazla 5 yıldızlı otellerde staj yaptığı ve çalıştığı anlaşılmaktadır. Yaz döneminde yoğunluğun büyük oranda artması çok sayıda personel çalıştırmak zorunda kalan 5 yıldızlı otellerin personel ihtiyacını arttırmaktadır. İşletmelerin özellikle yaz sezonunda personel ihtiyacının büyük kısmını stajyerlerden karşıladığı söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin staj yapmak için pek çok departmanı görmek ve tecrübe sahibi olabilmek için 5 yıldızlı otelleri tercih ettikleri söylenebilir.

Grafik 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Çalıştıkları İşletmeye Göre Dağılımı

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin staj yaptıkları departmanlara bakıldığında zaman, bu öğrencilerin en fazla odalar ve yiyecek içecek departmanlarında çalışmış oldukları anlaşılmaktadır. Özellikle yaz sezonunda en fazla yoğunluğun olduğu odalar bölümü ve yiyecek- içecek bölümünde stajyerlerin çalıştırılması işletmelerin personel ihtiyacının önemli bir kısmını karşıladığı söylenebilir.

Tablo 6

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Staj Yaptıkları Departmanlarına Göre Dağılımı

Staj Yapılan Departman	Frekans	Yüzde
Odalar	108	23
Yiyecek İçecek	209	45
Satış Pazarlama	52	11
Acente (Operasyon)	43	9
Diğer	51	11
TOPLAM	463	100

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin üniversite giriş sınavında bu bölümü seçme sıralaması ve tercihleri incelendiğinde, en fazla oranın 1-3 tercih aralığında olduğu söylenebilir (%30). Bu istenen bir durumdur. Çünkü bölümü isteyerek

gelen öğrencilerin motivasyonları daha yüksek olacağından bu bölümde daha başarılı olacakları düşünülebilir.

Tablo 7

Önermelere Katılım Derecesinin Yüzselsel Dağılımı ve Aritmetik Ortalama

	Kesinlikle Katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Ne katılmıyorum Ne katılmıyorum (%)	Katılıyorum (%)	Kesinlikle Katılıyorum (%)	Aritmetik Ortalama
1.Staj yeri bulmakta zorluk çekmedim.	11.3	10.7	19.0	22.2	36.9	3.62
2.Staj süresinin mesleki becerilerimi geliştirmesi açısından yeterli olduğunu düşünüyorum.	12.2	12.6	24.3	27.5	23.5	3.37
3.Eğitim kurumlarında edindiğimiz teorik bilgilerin staj esnasında yararlı olduğunu düşünüyorum.	12.6	19.6	29.4	23.9	14.5	3.08
4.Staj dönemini, edindiğim teorik bilgilerimi uygulama ve pekiştirme imkânı olarak görüyorum.	13.9	13.6	25.2	30.3	17.1	3.23
5.Staj döneminde zevkle çalışıyorum ve bu dönemi işi öğrenmenin bir parçası olarak görüyorum.	17.1	11.3	24.9	24.9	21.7	3.23
6.İşletmelerin diğer çalışanlar ile stajyerler arasında adil bir davranış sergilediğini düşünüyorum.	30.9	15.4	24.5	15.8	13.4	2.65
7.İşletmelerin stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate aldığını düşünüyorum	25.8	20.5	28.8	12.4	12.6	2.65
8.Yaptığım staj yabancı dilimi geliştirmemde yardımcı oldu.	13.4	12.4	38.0	23.2	13.0	3.10
9.Staj yaptıktan sonra eğitim aldığım bölüme olan ilgim arttı.	16.2	17.7	34.8	17.1	14.3	2.95
10.Staj sonrasında derslere ve konulara bakış açımda olumlu gelişmeler meydana geldi.	14.1	10.9	37.5	22.6	14.9	3.13

11.Yaptığım stajın mezuniyet sonrası iş yaşamımda başarılı olmamada katkı sağlayacağına inanıyorum.	9.4	7.0	25.2	32.8	25.6	3.58
12.Yaptığım staj mesleki açıdan kendime olan güvenimi arttırdı.	4.3	6.0	29.0	30.7	30.1	3.76
13.Yaptığım staj iş yaşamını tanımak açısından yararlı oldu.	4.3	2.8	24.5	37.3	31.1	3.88
14.Staj süresince insan ilişkileri ve müşteri-çalışan ilişkileri konusunda deneyim kazandım.	2.8	4.5	23.7	40.5	28.6	3.87
15.Yaptığım stajın iş bulma imkânını arttıracığını düşünüyorum.	7.9	7.0	28.6	31.6	24.9	3.58
16.İşletmeler, stajyerlerin işi öğrenmeleri, bilgi ve beceri kazanmaları için gerekli ortamı hazırlamaktadır.	17.3	13.6	33.7	20.9	14.5	3.01
17.Staj eğitimi, bana yeni bilgi ve beceriler kazandırıyor.	9.0	7.7	32.2	31.3	19.8	3.45
18.Staj eğitimi, is disiplini ve is ahlakı kazanmama yardımcı oluyor	4.7	9.2	31.3	33.0	21.7	3.58
19.Staj eğitimi, üniversite eğitimime katkı sağlayacaktır	10.2	18.8	32.4	22.8	15.8	3.15
20.İşletme çalışma saatleriyle ilgili yasal düzenlemelere uyuyor.	19.2	7.9	27.9	27.1	17.9	3.16
21.Usta öğreticimin bilgi ve becerisi bana işi öğretme konusunda yeterlidir.	8.3	13.9	28.1	33.9	15.8	3.34
22.İşyerinde işi yapmamı sağlayacak uygun araç ve gereçler mevcuttur.	4.7	9.6	21.3	40.3	24.1	3.69
23.İşyerindeki araç ve gereçleri kullanmama izin veriliyor.	6.8	11.5	22.8	34.1	24.7	3.58
24.Aldığım ücret masraflarımın karşılanmasını sağlamaktadır.	38.8	16.6	22.2	13.0	9.4	2.37
25.Üniversite ve sektör ilişkileri yeterlidir.	20.7	22.4	33.5	15.8	7.7	2.67
26.İç rotasyon yaparak farklı departmanlarda belirli sürelerle çalışma imkânı vardır.	20.5	16.4	29.9	23.7	9.6	2.85

27.İşletmenin lojman kapasitesi yeterlidir	26.0	10.2	39.4	14.7	9.6	2.71
28.Haftalık izinler düzenli olarak verilmektedir	11.9	13.2	29.2	19.0	26.7	3.35
29.İşletme stajyeri ucuz iş gücü olarak görmemektedir.	30.3	10.2	23.2	17.1	19.2	2.84
30.Stajdan sonra bu sektörde çalışmayı tekrar isterim.	13.2	10.2	41.8	15.4	19.4	3.17
31.Staj dönemi bittiğinde staj yaptığım iş yerinden olumlu duygularla ayrılacağım.	12.2	12.2	30.3	20.0	25.4	3.34
32.Mezun olduktan sonra staj yaptığım iş yerinde çalışmak isterim	16.6	11.1	32.6	20.5	19.2	3.14
33.İş yerinde yaptığım staj süresini yeterli buluyorum.	14.1	11.5	28.4	24.9	21.1	3.27
34.İşyerinde çalışanlar ve stajyerler arasında çatışma yoktur.	17.1	17.5	26.7	22.8	16.0	3.03
35.Staj yaptığım iş yerinde dosya hazırlayabilecek yeterli kaynağa ve bilgiye ulaşabiliyorum	10.4	9.6	32.8	27.9	19.2	3.35
36.Staj süresince kariyer geliştirme fırsatları gerektiğince sunulmaktadır.	17.5	11.1	33.9	21.7	15.8	3.07
37.İşyerinde baskı ve taciz olaylarına rastlamadım.	11.5	7.9	21.3	24.3	35.0	3.63
38.Çalışma yerinin ve lojmanların hijyen ve sanitasyon sorunları yoktur.	22.2	8.7	30.9	21.5	16.6	3.01
39.Staj dönemleri turizm sektörü açısından uygun dönemlerde planlanmaktadır.	9.4	10.9	29.9	28.4	21.5	3.41
40.Turizm stajyerlerine karşı herhangi bir ön yargı yoktur.	20.0	12.8	34.5	18.8	13.9	2.93

*Değerlendirme Aralığı: (1) Kesinlikle Katılmıyorum-(2) Katılmıyorum-(3) Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum-(4)

Katılıyorum – (5) Kesinlikle Katılıyorum

Tek tek ifadeleri ele almak yerine özetlenmiş halde değerlendirme yapılması uygun bulunmuştur. Bu sebeple aşağıda, ifadeler özetlenmiş bir şekilde faktör analizi başlığı içerisinde değerlendirilecektir.

3.4.2.Araştırma Değişkenlerine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Araştırma ölçeğinde yer alan çok sayıdaki değişken içerisinden gruplandırılmış temel değişkenler ya da faktörler belirlenerek, çok sayıdaki değişken sayısını azaltmak amacıyla yapılan analize faktör analizi denir (Ural, Kılıç,2006: 281).

Bu çalışmada, verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Mod, Medyan ve Aritmetik Ortalama değerleri incelenmiş ve bu değerlerin birbirine yakın olduğu gözlenmiştir. Bu değerler ile veri setinin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Verilerin normal dağılım göstermesi, parametrik testlerin uygulanabilmesi için veri setinin uygun olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada, yorumlanabilir faktörler elde edebilmek amacıyla yaygın olarak kullanılan varimaks rotasyonu tekniği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında staj sorunları ölçeği faktör analizine tabi tutulmuştur. Faktör analizi öncesinde veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin testi ile Barlett küresellik testi sonuçlarına bakılmıştır. Staj sorunları ölçeğine ilişkin KMO değeri %92,4 olarak bulunmuştur. Bu değer %50'nin üzerinde olması beklenmektedir (Kalaycı, 2005:322).KMO değeri, örneklemin yeterli olduğunu göstermektedir.Veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığını ölçen bir diğer testte Barlett'tir. Barlett test sonucu da staj sorunları ölçeği için anlamlıdır ($p<0,05$).Bu değerler, veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir

Tablo 8

Staj Sorunları Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi Sonuçları

Faktör Boyutları	Özdeğer	Açıklanan Varyans	Aritmetik Ortalama	Cronbach Alfa	Faktör Yüklü
Stajdan Sağlanan Kazanımlar	5,336	16,676	3,5762	0,899	
Staj süresince insan ilişkileri ve müşteri-çalışan ilişkileri konusunda deneyim kazandım					,767
Yaptığım staj iş yaşamını tanımak açısından yararlı oldu					,716
Staj eğitimi, iş disiplini ve iş ahlakı kazanmama yardımcı oluyor					,633
İş yerinde yaptığım staj süresini yeterli buluyorum					,598
İş yerinde işi yapmamı sağlayacak uygun araç ve gereçler mevcuttur					,592
Staj eğitimi, bana yeni bilgi ve beceriler kazandırıyor					,587
Yaptığım stajın iş bulma imkânını arttıracaklarını düşünüyorum					,577
Yaptığım staj mesleki açıdan kendime olan güvenimi arttırdı					,577
Staj süresince kariyer geliştirme fırsatları gerektiğince sunulmaktadır					,464
İşletme İle İlişkiler	Özdeğer 4,367	Aç.Varyans 13,646	Art. Ort. 2,7633	Cr. Alfa 0,875	
Aldığım ücret masraflarımın karşılanmasını sağlamaktadır					,764
İşletmenin diğer çalışanlar ile stajyerler arasında adil bir davranış sergilediğini düşünüyorum					,756
İşletmenin stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate aldığı düşünüyorum					,677
İşletme, stajyerlerin işi öğrenmeleri, bilgi ve beceri kazanmaları için gerekli ortamı hazırlamaktadır					,579
İşyerinde çalışanlar ve stajyerler arasında çatışma yoktur					,577
Turizm stajyerlerine karşı herhangi bir önyargı yoktur					,531
Üniversite ve sektör ilişkileri yeterlidir					,521
Turizm Sektörüne Bağlılık	Özdeğer 3,445	Aç. Varyans 10,767	Art. Ort. 3,1697	Cr. Alfa 0,867	
Stajdan sonra bu sektörde çalışmayı tekrar isterim					,706
Staj yaptıktan sonra eğitim aldığım bölüme olan ilgim arttı					,680
Staj döneminde zevkle çalışıyorum ve bu dönemi işi öğrenmenin bir parçası olarak görüyorum					,638
Staj dönemi bittiğinde staj yaptığım iş yerinden olumlu duygularla ayrılacağım					,626
Mezun olduktan sonra staj yaptığım iş yerinde çalışmak isterim					,623
Uygulamaya Katkı	Özdeğer 3,193	Aç. Varyans 9,977	Art. Ort. 3,2052	Cr. Alfa 0,768	
Staj dönemini edindiğim teorik bilgileri uygulama ve pekiştirme imkânı olarak görüyorum					,692
Eğitim kurumlarından edindiğimiz teorik bilgilerin staj esnasında yararlı olduğunu düşünüyorum					,683
Staj sonrasında derslere ve konulara bakış açımda olumlu gelişmeler meydana geldi					,629
Staj süresinin mesleki becerilerimi geliştirmesi açısından yeterli olduğunu düşünüyorum					,561
İşletme Koşulları	Özdeğer 2,139	Aç. Varyans 6,684	Art. Ort. 3,2473	Cr. Alfa 0,712	
Haftalık izinler düzenli olarak verilmektedir					,731
İşletmenin lojman kapasitesi yeterlidir					,683
İşletme çalışma saatleriyle ilgili yasal düzenlemelere uyuyor					,634
Staj dönemleri turizm sektörü açısından uygun dönemlerde planlanmaktadır					,474
İş yerindeki araç ve gereçleri kullanmama izin veriliyor					,437
Öğrenmeye Katkı	Özdeğer 1,916	Aç.Varyans 5,987	Art. Ort. 3,2249	Cr. Alfa 0,684	
Yaptığım staj yabancı dilimi geliştirmemde yardımcı oldu					,541
Usta öğreticimin bilgi ve becerisi bana işi öğretme konusunda yardımcı oldu.					,519

Varimax Rotasyonlu Temel Bileşenler Analizi: Açıklanan Toplam Varyans: % 63,737; Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği: % 92,4; Barlett's Küresellik Testi: $p < 0,001$; Standart Hata: 496; Değerlendirme Aralığı: (1) Kesinlikle Katılmıyorum-(2) Katılmıyorum-(3) Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum-(4) Katılıyorum – (5) Kesinlikle Katılıyorum

Veri setinin faktör analizine uygunluğunu değerlendirmek amacıyla kullanılan Barlett test sonucu staj sorunları ölçeği için anlamlıdır ($p < 0,05$). Faktör analizi neticesinde anlamlı olarak kabul edilen ve öz değeri 1'den büyük olan boyutlar dikkate alınmıştır. Faktör analizinde bazı ifadeler analizden çıkarılmıştır. İfadelerin çıkarılmasında şu yöntem takip edilmiştir: (i) öncelikle anti-image korelasyon matrisi incelenmiştir; (ii) inceleme sonucunda köşegen değeri 0,50'nin altında olan ifadeler analizden çıkarılarak, faktör analizi tekrarlanmıştır (Coşkun, Atunışık, Bayraktaroğlu, 2012:272). Staj sorunları ölçeğine ilişkin yapılan faktör analizi neticesinde staj sorunlarına ilişkin 6 boyut olduğu tespit edilmiştir. Bu 6 boyut tarafından açıklanan toplam varyans % 63,737'dir. Bu 6 boyut aşağıda açıklanmaktadır:

Analiz sonucunda ortaya çıkan ilk faktör **Stajdan Sağlanan Kazanımlar** faktörüdür. Bu faktörde stajın öğrencilere neler kazandırdığını ölçmeye yönelik ifadeler yer almaktadır. Toplam varyansın %16,676'sını açıklayan bu faktörün öz değeri (5,336), aritmetik ortalaması ise, (3,5762)'dir. Bu faktör altında staja ilişkin kazanım elde etmeye yönelik sorunları ölçmeye yönelik 9 ifade yer almaktadır. Staj süresince insan ilişkileri ve müşteri çalışan ilişkileri konusunda deneyim kazandım (0,767), yaptığım staj iş yaşamını tanımak açısından yararlı oldu (0,716), staj eğitimi, iş disiplini ve iş ahlakı kazanmama yardımcı oluyor (0,633), iş yerinde yaptığım staj süresini yeterli buluyorum (0,598) ifadeleri faktör yükü ifadeleriyle bu boyutun temel değişkenleridir.

Öğrencilerin stajdan bazı kazanımlar elde ettiğini söylemekle birlikte bu kazanımların yeterli düzeyde olmadığı Tablo 8'den anlaşılmaktadır. Tablo 7'den öğrencilerin staj süresince insan ilişkileri ve müşteri çalışan ilişkileri, iş yaşamını tanıma, iş disiplini ve iş ahlakı kazanma, kendilerine olan güvenlerinin artması konusunda kazanımlar elde ettikleri görülmektedir. Fakat bu kazanımların yeterli ve istenen düzeyde olmadığını söylemek mümkündür. Ayrıca öğrencilerin staj süresini yeterli bulmaması da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü turizm eğitimi veren okullar turizm sektörünün en yoğun olduğu yaz sezonunda kapanmaktadır. Turizm eğitimi veren üniversitelerin kapanmasından önce turizm sezonu açılmakta ve işletmelerin personel ihtiyacı stajyer öğrenciler çalışmaya başlamadan önce karşılanmaktadır. Stajyer öğrenciler ise, çalışmaya daha geç başlayabilmekte ve sadece personel ihtiyacının en çok olduğu odalar bölümü ve yiyecek-içecek departmanında çalışabilmektedir. Ve öğrencilerin staj dönemlerinde çalışma saatleri içerisinde ancak işleri yetiştirmeye

çalıştıkları söylenebilir. Bu durumun öğrencilerin istenen düzeyde kazanımları elde etmesini engellediği söylenebilir.

Staj sorunları ölçeğine ilişkin ikinci faktör de, toplam varyansın % 13,64 ile **işletme ile ilişkiler** faktörüdür. İşletme yöneticilerinin ve çalışanların stajyerlere bakış açısını, stajyerlere davranışlarını, üniversite ve sektör ilişkisini ölçmeye yönelik ifadeler yer almaktadır. Bu faktörün öz değeri (4,367), aritmetik ortalaması ise, (2, 7633)'tür. Bu faktörde 7 ifade yer almaktadır. Aldığım ücret masraflarımın karşılanmasını sağlamaktadır (0, 764), işletmelerin çalışanlar ile stajyerler arasında adil bir davranış sergilediğini düşünüyorum (0,756), işletmelerin stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate aldığını düşünüyorum (0, 677) ifadeleri bu faktör için faktör yükleri itibariyle önemli olarak değerlendirilebilir.

Staj yapan turizm öğrencilerinin hemen hemen hepsinin işletme ile ilişkiler konusunda sorun yaşadıkları tablo 8'den anlaşılmaktadır. Öğrenciler, işletmelerin diğer çalışanlar ile stajyerler arasında adil davranmadıklarını, işletmelerin stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate almadığını, yeterli ücret alamadıklarını, üniversite ve sektör ilişkilerinin yetersiz olduğunu, işyerinde çalışanlar ve stajyerler arasında çatışma olduğunu ve turizm stajyerlerine karşı önyargı olduğunu belirtmektedirler. Bu durum, işletme çalışanlarının stajyer öğrencilere geçici gözle bakmalarından kaynaklanabilmektedir. Ayrıca toplumun turizm öğrencilerine karşı önyargılı olmasının öğrencilerin sektörü ve çalıştıkları işletmeleri benimsemelerini engellediği düşünülebilir. Gene işletmelerin stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate almamalarının stajyerlerin işletme yöneticileriyle ve çalışanlarıyla olumlu bir iletişim kurmalarını engellediği söylenebilir..

Staj sorunlarının üçüncü faktörü **Turizm Sektörüne Bağlılık**tür. Mezun olduktan sonra sektöre ilişkin görüş ve düşüncelerinin öğrenilmesine yönelik ifadelerin bu faktörde toplandıkları görülmektedir. Turizm sektörüne bağlılık faktörü, toplam varyansın %10,767'ni açıklamaktadır. Bu faktörün öz değeri (3,445), aritmetik ortalaması ise, (3,1697)'dir. Bu faktörde 5 ifade yer almaktadır ve stajdan sonra bu sektörde çalışmayı tekrar isterim (0,706),staj yaptıktan sonra eğitim aldığım bölüme olan ilgim arttı (0,680) ifadeleri faktör yükleri itibariyle önemli ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablo 7 'de görüldüğü üzere, staj yapan öğrencilerin stajdan sonra eğitim aldıkları bölüme ilgilerinin artmadığı, staj döneminde zevkli bir şekilde çalışmadıkları, turizm

sektöründe çalışmayı istemedikleri, staj yaptıkları işyerlerinden olumlu duygularla ayrılmadıkları ve mezun olduktan sonra staj yaptıkları iş yerlerinde çalışmak istemedikleri ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin staj süresince karşılaştığı eksikliklerin ve yaşadığı sorunların öğrencileri sektörden soğutabildiği hatta sektörden uzaklaştırdığı söylenebilir.

Toplam varyansın % 9,977' ini oluşturan bir diğer faktörümüz de **Uygulamaya Katkı**dır. Eğitim kurumlarından alınan teorik bilgilerin staj dönemlerinde uygulamaya çevrilmesiyle yaşanan sorunları ölçmeye yönelik ifadeler yer almaktadır. Bu faktörün öz değeri, (3,193) ve aritmetik ortalaması (3,2052) 'dır . Staj dönemini edindiğim teorik bilgileri uygulama ve pekiştirme imkânı olarak görüyorum (0,692), eğitim kurumlarında edindiğimiz teorik bilgilerin staj esnasında yararlı olduğunu düşünüyorum (0,683) ifadeleri taşıdıkları faktör yükleri itibariyle bu faktörde önemli görülmektedir.

Tablo 7'de görüldüğü üzere, öğrencilerin okullarından edindikleri teorik bilgilerin uygulamada yetersiz kaldıkları aritmetik ortalamalarda görülmektedir. Gene tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin staj süresinin mesleki becerilerini geliştirmesi açısından yeterli görmedikleri, staj dönemini, edindikleri teorik bilgileri pekiştirme imkânı olarak görmedikleri, staj sonrasında derslere ve konulara bakış açısında olumlu gelişmeler olmadığı görülmektedir.

Toplam varyansın %6,684 'nü açıklayan bir diğer faktörümüz ise, **İşletme Koşulları**dır. İşletmenin yasal düzenlemelere uyup uymadığı ve işletmenin çalışanlara sağladığı koşulları ölçmeye yönelik ifadeler yer almaktadır. Bu faktörün öz değeri (2,139), aritmetik ortalaması ise, (3,2473)'tür. Haftalık izinler düzenli olarak verilmektedir (0,731), işletmenin lojman kapasitesi yeterlidir (0,683), işletme çalışma saatleriyle ilgili yasal düzenlemelere uyuyor (0,634) ifadeleri taşıdıkları faktör yükleri itibariyle bu faktörde önemli görülmektedir.

İşletme koşulları faktörü de diğer faktörlerdeki gibi yaşanan sorunları belirtmektedir. Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin, haftalık izinlerin düzenli olarak kullanılmasından, işletmelerin lojman kapasitesinin yetersizliğinden, işletmelerin çalışma saatleriyle ilgili yasal düzenlemelere uymamalarından, staj dönemlerinin turizm sektörü açısından uygun dönemlerde planlanmamasından, iş yerindeki araç ve gereçlerin kullanılmasına izin verilmemesinden şikâyet ettikleri anlaşılmaktadır. Üniversitelerin kapanma tarihlerinin

genellikle turizm sektörünün başlangıç tarihlerinden daha geç olduğu söylenebilir. Bu da stajyerlerin işletmelerin çalışma koşullarına uyum sağlayabilmelerini zorlaştırabilmektedir. Lojmanlarda çok sayıda kişinin aynı odalarda kalmak zorunda olması, işletmelerin stajyerlere yoğun dönem olan yaz sezonunda haftalık izinlerini vermemeleri ve gene işletmelerin stajyerlerin işyerindeki araç ve gereçleri kullanmalarına izin vermemeleri öğrencilerin işletme koşullarından şikâyet etmelerine ve tekrar aynı işletmede çalışmak istemeyeceğine sebep olabilir. Hatta öğrencilerin bu sektörden tamamen soğuyarak mezun olduktan sonra turizm sektöründe çalışmamasına neden olabileceği söylenebilir.

Faktörlerden sonuncusu ise, toplam varyansın %5,987 ile **Öğrenmeye Katkıdır**. İşletmenin öğrenmeye katkısıyla ilgili ifadeleri ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır. Bu faktörün öz değeri, (1,916) ve aritmetik ortalaması, (3,2249) 'dur. Bu faktörde, yaptığım staj yabancı dilimi geliştirmemde yardımcı oldu (0,541), usta öğreticimin bilgi ve becerisi bana işi öğretme konusunda yardımcı oldu (0,519) ifadeleri yer almaktadır.

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin stajın yabancı dillerine bir katkı sağlamadığı ve usta öğreticilerin bilgi ve becerisinin kendilerine işi öğretme konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir. Öğrencilerin staj dönemlerinin turizm sektörünün en yoğun olduğu yaz sezonunun en yoğun aylarına denk gelmesi öğrencilerin ancak yoğunlukta işi yetiştirebilmelerine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla bu yoğun dönemde öğrencilerin müşterilerle konuşabilme şanslarının çok az olduğu söylenebilir. Gene bu yoğun dönemde şeflerin de öğrencilerin işi öğrenmelerine katkıda bulunamadığını söylemek mümkündür. Usta öğreticilerin öğrencilere yeterli bilgi ve beceriyi öğretememesinin bir başka sebebi olarak usta öğreticilerin yeterli bilgi ve donanıma sahip olmaması gösterilebilir.

Staj sorunlarına ilişkin faktör analizi incelendiğinde, staj sorunlarına ilişkin açıklanan toplam varyansın 6 boyut tarafından açıklandığı görülmektedir. Staj sorunları faktör analizi sonucu yazında yer alan önceki çalışmalardan farklılık göstermektedir. Konuyla ilgili yapılan önceki çalışmada staj sorunlarına ilişkin 4 boyut olduğu görülmektedir (Kaşlı, İlban, Aydemir, 2010). Bunlar: sektörel bakış sorunları, uygulama ile ilgili sorunlar, olanaklar ile ilgili sorunlar, staj sistemi ile ilgili sorunlardır. Bu çalışmada ise, bu faktörlerden farklı olarak öğrencilerin staja ilişkin kazanımlarıyla ilgili ifadelerin yer aldığı faktör ile işletme yöneticilerinin ve çalışanlarının stajyerlere bakış açısı ve

üniversite ile sektör arasındaki ilişkiyle ilgili ifadelerin toplandığı işletme ile ilişkiler faktörü yer almaktadır.

3.4.3. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Farklılık (T-testi) Analizi Sonuçları

İki ilişkisiz grup arasında farklılığın var olup olmadığını test edebilmek amacıyla t testi analizi kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2007:39). Aşağıdaki tablolarda staj sorunlarına ilişkin değişkenlerin, öğrencilerin cinsiyet, eğitim ve ücret alıp almama durumları gibi demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini test edebilmek amacıyla t testi analizinden yararlanılmıştır.

İlk olarak Tablo 9’da gösterildiği üzere; staj sorunlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini analiz edebilmek amacıyla t testinden yararlanılmıştır. T testi sonucunda staj sorunlarından ‘işletme ile ilişkiler’ ve ‘işletme koşulları’ cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

Bu farklılık işletme ile ilişkilerde 0,016 değerinden anlaşılmaktadır ($p<0,05$). Tabloda da belirtildiği üzere işletme ile ilişkiler konusuna kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu, insanların erkeklere oranla kadınlara yaklaşma konusunda daha hassas ve dikkatli davranmalarından kaynaklanabilmektedir. Bunun sonucunda da kız öğrenciler işletmede diğer çalışanlarla iletişim konusunda, görüş ve önerilerini diğer çalışanlara ve yöneticilere aktarma konusunda erkeklere oranla daha başarılı olabilmektedir.

Yine aynı tabloda gösterildiği üzere, farklılık yaratan bir diğer staj sorunu ‘işletme koşulları’dır. İşletme koşullarının farklılık gösterdiği 0,014 değerinden anlaşılmaktadır ($p<0,05$). İşletme koşulları konusuna kız öğrenciler, erkek öğrencilere göre daha fazla katılım göstermişlerdir. Kız öğrencilere, özellikle lojman konusunda erkek öğrencilere oranla güvenlik konusunda daha fazla önem gösterilmesi, erkeklerin neresi olursa olsun kalabileceklerinin düşünülmesi erkeklerin işletme koşulları konusunda kız öğrencilere oranla daha fazla sorun yaşadıklarını düşündürmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere, staj esnasında işletme yöneticilerinin ve çalışanların kız öğrencilere erkek öğrencilere oranla daha hassas davranmaları, erkek öğrencilere ise çalışma konusunda pek müsamaha gösterilmemesi kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla çalışma koşullarını daha iyi bulmalarını sağladığı düşünülebilir. Gene sorunlarının diğer boyutları ile kız erkek grupları arasında anlamlı bir farka rastlanılmamıştır.

Tablo 9**Staj Sorunlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması**

İFADELER	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma	T Değeri	Ortalama Farkı	Anlamlılık
Staja ilişkin Kazanımlar	Erkek	3,5609	,88180	-0,353	-,02769	,724
	Kız	3,5886	,81094			
İşletme ile ilişkiler	Erkek	2,6394	,93136	-2,423	-,22212	,016*
	Kız	2,8615	1,02436			
Turizme Bağlılık	Erkek	3,1777	1,05520	0,115	,01126	,908
	Kız	3,1664	1,04376			
Uygulamaya Katkı	Erkek	3,2500	,93346	0,913	,08206	,362
	Kız	3,1679	,98938			
İşletme Koşulları	Erkek	3,1398	,89042	-2,457	-,19607	,014*
	Kız	3,3359	,82981			
İşletme Olanakları	Erkek	3,3034	,87035	1,738	,14118	,083
	Kız	3,1622	,87397			

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

İkinci olarak staj sorunları ile öğrencilerin eğitim durumları arasında bir farklılık olup olmadığının belirlenebilmesi amacıyla t testi analizinden yararlanılmıştır (Tablo 10). Tabloda da belirtildiği üzere eğitim durumları ile ‘işletme ile ilişkiler’, ‘turizme bağlılık’ ve ‘işletme koşulları’ arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür.

Staj sorunları boyutlarından ‘işletme ile ilişkiler’ boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu 0,007 değerinden anlaşılmaktadır ($p < 0,05$). Bu farklılığa göre işletme ile ilişkilerde lisans öğrencileri önlisans öğrencilerine göre daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu beklenen bir sonuçtur. Çünkü lisans eğitimi alan öğrencilerin işletmelerin vizyon ve misyonunu daha iyi algıladığı, bunlara göre hareket ettikleri ayrıca işletmede çalışanlar ve yöneticilerle iletişim kurma konusunda önlisans öğrencilerine göre daha başarılı oldukları söylenebilir. Buna ek olarak, işletmelerin stajyerlerin işi öğrenmeleri

konusunda lisans öğrencilerine önlisans öğrencilerine oranla geleceğin işletme yöneticiler olabilmeleri itibariyle daha fazla önem verdiklerini söylemek mümkündür.

Staj sorunları boyutlarından ‘turizme bağlılık’ boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu 0,001 değerinden anlaşılmaktadır ($p<0,05$). Bu farklılığa göre turizme bağlılık konusunda lisans öğrencileri önlisans öğrencilerine göre daha fazla katılım göstermişlerdir. Lisans öğrencilerinin önlisans öğrencilerine oranla işletme ile ilişkilerinin daha iyi olması ve önlisans öğrencilerine oranla daha iyi bir eğitim alarak, bu sektörde kariyer yapma konusunda daha avantajlı konumda olduklarını bilmeleri mezun olduktan sonrasında da bu sektörde çalışmaya sıcak bakmalarını sağlamaktadır.

Staj sorunları boyutlarından ‘işletme koşulları’ boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu 0,011 değerinden anlaşılmaktadır ($p<0,05$). Bu farklılığa göre işletme ile ilişkilerde lisans öğrencileri önlisans öğrencilerine göre daha fazla katılım göstermişlerdir. İşletmede, usta öğretmenler öğrencilerin eğitim düzeylerine göre hareket edebilmektedirler. Her ne kadar öğrencilere işi öğretmek görevleri olsa da işletmenin araç ve gereçlerinin zarar görmesini engellemeye de çalışırlar. Bu nedenle özellikle lisans eğitimi alan öğrencilere araç ve gereçleri kullanırken, önlisans öğrencilerine kullanırmayabilmektedirler. Ayrıca gene yukarıda belirtildiği gibi işletme yöneticilerinin ve çalışanların lisans öğrencilerine geleceğin işletme yöneticileri gözüyle bakmalarından ötürü lisans öğrencilerine daha fazla önem verdikleri dolayısıyla da lisans öğrencilerinin işletme koşullarını daha iyi buldukları düşünülebilir. Fakat Staj sorunlarının diğer boyutlarıyla eğitim durumu (önlisans ve lisans) arasında anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır.

Tablo 10

Staj Sorunlarının Eğitim Durumuna Göre Farklılaşması

İFADELER	Eğitim Durumu	Ortalama	Standart Sapma	T Değeri	Ortalama Farkı	Anlamlılık																																														
Staja İlişkin Kazanımlar	Lisans	3,6201	,74263	1,482	,11916	,139																																														
	Ön Lisans	3,5010	,98508				İşletme İle İlişkiler	Lisans	2,8571	,85504	2,706	,25434	,007*	Ön Lisans	2,6028	1,16810	Turizme Bağlılık	Lisans	3,2926	,90104	3,359	,33303	,001*	Ön Lisans	2,9595	1,23325	Uygulamaya Katkı	Lisans	3,1909	,89365	-,421	-,03889	,674	Ön Lisans	3,2298	1,07679	İşletme Koşulları	Lisans	3,3250	,76192	2,567	,21055	,011*	Ön Lisans	3,1145	,99911	İşletme Olanakları	Lisans	3,1807	,87736	-1,435	-,11983
İşletme İle İlişkiler	Lisans	2,8571	,85504	2,706	,25434	,007*																																														
	Ön Lisans	2,6028	1,16810				Turizme Bağlılık	Lisans	3,2926	,90104	3,359	,33303	,001*	Ön Lisans	2,9595	1,23325	Uygulamaya Katkı	Lisans	3,1909	,89365	-,421	-,03889	,674	Ön Lisans	3,2298	1,07679	İşletme Koşulları	Lisans	3,3250	,76192	2,567	,21055	,011*	Ön Lisans	3,1145	,99911	İşletme Olanakları	Lisans	3,1807	,87736	-1,435	-,11983	,152	Ön Lisans	3,3006	,86391						
Turizme Bağlılık	Lisans	3,2926	,90104	3,359	,33303	,001*																																														
	Ön Lisans	2,9595	1,23325				Uygulamaya Katkı	Lisans	3,1909	,89365	-,421	-,03889	,674	Ön Lisans	3,2298	1,07679	İşletme Koşulları	Lisans	3,3250	,76192	2,567	,21055	,011*	Ön Lisans	3,1145	,99911	İşletme Olanakları	Lisans	3,1807	,87736	-1,435	-,11983	,152	Ön Lisans	3,3006	,86391																
Uygulamaya Katkı	Lisans	3,1909	,89365	-,421	-,03889	,674																																														
	Ön Lisans	3,2298	1,07679				İşletme Koşulları	Lisans	3,3250	,76192	2,567	,21055	,011*	Ön Lisans	3,1145	,99911	İşletme Olanakları	Lisans	3,1807	,87736	-1,435	-,11983	,152	Ön Lisans	3,3006	,86391																										
İşletme Koşulları	Lisans	3,3250	,76192	2,567	,21055	,011*																																														
	Ön Lisans	3,1145	,99911				İşletme Olanakları	Lisans	3,1807	,87736	-1,435	-,11983	,152	Ön Lisans	3,3006	,86391																																				
İşletme Olanakları	Lisans	3,1807	,87736	-1,435	-,11983	,152																																														
	Ön Lisans	3,3006	,86391																																																	

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

Üçüncü olarak staj sorunları ile ücret alma arasında bir farklılık olup olmadığını analiz edebilmek amacıyla t testi analizinden yararlanılmıştır (Tablo 11). T testi analizi sonucunda ‘uygulamaya katkı’, işletme koşulları’ ve ‘işletme olanakları’ ile ücret alma veya almama arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür.

‘Uygulamaya katkı’ boyutunun ücret alma durumuna göre farklılık gösterdiği 0,034 değerinden anlaşılmaktadır ($p < 0,05$). Buna göre ücret alan öğrencilerin ücret almayan öğrencilere oranla daha fazla uygulamaya katkı faktörüne katıldığı söylenebilir. Ücret alan öğrencilerin motivasyonu ücret almayan öğrencilere oranla daha yüksek olduğundan, staj esnasında yaptıkları ve öğrendikleri işi daha çok severek yapmaktadırlar ve böylece okulda öğrendikleri teorik bilgileri stajla birlikte pekiştirdiklerini düşünmeleri mümkündür.

‘İşletme koşulları’ boyutunun ücret alma durumuna göre farklılık gösterdiği 0,000 değerinden anlaşılmaktadır ($p<0,05$). Buna göre ücret almayan öğrenciler, ücret alan öğrencilere oranla daha fazla katılım göstermektedirler.

‘İşletme olanakları’ boyutunun ücret alma durumuna göre farklılık gösterdiği 0,034 değerinden anlaşılmaktadır ($p<0,05$). Staj süresince ücret alan öğrenciler, ücret almayan öğrencilere oranla işletme olanakları konusunda daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu da gene ücretin motivasyonu artırma etkisinden kaynaklanmaktadır. Bu motivasyon etkisiyle öğrenciler işletmenin sağladığı olanakları ücret almayan öğrencilere oranla daha iyi fark edebilmektedirler. Staj sorunlarının diğer boyutları ile ücret alma arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 11

Staj Sorunlarının Ücret Alma (Staj Esnasında) Durumuna Göre Farklılaşması

İFADELER	Ödeme Durumu	Ortalama	Standart Sapma	T Değeri	Ortalama Farkı	Anlamlılık																																														
Staja İlişkin Kazanımlar	Evet	3,6020	,87411	,863	,06934	,388																																														
	Hayır	3,5327	,78326				İşletme İle İlişkiler	Evet	2,7911	,97589	,787	,07432	,432	Hayır	2,7167	1,01079	Turizme Bağlılık	Evet	3,1490	1,02354	-,556	-,05559	,579	Hayır	3,2046	1,08785	Uygulamaya Katkı	Evet	3,2781	,95831	2,128	,19520	,034*	Hayır	3,0829	,96467	İşletme Koşulları	Evet	3,1381	,91172	-3,602	-,29276	,000*	Hayır	3,4309	,73825	İşletme Olanakları	Evet	3,2908	,84333	2,125	,17653
İşletme İle İlişkiler	Evet	2,7911	,97589	,787	,07432	,432																																														
	Hayır	2,7167	1,01079				Turizme Bağlılık	Evet	3,1490	1,02354	-,556	-,05559	,579	Hayır	3,2046	1,08785	Uygulamaya Katkı	Evet	3,2781	,95831	2,128	,19520	,034*	Hayır	3,0829	,96467	İşletme Koşulları	Evet	3,1381	,91172	-3,602	-,29276	,000*	Hayır	3,4309	,73825	İşletme Olanakları	Evet	3,2908	,84333	2,125	,17653	,034*	Hayır	3,1143	,91355						
Turizme Bağlılık	Evet	3,1490	1,02354	-,556	-,05559	,579																																														
	Hayır	3,2046	1,08785				Uygulamaya Katkı	Evet	3,2781	,95831	2,128	,19520	,034*	Hayır	3,0829	,96467	İşletme Koşulları	Evet	3,1381	,91172	-3,602	-,29276	,000*	Hayır	3,4309	,73825	İşletme Olanakları	Evet	3,2908	,84333	2,125	,17653	,034*	Hayır	3,1143	,91355																
Uygulamaya Katkı	Evet	3,2781	,95831	2,128	,19520	,034*																																														
	Hayır	3,0829	,96467				İşletme Koşulları	Evet	3,1381	,91172	-3,602	-,29276	,000*	Hayır	3,4309	,73825	İşletme Olanakları	Evet	3,2908	,84333	2,125	,17653	,034*	Hayır	3,1143	,91355																										
İşletme Koşulları	Evet	3,1381	,91172	-3,602	-,29276	,000*																																														
	Hayır	3,4309	,73825				İşletme Olanakları	Evet	3,2908	,84333	2,125	,17653	,034*	Hayır	3,1143	,91355																																				
İşletme Olanakları	Evet	3,2908	,84333	2,125	,17653	,034*																																														
	Hayır	3,1143	,91355																																																	

* $p<0,05$ düzeyinde anlamlı

3.4.4. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Farklılık (Anova) Analizi Sonuçları

Anova (varyans analizi) birden çok t testinin uygulanması gerektiği durumlarda hata payını azaltmak amacıyla kullanılır (Şendağ, 2012). Bağımsız değişkende çok sayıda grup varsa kullanılan anova testinde bağımsız değişkenlerin kendi içlerinde nasıl etkileşim halinde bulduklarını ve bu etkileşimin bağımlı değişken üzerindeki etkisini ölçmek için kullanılan analiz yöntemidir (Tonta, 2013). (Araştırma değişkenleri ile öğrencilerin demografik özellikleri arasında farklılık olup olmadığını analiz edebilmek adına tek yönlü anova analizinden yararlanılmıştır. Anova analizleri aşağıdaki tablolarda gösterildiği üzere öğrencilerin üniversitelerine göre, bölüm tercih sıralarına göre, bölümü isteyerek seçip seçmeme durumuna göre ve staj yapılan departmana göre oluşturulmuştur. Bu analizler sonucunda oluşan farklılıkların hangi değişkenlerden kaynaklandığını ortaya koyabilmek adına da Post Hoc testlerinden biri olan Tukey analizinden yararlanılmıştır. Tukey analizi, Anova testi sonucunda gruplar arasındaki farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını test etmek amacıyla kullanılan çoklu karşılaştırma yöntemlerinden birisidir (Ural, Kılıç, 2006:215).

Staj sorunları ile araştırmaya katılan öğrencilerin üniversiteleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla tek yönlü Anova analizi gerçekleştirilmiştir. Üniversiteye göre gerçekleştirilen Anova sonuçları Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tabloda belirtildiği üzere staj sorunlarından ‘işletme ile ilişkiler’ ile ‘uygulamaya katkı’ boyutlarıyla üniversite arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

İşletme ile ilişkiler boyutundaki farklılık ($p < 0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 12’de de belirtildiği üzere ($,033$) olarak gösterilmiştir. İşletme ile ilişkilerde gruplar arasındaki farklılıktan dolayı post hoc testlerinden ‘Tukey’ sonuçlarına bakılmıştır. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık ‘Sakarya Üniversitesi’ ile ‘İstanbul Üniversitesi’ grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre Sakarya Üniversitesi öğrencileri, İstanbul Üniversitesi öğrencilerine göre işletme ile ilişkiler konusunda daha fazla katılım göstermişlerdir. Bunun sebebi olarak, Sakarya Üniversitesi öğrencilerinin staj için kendilerine daha uygun yerler bulduklarını, Sakarya Üniversitesinin İstanbul Üniversitesine oranla sektör ilişkilerinin daha iyi olduğunu ve öğrencilerini staj yapmak için doğru yerlere yönlendirdiklerini söylemek

mümkündür. Bir de Sakarya Üniversitesi öğrencilerinin çalıştıkları işletmelerin stajyere önem veren yerler olduğu söylenebilir.

Bir diğer farklılık uygulamaya katkı boyutunda ortaya çıkmış olup, bu boyutundaki farklılık ($p < 0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 8'de de belirtildiği üzere (,025) olarak gösterilmiştir. Uygulamaya katkı boyutunda gruplar arasındaki farklılıktan dolayı post hoc testlerinden 'Tukey' sonuçlarına bakılmıştır. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık 'Sakarya Üniversitesi' ile 'İstanbul Üniversitesi' grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre İstanbul Üniversitesi öğrencileri, Sakarya Üniversitesi öğrencilerine göre uygulamaya katkı konusunda daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu durum İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin staj dönemlerinde Sakarya Üniversitesi öğrencilerine oranla motivasyonlarının daha yüksek ve okulda öğrendikleri teorik bilgileri pekiştirdiklerini göstermektedir. Staj sürecini Sakarya Üniversitesi öğrencilerine oranla daha verimli geçirdikleri anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak staj sorunlarından işletme ile ilişkiler ve uygulamaya katkı arasında üniversite gruplarında anlamlı bir farklılık oluşmuş ve bu farklılık diğer boyutlarda görülmemiştir.

Tablo 12
Staj Sorunlarının Üniversiteye Göre Farklılaşması

Boyutlar	Değişken	Sayı (N)	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	F Değeri	Anlamlılık
Staja İlişkin Kazanımlar	Sakarya Üniversitesi	144	3,6389	,75388	1,529	,218
	İstanbul Üniversitesi	133	3,4712	,80183		
	Kocaeli Üniversitesi	192	3,6019	,92337		
İşletme İle İlişkiler***	Sakarya Üniversitesi**	144	3,5762	,84118	3,427	,033*
	İstanbul Üniversitesi**	133	2,6141	,89940		
	Kocaeli Üniversitesi	192	2,9237	,94361		
Turizme Bağlılık	Sakarya Üniversitesi	144	2,7641	1,06733	1,159	,315
	İstanbul Üniversitesi	133	2,7633	,98864		
	Kocaeli Üniversitesi	192	3,2000	1,01265		
Uygulamaya Katkı***	Sakarya Üniversitesi**	144	3,0541	,93099	3,723	,025*
	İstanbul Üniversitesi**	133	3,2271	1,14320		
	Kocaeli Üniversitesi	192	3,1697	1,04719		
İşletme Koşulları	Sakarya Üniversitesi	144	3,0556	,91436	,723	,486
	İstanbul Üniversitesi	133	3,1729	,95007		
	Kocaeli Üniversitesi	192	3,3398	,99643		
İşletme Olanakları	Sakarya Üniversitesi	144	3,2052	,96430	,398	,672
	İstanbul Üniversitesi	133	3,2708	,80816		
	Kocaeli Üniversitesi	192	3,3023	,85692		

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

** Tukey testi sonucuna göre anlamlı fark üreten gruplar ($p < 0,05$)

*** Tukey testi sonucuna göre gruplar arasındaki farklılık, (Sakarya Üniversitesi-İstanbul Üniversitesi) arasındaki farktan kaynaklanmaktadır.

Staj sorunları ile bölümü isteyerek seçip seçmeme arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla tek yönlü anova analizi gerçekleştirilmiştir. Bölümü isteyerek seçip seçmemeye göre gerçekleştirilen anova sonuçları Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tabloda belirtildiği üzere staj sorunlarının tüm boyutları ile bölümü isteyerek seçip seçmeme arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

İlk olarak ‘staja ilişkin kazanımlar’ boyutundaki farklılık ($p < 0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 9’da belirtildiği üzere (,000) olarak gösterilmiştir. Staja ilişkin kazanımlarda gruplar arasındaki farklılıktan dolayı post hoc testlerinden ‘Tukey’

sonuçlarına bakılmıştır. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık ‘İsteyerek seçtim’, ‘kararsızım’ ile ‘istemeyerek seçtim’ grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre isteyerek seçtim diyen öğrenciler, diğer öğrencilerine göre staja ilişkin kazanımlarda daha fazla katılım göstermişlerdir. Bölümü isteyerek seçen öğrenciler, staja zaten daha olumlu düşüncelerle başlamışlardır. Çünkü stajla birlikte isteyerek seçtikleri bölümün çalışma alanını görecektir. ve isteyerek bölümü seçip gelen öğrenciler diğer gruplara oranla staj esnasında eksiklikler de yaşasalar sorunlarla da karşılaşsalar hemen pes etmeyip, bunların üstesinden gelmeye çalışacaklardır.

İkinci olarak ‘işletme ile ilişkiler’ boyutundaki farklılık ($p<0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 13’te de belirtildiği üzere (,000) olarak gösterilmiştir. işletme ile ilişkilerde gruplar arasındaki farklılıktan dolayı post hoc testlerinden ‘Tukey’ sonuçlarına bakılmıştır. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık ‘İsteyerek seçtim’, ‘kararsızım’ ile ‘istemeyerek seçtim’ grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre isteyerek seçtim diyen öğrenciler, diğer öğrencilerine göre işletme ile ilişkilerde daha fazla katılım göstermişlerdir. Bölümü isteyerek seçip gelen öğrenciler kendilerine staj yapmak için en uygun işletmeleri bulma yoluna giderler ve bu işletmelerdeki kişilerle iletişimlerine dikkat ederler. Çünkü bu bölüme olan ilgileri onları mezun olduktan sonra da bu bölümle alakalı işlerde çalışmaya yönlendirir.

Üçüncü olarak ‘turizme bağlılık’ boyutundaki farklılık ($p<0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 13’te belirtildiği üzere (,000) olarak gösterilmiştir. turizme bağlılıkta gruplar arasındaki farklılıktan dolayı post hoc testlerinden ‘Tukey’ sonuçlarına bakılmıştır. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık ‘İsteyerek seçtim’, ‘kararsızım’ ile ‘istemeyerek seçtim’ grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre isteyerek seçtim diyen öğrenciler, diğer öğrencilerine göre turizme bağlılıkta daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu beklenen bir sonuçtur. Bölümü bilerek, isteyerek seçip gelen öğrenci bu bölümün mezun olduktan sonraki çalışma imkanlarını az çok bilir. Ve kendine staj yapmak için en uygun işletmeyi bulmaya çalışır. Bölümü sevdiği ve istediği için staj dönemini en iyi şekilde değerlendirmeye çalışır. Ve bunun sonucunda zaten bölümü isteyerek seçip gelen öğrenci mezun olduktan sonra da turizm sektöründe çalışmak isteyecektir.

Dördüncü olarak ‘uygulamaya katkı’ boyutundaki farklılık ($p<0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 13’te belirtildiği üzere (,000) olarak gösterilmiştir. uygulamaya katkıda gruplar arasındaki farklılıktan dolayı post hoc testlerinden ‘Tukey’ sonuçlarına bakılmıştır. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık ‘İsteyerek seçtim’, ‘kararsızım’ ile ‘istemeyerek seçtim’ grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre isteyerek seçtim diyen öğrenciler, diğer öğrencilerine göre uygulamaya katkı konusuna daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu durum beklenen bir durumdur. Çünkü bölümü isteyerek seçip gelen öğrencinin bu sektörde çalışmak için diğer öğrencilere oranla daha istekli oldukları söylenebilir. İstenilen bölümün çalışma koşulları ve şartları bir an önce görülmek istenir. Ve bölümü isteyerek seçip gelen öğrencilerin diğer öğrencilere oranla istek ve motivasyonlarının daha fazla olması onları staj esnasında aldıkları eğitimi uygulamaya geçirme noktasında öne çıkaracaktır.

Beşinci olarak ‘işletme koşulları’ boyutundaki farklılık ($p<0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 13’te belirtildiği üzere (,000) olarak gösterilmiştir. İşletme koşullarındaki gruplar arasındaki farklılıktan dolayı post hoc testlerinden ‘Tukey’ sonuçlarına bakılmıştır. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık ‘İsteyerek seçtim’, ‘kararsızım’ ile ‘istemeyerek seçtim’ grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre isteyerek seçtim diyen öğrenciler, diğer öğrencilerine göre işletme koşullarına daha fazla katılım göstermektedirler. Gene bu bölümü isteyerek seçen öğrencilerde motivasyonun yüksek olmasından dolayı diğer öğrencilere oranla işletmenin koşullarına daha iyimser bir gözle baktıkları söylenebilir. Öğrenciler, bu bölüme zaten kendi istekleriyle geldikleri için de yaşadıkları sorunları göz ardı edebilirler. Başka bir sebep olarak da bölümü kendi istekleriyle seçip gelen öğrencilerin staj yapmak için kendilerine uygun işletmeler ve departmanlar buldukları dolayısıyla da işletmenin koşullarını bölümü istemeyerek ve kararsız olanlara oranla daha iyi gördükleri söylenebilir.

Ve son olarak ‘işletme olanakları’ boyutundaki farklılık ($p<0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 13’te belirtildiği üzere (,000) olarak gösterilmiştir. İşletme olanaklarında gruplar arasındaki farklılıktan dolayı post hoc testlerinden ‘Tukey’ sonuçlarına bakılmıştır. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık ‘İsteyerek seçtim’, ‘kararsızım’ ile ‘istemeyerek seçtim’ grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre isteyerek seçtim diyen öğrenciler, diğer

öğrencilerine göre işletme olanaklarına daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu durum da yukarıdakilerde olduğu gibi beklenen bir sonuçtur. Gene bunun sebebi olarak bölümü isteyerek seçen öğrencilerin motivasyonlarının yüksek olmasından dolayı işletmenin sahip olduğu olanakların farkında olmasından ve bu olanaklardan en yüksek seviyede faydalanmak istenmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 13

Staj Sorunlarının Bölümü İsteyerek Seçip Seçmeme Durumuna Göre Farklılaşması

Boyutlar	Değişken	Sayı (N)	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	F Değeri	Anlamlılık
Staja ilişkin Kazanımlar	İsteyerek Seçtim.**	259	3,7949	,73761	25,101	,000*
	Kararsızım.**	141	3,4090	,79286		
	İstemeyerek Seçtim.**	69	3,0966	1,01869		
İşletme ile İlişkiler	İsteyerek Seçtim.**	259	2,9316	,94797	16,139	,000*
	Kararsızım.**	141	2,7315	1,02341		
	İstemeyerek Seçtim.**	69	2,1967	,85156		
Turizme Bağlılık	İsteyerek Seçtim.**	259	3,3985	,97185	20,728	,000*
	Kararsızım.**	141	3,0525	1,10574		
	İstemeyerek Seçtim.**	69	2,5507	,91098		
Uygulamaya Katkı	İsteyerek Seçtim.**	259	3,4450	,85624	37,048	,000*
	Kararsızım.**	141	3,1578	,97715		
	İstemeyerek Seçtim.**	69	2,4022	,87994		
İşletme Koşulları	İsteyerek Seçtim.**	259	3,3714	,85306	7,817	,000*
	Kararsızım.**	141	3,1688	,85433		
	İstemeyerek Seçtim.**	69	2,9420	,82754		
İşletme Olanakları	İsteyerek Seçtim.**	259	3,4035	,79871	19,003	,000*
	Kararsızım.**	141	3,1454	,89550		
	İstemeyerek Seçtim.**	69	2,7174	,88483		

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

** Tukey testi sonucuna göre anlamlı fark üreten gruplar ($p < 0,05$)

Staj sorunları ile staj yapılan departman faktörü arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla tek yönlü anova analizi gerçekleştirilmiştir. Staj yapılan departmana göre gerçekleştirilen anova sonuçları Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tabloda belirtildiği üzere staj sorunlarından ‘işletme ile ilişkiler’ ile ‘işletme koşulları’ boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

İşletme ile ilişkiler boyutundaki farklılık ($p < 0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 14’te belirtildiği üzere (,024) olarak gösterilmiştir. İşletme ile ilişkilerde gruplar arasındaki farklılıktan dolayı post hoc testlerinden ‘Tukey’ sonuçlarına bakılmıştır.

Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık ‘Yiyecek İçecek Departmanı’ ile ‘Satış Pazarlama Departmanı’ grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre Satış Pazarlama Departmanında çalışan öğrenciler, Yiyecek İçecek Departmanında çalışan öğrencilerine göre işletme ile ilişkiler konusunda daha fazla katılım göstermişlerdir. Satış pazarlama departmanı, işletmenin politikalarını çok iyi bilip, müşteriye ona göre bilgi vermeyi gerektirmektedir. Bu bölümde çalışan öğrencilerin moralleri, insanların bakış açısından ötürü yiyecek içecek departmanında çalışan öğrencilere oranla daha yüksek olduğundan işletme çalışanlarıyla iletişimde daha iyi olmaktadır.

Bir diğer farklılık ‘işletme koşulları’ boyutunda ortaya çıkmış olup, bu boyuttaki farklılık ($p < 0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 10’da da belirtildiği üzere (,001) olarak gösterilmiştir. İşletme koşulları boyutunda gruplar arasındaki farklılıktan dolayı post hoc testlerinden ‘Tukey’ sonuçlarına bakılmıştır. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık ‘Yiyecek İçecek Departmanı’ ile ‘Satış Pazarlama Departmanı’ grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre Satış Pazarlama Departmanında çalışan öğrenciler, Yiyecek İçecek Departmanında çalışan öğrencilerine göre işletme koşulları konusunda daha fazla katılım göstermişlerdir. Satış-pazarlama departmanının çalışma şartları açısından yiyecek- içecek departmanına oranla daha iyi olduğu söylenebilir. Satış-pazarlama departmanında genellikle vardiya sistemi olduğu bilinir. Fakat yiyecek-içecek departmanında henüz müşteri gelmeden hazırlık başlar, müşteri geldiğinde hizmet başlar ve müşteriden sonra araç-gereçlerin temizlenmesinden ve düzenin yeniden eski haline getirilmesinden sorumludur. Ve çalışma saatleri bu departmanda çoğu zaman uzun olmaktadır. Bir de satış pazarlama departmanında haftalık izinler genelde düzenli bir şekilde verilirken, yiyecek-içecek departmanında ise yoğunluğun çok olmasından dolayı hizmetin devamlılığını sağlamak amacıyla haftalık izinler verilmeyebilmektedir. Sonuç olarak staj sorunlarından işletme ile ilişkiler ve işletme koşulları arasında staj yapılan departmana göre farklılaşmada anlamlı bir farklılık oluşmuş ve bu farklılık diğer boyutlarda görülmemiştir.

Tablo 14

Staj Sorunlarının Staj Yapılan Departmana Göre Farklılaşması

Boyutlar	Departman	Sayı (N)	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	F Değeri	Anlamlılık
Staja İlişkin Kazanımlar	Odalar Bölümü	108	3,6276	,78410	,486	,746
	Yiyecek-İçecek	209	3,5970	,89252		
	Satış-Pazarlama	52	3,5876	,80405		
	Acenta (Operasyon)	43	3,5581	,69832		
	Diğer ¹	51	3,4357	,91782		
İşletme İle İlişkiler	Odalar Bölümü	108	2,7857	,92962	2,844	,024*
	Yiyecek-İçecek**	209	2,6569	1,00637		
	Satış-Pazarlama**	52	3,1703	1,03250		
	Acenta (Operasyon)	43	2,7409	1,04293		
	Diğer ¹	51	2,7591	,91807		
Turizme Bağlılık	Odalar Bölümü	108	3,0019	1,05635	1,773	,133
	Yiyecek-İçecek	209	3,1933	1,09797		
	Satış-Pazarlama	52	3,4538	,90499		
	Acenta (Operasyon)	43	3,0744	,81302		
	Diğer ¹	51	3,2039	1,13454		
Uygulamaya Katkı	Odalar Bölümü	108	3,1227	,87775	1,170	,323
	Yiyecek-İçecek	209	3,3098	1,02845		
	Satış-Pazarlama	52	3,1923	,99584		
	Acenta (Operasyon)	43	3,0465	,69491		
	Diğer ¹	51	3,1324	1,05161		
İşletme Koşulları	Odalar Bölümü	108	3,3815	,72938	4,562	,001*
	Yiyecek-İçecek**	209	3,1474	,81530		
	Satış-Pazarlama**	52	3,5769	,90719		
	Acenta (Operasyon)	43	2,9628	1,01911		
	Diğer ¹	51	3,2941	1,02321		
İşletme Olanakları	Odalar Bölümü	108	3,3009	,91442	1,045	,384
	Yiyecek-İçecek	209	3,2656	,91202		
	Satış-Pazarlama	52	3,2212	,78848		
	Acenta (Operasyon)	43	3,0233	,69824		
	Diğer ¹	51	3,1275	,82972		

¹**Diğer:** İnsan Kaynakları [14]; Muhasebe [23]; Diğer [14]

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

** Tukey testi sonucuna göre anlamlı fark üreten gruplar ($p < 0,05$)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm sektörünün her geçen gün önemi artarak devam etmektedir. Bir hizmet sektörü olan turizmde emek yoğunudur ve otomasyon yok denecek kadar azdır. Bu durum turizm sektöründe çalışacak olan personelin önemini ortaya koymaktadır. İşletmelerin ayakta kalabilmeleri ve başarılı olup birbirleriyle rekabet edebilmeleri büyük oranda nitelikli personel çalıştırmalarıyla ilgilidir.

Turizm eğitimi alan ve bu sektörde çalışmaları beklenen öğrencilerin sektörle ilk buluşmaları stajlarla olmaktadır. Eğitim alan öğrencilerin staj dönemlerinde sektörle ilgili görüş ve algılamaları ileride bu sektörde çalışıp çalışmayacaklarını belirlemeleri açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle öğrencilerin staj dönemlerinde karşılaştıkları eksikliklerin ve yaşadıkları sorunların neler olduğunun bilinmesi bunlara çözüm önerileri getirilmesi açısından önemlidir. Bu sorunlara çözüm önerileri getirilmesi işletmelere ve eğitim kurumlarına neler yapılması gerektiğiyle ilgili fikir vererek, yaşanacak bu sorunları azaltabilecek ve hatta ortadan kaldıracaktır.

Bu çalışmada, turizm eğitimi alan yükseköğretim öğrencilerinin eğitim düzeyleri itibariyle staj dönemlerinde yaşadıkları sorunları algılamaları arasında anlamlı farklara ulaşılmıştır. Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilere oranla staj dönemlerinde daha az sorun yaşadıkları görülmektedir. Bu beklenen bir sonuçtur. Çünkü lisans eğitimi alan öğrencilerin işletmelerin vizyon ve misyonunu daha iyi algıladığı, işletme içerisinde bunlara göre hareket ettikleri, işletmede çalışanlar ve yöneticilerle iletişim kurma konusunda önlisans öğrencilerine oranla daha başarılı oldukları anlaşılmaktadır. Bu da lisans düzeyinde eğitim alan öğrencilerin işletme ile ilişkiler konusunda önlisans düzeyinde eğitim alan öğrencilere oranla daha az sorun yaşadıklarını göstermektedir. Ayrıca işletmelerin, stajyerlerin işi öğrenmeleri konusunda lisans öğrencilerine, önlisans öğrencilerine oranla geleceğin işletme yöneticileri olabilmeleri itibariyle daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır. Lisans öğrencilerinin önlisans öğrencilerine oranla işletme ile ilişkilerinin daha iyi olması ve önlisans öğrencilerine oranla daha iyi bir eğitim alarak, bu sektörde kariyer yapma konusunda daha avantajlı konumda olduklarını bilmeleri, mezun olduktan sonrasında da bu sektörde çalışmaya sıcak bakmalarını sağlamaktadır. Bu da lisans öğrencilerinin turizme bağlılık konusunda avantajlı olmalarını sağlamaktadır. İşletmede, usta öğreticiler öğrencilerin eğitim düzeylerine göre hareket

edebilmektedirler. Her ne kadar usta üreticilerin rencilere iŖi üretmek görevleri olsa da iŖletmenin araç ve gereçlerinin zarar görmesini engellemeye de alıŖırlar. Bu nedenle özellikle lisans eğitimi alan rencilere daha iyi bir eğitim aldıklarını dŖnmelerinden dolayı araç ve gereçleri kullandırırken, nlisans rencilerine kullandırmayabilmektedirler. Ayrıca gene yukarıda belirtildiği gibi iŖletme yöneticilerinin ve alıŖanların lisans rencilerine geleceğin iŖletme yöneticileri gözüyle bakmalarından ötürü lisans rencilerine daha fazla önem verdikleri dolayısıyla da lisans rencilerinin iŖletme koŖulları konusunda nlisans rencilerine oranla daha az sorun yaŖadıđı görülmektedir.

Bu sorunlara zm nerileri getirilmesi iŖletmelere ve eğitim kurumlarına neler yapılması gerektiğiyle ilgili fikir vererek, yaŖanacak bu sorunları azaltabilecek ve hatta ortadan kaldıracabilecektir.

Yapılan bu alıŖmayla turizm eğitimi alan lisans ve nlisans rencilerinin staj konusunda dŖnce ve algılamaları arasında önemli farklılıklar belirlenmekle birlikte, her iki düzeyde yaŖanan ortak sorunlar da bulunmaktadır. Turizm eğitimi alan hem lisans hem de nlisans düzeyindeki rencilerin çoğunun staj dönemlerinde sorun yaŖadıkları anlaŖılmaktadır. Bu problemlerin kaynağı bazen eğitim kurumları, bazen iŖletme alıŖanları, bazen de iŖletme yöneticileri olarak karŖımıza çıkmaktadır. Bu sorunlar ve üzüm nerileri aŖađıda özetlenecektir.

Staj dönemlerinin Türk turizminin en yoğun olduğu yaz aylarına denk gelmesinin rencilerin istedikleri departmanlarda alıŖabilmelerini engellediği söylenbilir. Bu durumda eğitim kurumlarının staj baŖlangıcını turizm sezonunun baŖlangıcına ve stajın bitiŖ tarihini de sezon yoğunluğunun bitiŖ tarihine denk getirebilmeleri rencilerin iŖletmeye ve alıŖanlarına adaptasyonunu kolaylaŖtırarak, iŖi daha kolay renmelerini sağlayacaktır. Ayrıca asıl yoğunluk sezonun hemen baŖında olmayacağı için usta üreticiler rencilerle daha yakından ilgilenebileceklerdir. Yüksek ğretim Kurumu bünyesinde oluŖturulacak turizm alıŖma grubuyla staj süreleri standart hale getirilebilir.

İŖletmeler tarafından stajyerler ucuz iŖgc olarak görülmekle birlikte diğer alıŖanlara sağlanan sosyal ve ekonomik hakların stajyer rencilere tanınmaması önemli bir sorun olarak karŖımıza çıkmaktadır. alıŖma açısından stajyerlerle iŖ görenlerden aynı beklenti içerisinde bulunulması fakat iŖ görenlerin sahip olduğu haklara stajyerlerin

sahip olmaması ciddi motivasyon bozukluğuna sebep olmaktadır. Bu durum stajyerlerin işi öğrenmelerini engellemekte ve sektörden soğumalarına ve ileride bu sektörde çalışmayı düşünmemelerine sebep olmaktadır. Bu da eğitimli iş gücünün turizm dışı sektörlere kaymasına neden olmaktadır.

Staj süresince işletmeler, stajyer öğrencileri ucuz iş gücü olarak görebilmekte ve sadece yoğunluk dönemlerindeki işi yapmalarını isteyebilmektedir. Bu durumda öğrencilerin müşteriyle pek iletişim kurmalarına izin verilmemektedir. Bu da öğrencilerin yabancı dillerini geliştirebilmelerine imkân sağlamamaktadır. Ayrıca yoğun çalışmadan dolayı usta öğreticilerin öğrencilere gerekli bilgiyi veremedikleri de anlaşılmaktadır. Bu durumda gene eğitim kurumlarına ve işletmelere görevler düşmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi eğitim kurumlarının staj döneminin başlangıç ve bitiş tarihini turizm sektörüne göre ayarlaması yaşanacak pek çok sorunu ortadan kaldıracabilecektir. Ayrıca işletmeler de stajyerleri ucuz iş gücü olarak görmeyip, onları usta öğreticiler aracılığıyla bilgilendirme ve kariyer fırsatlarını stajyer öğrencilere sunma yoluna giderse stajyer öğrencilerin stajları daha verimli olabilecektir.

Pek çok öğrencinin staj döneminde ücret alamaması motivasyonu düşürmektedir. Ve ücret alamayan öğrencilerin ücret alan öğrencilere oranla daha isteksiz çalıştığı ve karamsar olduğu görülmektedir. Yönetmelik gereği mesleki eğitim alan öğrencilere staj dönemlerinde belirli bir ödeme yapılmalıdır. Bu maddeye rağmen pek çok öğrencinin staj döneminde ücret almadığı tespit edilmiştir. Bu durumda eğitim kurumlarının staj yapan öğrencilerin staj yapacakları işletmeleri ücret konusunda denetlemesi gerekmektedir. Birçok işletmenin bu yasadan (3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunundan) haberinin olmaması da mümkündür. Bu durumda eğitim kurumlarının işletmeleri öncesinden bu yasa konusunda bilgilendirmesi öğrencilerin staj dönemlerinde ücret almasını sağlayacaktır. Ve ücret alan öğrencilerin motivasyonları daha yüksek olacağından staj dönemlerini daha verimli bir şekilde geçireceklerdir.

Öğrencilerin eğitim kurumlarından edindikleri teorik bilgilerin uygulamada yetersiz kaldığı görülmektedir. Eğitim kurumlarının sektörün çalışma şeklini, işletmelerin ihtiyaçlarını ve değişen teknolojiyi göz önüne alarak müfredatı hazırlamaları gerekmektedir. Ayrıca eğitim kurumlarında öğrencilerin sektörde nelerle karşılaşabilecekleri gerçekçi bir şekilde önceden anlatılmalıdır ki, öğrenciler staja başladıklarında hayal kırıklığına uğramasınlar. Yani üniversite ve sektör işbirliği

düzenli bir şekilde olmalı ve eğitim kurumlarındaki müfredatlar sürekli güncellenmelidir. Turizm Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu(YÖK) ve Milli Eğitim Kurumu arasında düzenli aralıklarla iletişim olmalıdır. Bu durum üniversite ve sektör arasındaki iletişimi de kolaylaştıracaktır. Eğitim kurumlarındaki derslerin ve uygulamaların sektörle uyumlu olması öğrencilerin staja başladıklarında işe hemen adapte olabilmelerine ve sektörde çalışmaya sıcak bakmalarına yardımcı olacaktır.

Yaşanan bir başka sorun da stajyer öğrencilerin ve stajyer çalıştıran iş yerlerinin denetlenememesidir. Denetlemenin yapılamaması öğrencilerin stajlarının amacına ulaşip ulaşmadığını görmeyi engellemektedir. Eğitim kurumlarının denetlemeyi yapamamaları öğrencilerin staj yapmak için geniş bir bölgeye yayılmalarından kaynaklanmaktadır. Bu noktada eğitim kurumlarının turizm işletmeleriyle protokol imzalamaları yararlı olacaktır. Eğitim kurumları, öğrencilerin staj yapacakları bölgeleri kısıtlama yoluna giderirse ve öğrencilere staj yapabilecekleri işletmeleri bulma konusunda yol gösterirlerse bu sıkıntı biraz olsun giderilebilecektir.

İşletmelerin stajyerlere kısa süreli çalışmalarından dolayı geçici gözle bakmaları, diğer çalışanlar ile stajyerler arasında adil bir davranış sergilememelerine ve stajyerlerin görüş ve önerilerine önem vermemelerine sebep olmaktadır. Bu da öğrencilerin turizm sektörüne karşı olumsuz düşünmelerine sebep olmaktadır. Stajyerlere gelecekte bu sektörde çalışacak olan kalifiyeli personel gözüyle bakılması, stajyerlere karşı daha dikkatli davranılması öğrencilerin mezun olduktan sonra da bu işletmelerde çalışmalarını sağlayacaktır. Bu konuda işletmelerin, stajyer öğrenciler çalışmaya başlamadan önce işletme çalışanlarını stajyer öğrencilere karşı nasıl davranmaları gerektiği ve stajyer öğrencilerle nasıl iletişim kurmaları gerektiğiyle ilgili bilgilendirmeleri faydalı olacaktır. Böylece stajyerler ve çalışanlar arasında çıkabilecek çatışmalar önceden engellenebilecektir.

Stajyer öğrencilerin büyük bir kısmı, çalıştıkları iş yerindeki lojman kapasitesinin yetersizliğinden şikâyet etmektedirler. Yoğun yaz sezonunda staj yapan, yoğunluktan dolayı bazen haftalık izin bile kullanamayan stajyer öğrencilerin dinlenmek için temiz ve güvenilir yerlerde kalmaları sağlanmalıdır. İşletmeler bu konuda çalışanlara ve stajyerlere uygun lojmanlar tedarik etmelidir. Bu durum stajyer öğrencilerin dinlenmesine yardımcı olabileceği gibi işletmede yaşanabilecek birtakım sıkıntıların da stajyerler tarafından göz ardı edilebilmesini sağlayacaktır.

İşyerlerindeki araç ve gereçlerin öğrencilere kullandırılmaması yaşanan başka bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum öğrencilerin işi tam anlamıyla öğrenmelerini ve benimsemelerini engellemektedir. İş yerindeki araç ve gereçler gerekli zamanlarda usta eğitimci aracılığıyla stajyer öğrencilere kullandırılmalıdır. Böylece öğrencilerin işi daha kolay ve zevkli bir şekilde öğrenmeleri ve işi benimsemeleri sağlanmalıdır.

Bu çalışmada, turizm eğitimi alan lisans ve önlisans öğrencilerinin staj konusundaki düşünce ve algılamaları arasındaki farklılıklar ve her iki düzeyde de öğrencilerin stajlarda karşılaştıkları eksiklikler ve yaşadıkları sorunlar ortaya konulmuştur. Bu eksikliklerin ve sorunların kaynağı belirtilmiştir. Bunlara çözüm önerileri getirilmiştir. Bu sorunların ve çözüm önerilerinin önemsenmemesi öğrencilerin stajlarda sorunlar yaşamalarına ve sektörden uzaklaşmalarına sebep olamaya devam edecektir. Böylece turizm eğitimi alan nitelikli personel sektörde çalışmayacaktır. Bu da gelecek dönemde sektör için ciddi sıkıntılar yaratabilir. Bu durum ülke kaynaklarının etkin ve verimli bir şekilde kullanılmamasını, ayrıca Türk turizm sektörünün sürdürülebilir bir rekabet avantajı elde edebilmesini zorlaştırıcı sorunları beraberinde getirecektir.

Bu araştırma maddi açıdan ve zaman yetersizliğinden dolayı Marmara Bölgesindeki 3 üniversitenin turizm eğitimi alan lisans ve önlisans öğrencileriyle gerçekleştirilebilmiştir. Diğer bölgelerde de benzer çalışmalar yapılabilir ve bölgeler birbirleriyle kıyaslanarak bunların sebepleri araştırılabilir. Hatta bu çalışmalar yurt geneline uygulanarak çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Turizm eğitimi alan hem lisans hem de önlisans düzeyindeki öğrencilerin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunlar bazı konularda farklılık göstermektedir. Fakat her iki düzeyde de öğrencilerin bazı konularda aynı sorunları yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sorunların kaynağının bilinmesi ve önemsenmesi sorunların yok edilebilmesi için önem taşımaktadır. Öğrencilerin staj dönemlerinde yaşadıkları bu sorunların çözümü için eğitim kurumlarına, Milli Eğitim ve Turizm Bakanlıkları ile turizm sektörü temsilcilerine çok fazla iş düşmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akat, Ö. (1997). *Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği*, Bursa: Etkin Kitabevi.

Akyüz, Y. (2004). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: PegemA Yayıncılık

Altunışık, R., C. Avcıkurt, O. Batman, Ş. Demirkol, M. Sarıışık, G. C. Uçkun, S. Uçkun, B. Zengin (2004), 'Turizm İşletmeleri', 1.Basım, Değişim Yayınları.

Altunışık, R., R. Coşkun, S. Bayraktaroğlu ve E. Yıldırım (2007). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*, Adapazarı: Sakarya Yayıncılık.

Anonim (1995). *Turizm Eğitiminde Uygulama Sorunları Seminer ve Atölye Çalışması*. İstanbul: Tugev Yayınları.

Barutçugil, İ. (1986). *Turizm Ekonomisi ve Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri*. İstanbul.

Barutçugil, İ. S. (1989). *Turizm İşletmeciliği*. İstanbul: Beta Yayınları.

Başaran, İ. E. (1983). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Bayer, M. Z. (1992). *Turizme Giriş*. İstanbul: İşletme Fakültesi Yayınları.

Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Carnegie, D. (1997). *Dost Kazanma ve İnsanları Etkilime Sanatı*. N. Uzunali (çev.), İstanbul: Epsilon Yayıncılık

Cook, R., A. Laura, J. Yale, Joseph, J. Marqua (1999). *Tourism, The Business of Travel*. Library Of Congress Cataloging -in Publication Data

Demirel, Ö. (1999). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Goeldner, Charles, R.,J., R., Brent, Ritchie, Robert, W., McIntosh, (2000). *Tourism. United States Of America: Principles, Practises, Philosophies.*
- Hacıoğlu, N. (1995), *Türkiye'deki Turizm Eğitimi*, Teksir Ders Notları. Balıkesir.
- Hacıoğlu, N. (2000). *Turizm Pazarlaması*. Bursa: Vipaş A.Ş.
- Hacıoğlu, N. (2008). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hacıoğlu, Necdet (1995). *Türkiye'de Turizm Eğitimi*. Balıkesir Ders Notları.
- Kalaycı Ş. (2005). *Faktör Analizi İçinde SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kocaçınar, M. (1969). *Genel Öğretim Metodu*. İstanbul: İzmir Eğitim Enstitüsü Ders Kitapları Yayınları
- Kozak, N., M. Akoğlan ve M. Kozak (2006). *Genel Turizm*. Anatolia Yayıncılık
- Köksal, A. (1994). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Ankara: İstanbul Yayıncılık ve Eğitimcilik Hiz. San. Tic. Ltd.Şti.
- Mcintosh, R., W. C. R. Goeldner ve J. R. Brent (1995). *Tourism Principles, Practices, Philosophies.*
- Nakip, M. (2006). *Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve (SPSS) Destekli Uygulamalar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Olalı, H. (1983). *Dış Tanıtım ve Turizm*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özdemir, M. (1992). *Turizmin Türkiye'nin Sosyo Ekonomik Yapısına Etkileri*. Ankara: Kök-Sav Yayınları.
- Öztaş, K. (2002). *Turizm Ekonomisi, Genel Turizm Bilgileri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Page, J. S. (2009). *Tourism Management. Managing for Change, Third Edition*
- Sezgin, O. M. (1995). *Genel Turizm*. Ankara, Tutibay Yayınları.
- Sezgin, O. M. (2001). *Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Tezcanlı, M. (1995). *Turizm Sektörü*. İMKB
- Tunç, A. ve F. Saç (2007). *Genel Turizm Gelişimi ve Geleceği*, Detay Yayıncılık.
- Tutan, N. (2002). *Geleceğin Turizm Eğitimi*. Antalya: First Tourism Congress of Mediterranean Countries.
- Tutar, E. ve F. Tutar (2006). *Turizm, Ekonomi, Türkiye ve OECD*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Türkmen, N. (2000). *Turizm Sektörünün Vergilendirilmesi*. Ankara: Yaklaşım Yayınları.
- Ural, A. ve İ. Kılıç (2006). *Bilimsel Araştırma Süreci ve Spss İle Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Usta, Ö. (1988). *Turizm Olayına ve Türk Turizm Politikalarına Yapısal Yaklaşım*. İstanbul: Sümbül Baımevi.
- Usta, Ö. (2001). *Genel Turizm*. İzmir: Anadolu Matbaacılık.

Sürekli Yayınlar

- Ahipaşaoğlu, S., A. Karaman ve E. Sağlık (2002), Turizm Sektöründe Endüstriye Dayalı Eğitim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Palandöken Kış Sporları Merkezinde Bir Uygulama. *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*, 137-143.
- Akoğlan, M. ve N. Kozak (1998). Kamu ve Vakıf Üniversitelerinin Turizm Programlarında Eğitim Gören Öğrencilerin Profili ve Beklentileri. *1. Ulusal Turizm Sempozyumu*.
- Aksu, A. ve A. Aktaş (2005). Job Satisfaction of Managers İn Tourism Cases in The Antalya Region Of Turkey. *Managerial Auditing Journal*. 20.5, 479-487.
- Alemdar, T. (1992). Turizm Eğitiminde Stajlar Konusunda Bir Model. Turizm Eğitimi Konferansı Workshop
- Avcıkurt, C. ve A. Köroğlu (2002). Turizm Etkilerinin Algılanmasında Turizm Eğitiminin Rolü: Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Adnan Menderes Üniversitesi Seyahat ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2, 1-6.
- Aymankuy, Y. ve Ş. Aymankuy (2011)Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm Sektöründeki İstihdama Bakışları ve Kariyer Beklentilerine Dönük Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. 12. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı. 614-626.
- Aymankuy, Y. ve Ş. Aymankuy (2002). Önlisans ve Lisans Düzeyindeki Turizm Öğretim Kurumlarının Buldukları Yerlerin Analizi ve Turizm Eğitimi İçin Öneri Bir Model. *Turizm Eğitimi Konferansı*. 29-41
- Baron, P. ve G. Maxwell (1993). Hospitality Management Students Image of the Hospitality Industry. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 5.5, 5-8.
- Bayer, E. (1998). Türkiye’de Meslek Yüksek Okulları Turizm Eğitimi Kalitesinin Gerçekleştirilmesinde Sanal Yöntemlerin Rolü. Süleyman Demirel Üniversitesi *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,

- Birdir, K. (2002). Turizm ve Otel İşletmeciliği Eğitimi Alan Lisans Öğrencilerinin Turizm Endüstrisinde Çalışmayı Tercih Etmemelerinin Temel Nedenleri: Nominal Grup Tekniği Araştırması. Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop.
- Boz, İ. (2002). Türkiye'de Turizm Eğitim Maliyeti ile Reel Ücret Seviyesinin Karşılaştırılması. *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*,
- Buluç, G. (1992). Turizm ve Otel İşletmeciliği Eğitiminde Stajın Önemi. Turizm Eğitimi Konferansı- Workshop.
- Busby, G. D. ve P. Gibson (2010). Tourism and Hospitality Internship Experiences Overseas: A British Perspective. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 9.1, 4-12.
- Çakırer, M. A. (2002). Turizm Eğitiminde E- Öğrenimin (E- Learning) Uygulaması ve Türk Turizm Sektörüne Sağlayacağı Avantajlar. *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*.
- Çankırı, P. ve O. Batman (2010). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Sektörde Kalma Eğilimleri: Sakarya Üniversitesi Örneği. *9. Geleneksel Turizm Paneli*, Sakarya, 37-48.
- Çapar, B. (2002). Turizm Sektörü- Turizm Eğitim Kurumları İşbirliği, Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri. Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop.
- Demirkol, Ş. (2002). Turizm Alanındaki Lisansüstü Programların Analizi ve Sektörle Uyumlaştırmaya Yönelik Görüşler. Turizm Eğitimi Konferansı. Ankara: T.C. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Demirkol, Ş. ve E. Pelit. (2002). Türkiye'deki Turizm Eğitim Sistemi ve Avrupa Birliği Sürecindeki Olası Gelişmeler. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 125-146.
- Egeli, H. A. (1997). Türk Turizminin Gelişimini Etkileyen Faktörler ve Diğer Sektörlerle İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. 12.2, 111-133.

- Emir, O., E. Pelit ve S. Arslan (2010). Turizm Alanında Önlisans Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Öncesi Ve Sonrası Görüşlerinin Karşılaştırılması (Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9.33, 141-165
- Eser, Z. (2001). Lisans Düzeyinde Turizm İşletmeciliği Eğitim Müfredatının Hazırlanmasındaki Faktörler ve Başkent Üniversitesi Modeli. *Turizm Akademik Dergisi*. 2.1, 1-9.
- Gökdeniz, A. ve H. Çeken (2001). Turizm Eğitimi ve Sektörel İşbirliği Çerçevesinde Sorunlar ve Çözüm Yolları, Turizm İşletmelerinde İnsan Kaynakları Yönetimi. Hafta Sonu Seminerleri.
- Güler, Ç. (2002), ‘‘Turizmde Sağlık ve Beslenme Sorunlar ve Çözümler’’, Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Alanya, 3-4-5.
- Güneş, G. ve S. Özmen (2002). Turizmde Çevre Eğitiminin Önemi. Turizm Eğitimi Konferansı -Workshop.
- Gürdal, M. (2002). Türkiye’de Mesleki Turizm Eğitiminin Yapısal Analizi, Okullaşma-Eğitiminin Kalitesi-Staj-İstihdam Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*. sayfa numara aralığı
- Gürkan, G. Ç., D. Dönmez ve D. Küçükaltan (2010). Turizm Alanında Eğitim Gören Öğrencilerin Kariyer Hedefleri: Önlisans Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *11. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 351-363
- Halis, M. ve S. Aydın (2010). Turizm Eğitiminde Uygulanan Müfredat Bağlamında Öğrenci Kazanımlarının Ve Eğitim Koşullarının Değerlendirilmesi: Akademisyen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. 5. *Ulusal Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, 377-398.
- Hergüner, G., S. Arslan ve H. Dünder (2002). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Okul Deneyimi Dersini Algılama Düzeyleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 11, 44-59.

- Ilgaz, S. ve M. Çakar (2002). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Problemleri: Başkent Üniversitesi İ.İ.B.F. Turizm İşletmeciliği Bölümü Öğrencileri Üzerine Yapılan Bir Araştırma. *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*.
- Kaşlı, M., M. O. İlban ve N. Aydemir. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Staj Sırasında Yaşadıkları Sorunlar ve Stajdan Sonra Mesleğe Bakış Açılarını Ölçmeye Yönelik Görgül Bir Araştırma. *11. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, Detay Yayıncılık, 275-289.
- Kocaoğlu, B. (2002). Turizm Eğitiminde Kalite Değerlendirmesi: Sertifikasyon. *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*.
- Kuşlivan, S., ve Z. Kuşlivan (2000). Perception and Attitudes of Undergraduate Tourism Students Towards Working in The Tourism Industry In Turkey. *Tourism Management*, 21.3, 251-268.
- Küçükaltan, D. ve E. Boyacıoğlu (2002). Yaygın Turizm Eğitim Politikaları Işığında Yerel Halkın Turizm Bilincinin Geliştirilmesinin Önemi: Edirne İlinde Bir Uygulama. *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*
- Mırlı, İ. (2002). Turizm Sektöründe Meslek Standartları ve Mesleki Belgelendirme Sistemi. *Anatolia Turizm Araştırma Dergisi*. 13, 39-55.
- Mısırlı, İ. (2002). Turizm Sektöründe Meslek Standartları ve Mesleki Belgelendirme Sistemi (Sertifikasyon). *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*.
- Olsen, M. D. ve M. A. Khan (1989). Mission And Philosophy: Graduate Programs. *Hospitality & Tourism Educators*. 20, 16-26.
- Özdemir, M. (2002), Turizmin Yükselme Döneminde (1984-1990) Eğitim Sorunu ve Bugün. *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*,
- Özdipçiner, N. S. ve V. Kalınkara (2005). Konaklama Sektörü Çalışanlarının Örgüte Yönelik Düşünce ve Bağlılık Durumları: Denizli Örneği. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16.1, 82-92.

- Pauze, E. F. (1993). Time For a New Mission in Hospitality Education. *Hospitality Tourism Educators*, 5.3.
- Richardson, S. (2009). Undergraduates, Perceptions of Tourism and Hospitality As a Career Choice. *International Journal of Hospitality Management*, 28.3, 382-388.
- Rutter, D. (1991). Catering Education and Training in France and Britain: Some Implications For Productivity. *Tourism Management*. 12.4, 356-360.
- Sarıışık, M. (2007). Turizm Sektöründe Meslek Sahibi Olmaya Yönelten Etkenler: Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerine Yönelik Bir Çalışma. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*. 18.2, 143-160.
- Sarıışık, M., O. Akova ve Ü. Kaya (2007). Lisans ve Önlisans Öğrencilerinin Turizm Sektörüne Yönelme Nedenleri Arasındaki Görüş Farklılıklarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *1.Ulusal Türkiye Turizm Kongresi*, Detay Yayıncılık
- Selvi, M. S., Ç. Mutlu ve T. Şahin (2010). Kırsal Alandaki Turizm Eğitim Kurumlarının Endüstriyel Kuruluşlar Açısından Değerlendirilmesi. *5. Ulusal Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, 426-440.
- Sem, J. ve C. Clements (1996). Tourism and Recreation Management: Strategies for Public Lands. *Parks & Recreation*. 31.9, 92-105.
- Taşgit, Y. E. ve S. Coşkun (2011). Türkiye'de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Üniversitelerin Kuruluş Yerinin Üniversite Öğrencilerine Sunacağı Sektörel İmkanlar Açısından Değerlendirilmesi. *Sakarya Üniversitesi Yayını: 10.Geleneksel Turizm Paneli Bildiriler Kitabı*.
- Türkay, O. ve A. Tüzemen (2009). Turizm Öğrencilerinin Çalışma Bölgesi Seçimleri Üzerine Bir Uygulama. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 20.2, 215-229.
- Ünal, A. (2002). Türkiye'de Örgün Eğitim Yapan Yükseköğrenim Kurumlarında, Turizm Eğitiminde Kullanılan Laboratuvarların Önemi: Başkent Üniversitesi Modeli. Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop.

- Ünlüöner, K. (2000). Turizm İşletmeciliği Öğretmenlik Programlarının Öğrenci Beklentileri ve Algılamaları Açısından Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 218-238.
- Ünlüöner, K. (2007). *Turizm İşletmeciliği Öğretmenlik Programlarının Öğrenci Beklentileri ve Algılamaları Açısından Karşılaştırılması 1998- 1999 ve 2003-2004 Öğretim Yılları*.
- Ünlüöner, K. ve Y. Boylu (2005). Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Beklenti ve Algılamalarındaki Değişimin Karşılaştırılması (2000-2001 ve 2003-2004 Eğitim Öğretim Yılları). M.E.B. Dergisi, Ankara, M.E.B Yayınevi. 164-180,
- Ünlüöner, K. ve Y. Boylu (2005). Türkiye’de Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 3.12, 11-32.
- Üzümcü, T. P. ve S. Bayraktar (2004). Türkiye’de Turizm Otel İşletmeciliği Alanında Eğitim Veren Yüksek Öğretim Kuruluşlarındaki Eğitimcilerin Turizm Mesleki Eğitiminin Etkisel Açından İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. 3. *Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiri Kitabı*.
- Van, H ve B. Hubert (2000). The international Internship as part of The Hospitality Management Curriculum, Combining Work Experince With İnternational Expoure. *Hospitality and Tourism Education*, 12.1, 6-9.
- Woodhall, M. (1979), Education, Work and Employment In Developing Countries A Synthesis of Recent Research Education Work and Employment A Summary Review. *International Development Research Center Manuscript Reports*.
- Yağcı, Ö. (2001). Türkiye’deki Turizm Eğitimi ve İstihdamında Karşılaşılan Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4, 23-39.
- Yapıcı, M. (2003). Yaygın Eğitim. *Bilim. Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 3.1.

Yazıcı, S. (2002). Turizm Eğitiminin Bilinci ve Uygulama Dersi: Staj. Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop.

Yıldırım, A. (2002). Turizm Sektörü, Turizm Eğitim Kurumları İşbirliği, Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri: Kocaeli Üniversitesi Derbent M.Y.O.'nda Yürütülen Bir Proje. Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop.

Diğer Yayınlar

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü raporunda Türkiye 6. Sıraya yükseldi (t.y.)
<http://www.haber3.com> (04 Temmuz 2012).

Çelik, K. (2006). Otellerde Staj Yapan Öğrencilerin ve Otel Yöneticilerinin Memnuniyet Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Çimen, H. (2006). Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Almış İşgörenler İle İlgili Değerlendirmeleri: Ankara'daki Dört ve Beş Yıldızlı Otellerde Bir Uygulama. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Durgun, A. (2006). Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü: Isparta Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi

Gören, R. (2005), Yüksek Öğrenim Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Vakıf ve Devlet Üniversitelerindeki Staj Uygulamalarına Yönelik Karşılaştırmalı Bir Analiz: Ankara İli Örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.

<http://www.msxlabs.org/forum/turizm/81314-turizm-nedir-turizm-hakkinda.html> (5 Temmuz 2012).

Kırlı, T. (2006). Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde Uygulanmakta Olan Meslek Stajlarının Öğrenci Beklentilerini Karşılama Düzeyine Yönelik Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Kırlı, T. (2006). Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde Uygulanmakta Olan Meslek Stajlarının Öğrenci Beklentilerini Karşılama Düzeyine Yönelik Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yaygın Mesleki Turizm Eğitimi Faaliyetleri, <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,13202/yaygin-mesleki-turizm-egitimi-faaliyetleri.html> (23 Nisan 2013).

M.E.B.<http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/alanprogramlari/konaklama/konaklama.html>, 23 Mayıs 2013)

Milli Eğitim Bakanlığı <http://kursiyernet.meb.gov.tr/>. (20 Mayıs2013).

Milli Eğitim Bakanlığı <http://ttogm.meb.gov.tr/haber.php?go=tamhaber&haberid=41>,E.T: 28 Mayıs 2013).

Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Resmi Gazete Tarihi:21.5.2010/27587, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/27587_0.html (23 Nisan.2013)

ÖSYM, <http://www.osym.gov.tr/ana-sayfa/1-0/20130625.html> (24 Haziran 2013)

Sarı, H. (2007). Ortaöğretim Düzeyinde Mesleki Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Sürecine Adaptasyonu Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Şendağ, Serkan (2012). *Bilgisayar Destekli İstatistik Dersi Notları*. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü.

Taşkın, M. (2006). Ortaöğretim Turizm Eğitiminde Staj ve İzmir İli Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Liselerinde Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

TONTA, Y. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/courses/spring2009/bby208/bby208-10-varyans-analizi.ppt> (20 Mayıs 2013).

Turizm Gazetesi. [http:// kariyer.turizm gazetesesi.com/news/news.aspx?id=64622](http://kariyer.turizm gazetesesi.com/news/news.aspx?id=64622). (06 Temmuz 2012).

Tutan, E. (2010). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Dönemlerinde Maruz Kaldıkları Mobbing (Psikolojik Yıldırma) Ankara İlinde Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Tuyluoğlu, T. (2003). Türkiye’de Turizm Eğitiminin Niteliği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türk Dil Kurumu <http://sozluk.bilgiportal.com/nedir/%C3%B6rg%C3%BCn+e%C4%9Fitim>, (28 Mayıs 2013)

Türk Dil Kurumu. <http://www.tdksozluk.com/s/staj/>. (21 Nisan 2013).

Türkseven, E. (2012). Turizm Eğitiminde Yaşanan Staj Sorunları: Lisans Öğrencilerinin Görüşlerine Yönelik Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adapazarı: Sakarya Üniversitesi.

Yer, C. (2006). Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi Eğitim Programlarında Yer Alan Stajın Kurumlarda Uygulanabilme Durumu. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Ana Bilim Dalı.

EKLER

Ek 1- Araştırmada Kullanılan Anket Formu

Değerli katılımcı,

Bu çalışmanın temel amacı, ön lisans ve lisans düzeyinde turizm eğitime devam eden üniversite öğrencilerinin staj konusundaki düşünce ve algılamaları arasındaki farklılıkların belirlenmesi üzerine bir araştırma yapmaktır. Bu çalışma kapsamında turizm eğitimi alan önlisans ve lisans öğrencilerinin staj sorunları ve bunların önem dereceleri belirlenmeye çalışılacaktır. Çalışma tamamen akademik amaçlı olup, kişi isimleri **KESİNLİKLE** kullanılmayacaktır. Sorulara verilecek objektif yanıtlar çalışmanın verimliliğini artıracaktır. Gösterdiğiniz yardım ve duyarlılığa şimdiden teşekkür ederiz.

Hasibe YAZIT, Sakarya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

Hasibe_yazit41@hotmail.com

Puanlamaya ilişkin açıklamalar ;

① ☐ hiç katılmıyorum	② ☐ katılmıyorum
③ ☐ Ne katılıyorum ne katılmıyorum	④ ☐ katılıyorum
	⑤ ☐ kesinlikle katılıyorum

Stajda Yaşanan Sorunlar ve Önem Dereceleri ;

Staj yeri bulmakta zorluk çekmedim.	①	②	③	④	⑤
Staj süresinin mesleki becerilerimi geliştirmesi açısından yeterli olduğunu düşünüyorum.	①	②	③	④	⑤
Eğitim kurumlarında edindiğimiz teorik bilgilerin staj esnasında yararlı olduğunu düşünüyorum.	①	②	③	④	⑤
Staj dönemini, edindiğim teorik bilgilerimi uygulama ve pekiştirme imkânı olarak görüyorum.	①	②	③	④	⑤
Staj döneminde zevkle çalışıyorum ve bu dönemi işi öğrenmenin bir parçası olarak görüyorum.	①	②	③	④	⑤
İşletmelerin diğer çalışanlar ile stajyerler arasında adil bir davranış sergilediğini düşünüyorum.	①	②	③	④	⑤
İşletmelerin stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate aldığını düşünüyorum	①	②	③	④	⑤

Yaptığım staj yabancı dilimi geliştirmemde yardımcı oldu.	①	②	③	④	⑤
Staj yaptıktan sonra eğitim aldığım bölüme olan ilgim arttı.	①	②	③	④	⑤
Staj sonrasında derslere ve konulara bakış açımda olumlu gelişmeler meydana geldi.	①	②	③	④	⑤
Yaptığım stajın mezuniyet sonrası iş yaşamımda başarılı olmamada katkı sağlayacağına inanıyorum.	①	②	③	④	⑤
Yaptığım staj mesleki açıdan kendime olan güvenimi arttırdı.	①	②	③	④	⑤
Yaptığım staj iş yaşamını tanımak açısından yararlı oldu.	①	②	③	④	⑤
Staj süresince insan ilişkileri ve müşteri- çalışan ilişkileri konusunda deneyim kazandım.	①	②	③	④	⑤
Yaptığım stajın iş bulma imkânını arttıracığını düşünüyorum.	①	②	③	④	⑤
İşletmeler, stajyerlerin işi öğrenmeleri, bilgi ve beceri kazanmaları için gerekli ortamı hazırlamaktadır.	①	②	③	④	⑤
Staj eğitimi, bana yeni bilgi ve beceriler kazandırıyor.	①	②	③	④	⑤
Staj eğitimi, iş disiplini ve iş ahlakı kazanmada yardımcı oluyor	①	②	③	④	⑤
Staj eğitimi, üniversite eğitimime katkı sağlayacaktır	①	②	③	④	⑤
İşletme çalışma saatleriyle ilgili yasal düzenlemelere uyuyor.	①	②	③	④	⑤
Usta öğreticimin bilgi ve becerisi bana işi öğretme konusunda yeterlidir.	①	②	③	④	⑤
İşyerinde işi yapmamı sağlayacak uygun araç ve gereçler mevcuttur.	①	②	③	④	⑤
İşyerindeki araç ve gereçleri kullanmama izin veriliyor.	①	②	③	④	⑤
Aldığım ücret masraflarımın karşılanmasını sağlamaktadır.	①	②	③	④	⑤
Üniversite ve sektör ilişkileri yeterlidir.	①	②	③	④	⑤
İç rotasyon yaparak farklı departmanlarda belirli sürelerle çalışma imkânı vardır.	①	②	③	④	⑤
İşletmenin lojman kapasitesi yeterlidir	①	②	③	④	⑤
Haftalık izinler düzenli olarak verilmektedir	①	②	③	④	⑤
İşletme stajyeri ucuz iş gücü olarak görmemektedir.	①	②	③	④	⑤
Stajdan sonra bu sektörde çalışmayı tekrar isterim.	①	②	③	④	⑤
Staj dönemi bittiğinde staj yaptığım iş yerinden olumlu duygularla ayrılacağım.	①	②	③	④	⑤
Mezun olduktan sonra staj yaptığım iş yerinde çalışmak isterim	①	②	③	④	⑤
İş yerinde yaptığım staj süresini yeterli buluyorum.	①	②	③	④	⑤

İşyerinde çalışanlar ve stajyerler arasında çatışma yoktur.	①	②	③	④	⑤
Staj yaptığım iş yerinde dosya hazırlayabilecek yeterli kaynağa ve bilgiye ulaşabiliyorum	①	②	③	④	⑤
Staj süresince kariyer geliştirme fırsatları gerektiğince sunulmaktadır.	①	②	③	④	⑤
İşyerinde baskı ve taciz olaylarına rastlamadım.	①	②	③	④	⑤
Çalışma yerinin ve lojmanların hijyen ve sanitasyon sorunları yoktur.	①	②	③	④	⑤
Staj dönemleri turizm sektörü açısından uygun dönemlerde planlanmaktadır.	①	②	③	④	⑤
Turizm stajyerlerine karşı herhangi bir ön yargı yoktur.	①	②	③	④	⑤

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Demografik özellikleriniz;

Cinsiyetiniz:	☐ Erkek	☐ Kadın			
Yaşınız:	☐ 16-19	☐ 20-23	☐ 24-27	☐ 27 ve üzeri	
Üniversiteniz	☐ Sakarya Üniversitesi	☐ Balıkesir Üniversitesi	☐ Kocaeli Üniversitesi		
	☐ Beykent Üniversitesi	☐ Boğaziçi Üniversitesi	☐ Haliç Üniversitesi		
	☐ İstanbul Ticaret Ün.	☐ İstanbul Üniversitesi	☐ Kırklareli Üniversitesi		
	☐ İzzet Baysal Ün.	☐ Yeditepe Üniversitesi	☐ Okan Üniversitesi		
	☐ İstanbul Arel Ün.	☐ Diğer.....			
Eğitim durumunuz	☐ Lisans	☐ Önlisans			
Bu sektörde çalıştınız mı?	☐ evet	☐ hayır			
Staj süresince ödeme yapıldı mı?	☐ evet	☐ hayır			
Yapıldıysa aylık ne kadar ödeme yapıldı?	☐ 0-300	☐ 301-600	☐ 601-900	☐ 901-1100	☐ 1100 üzeri
Turizm eğitimi almayı	☐ çok isteyerek seçtim	☐ isteyerek seçtim	☐ Kararsızım		
	☐ İstemeyerek seçtim	☐ hiç istemeyerek seçtim			
Staj yapılan veya çalışılan işletmenin niteliği	☐ Konaklama işletmesi	☐ Seyahat işletmesi	☐ Yiyecek-içecek	☐ Diğer	
	1.Otel	1. A grubu seyahat acentesi	1. Restoranlar	
	a. 5 yıldız		2. Kafeteryalar		
	b. 4 yıldız	2. B grubu seyahat acentesi	3. Eğlence Yerleri		
	c. 3 yıldız	3. C grubu seyahat acentesi			
	d. Diğer.....				
	2. Tatil Köyü				
	3. Butik Otel				
	4. Diğer.....				

Staj yaptıysanız veya bu sektörde çalıştıysanız hangi departmanda çalıştınız?	KONAKLAMA	SEYAHAT	YİY.-İÇECEK	DiĞER
	☐ Önbüro	☐ Satınalma	☐ Mutfak elemanı
	☐ Yiyecek-içecek	☐ Satış/pazarlama	☐ Servis elemanı	
	☐ Kat hizmetleri	☐ İnsan kaynakları	☐ Bar elemanı	
	☐ İnsan kaynakları	☐ Muhasebe	☐ Diğer.....	
	☐ Muhasebe	☐ Operasyon		
	☐ Mutfak	1. Tur rehberi		
☐ Diğer.....	2. Transferci			

Turizmde Yükseköğretimi Tercih Nedeninizi ve Önem Derecesini Belirtiniz.

Kariyeri olan bir sektör olması,	①	②	③	④	⑤
Kazancının iyi olması,	①	②	③	④	⑤
Eğitiminin iyi olması,	①	②	③	④	⑤
İş bulmada avantajlı konumda olması,	①	②	③	④	⑤
İnsan ilişkilerinin olması, sosyalleşme	①	②	③	④	⑤
Ailenin bu işte çalışması	①	②	③	④	⑤

Üniversite sıralamasında bu okul kaçınıcı tercihinizdi?

a)1-3

b)4-6

c)7-10

d)11 ve üzeri

Bu sektör haricinde çalışma şansınız olsaydı hangi sektörde kariyerinizi geliştirmek isterdiniz?

ÖZGEÇMİŞ

Hasibe Yazıt, 15.01.1985 tarihinde Mardin’de doğdu. İlköğretimini İzmir’in Foça ilçesinde tamamladı. Ortaöğrenimini Foça Cemil Midilli Lisesi Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesi’nde tamamladı (2005). Aynı yıl Kocaeli Üniversitesi Derbent Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksek Okulu’na başladı ve Konaklama işletmeciliği bölümünden okul ikincisi olarak mezun oldu (2009). Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı’nda yüksek lisans eğitimine başladı. Tez aşamasında evlendi ve bir çocuk annesi. Ulusal ve uluslararası bilimsel toplantılarda sunulmuş bilimsel çalışmaları mevcuttur.

Akademik Yayınları

- **Yazıt H.**, Sarıışık M., (2012), Turizm İşletmeciliği Eğitimi Alan Lisans ve Önlisans Öğrencilerinin Staj Dönemlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, 1.İşletme Yönetimi ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kongresi, 23-25 Kasım, Bakü Azerbaycan Devlet Üniversitesi, Azerbaycan.
- DEMİRDELEN D. ve **Yazıt H.** (2011), Kadın Yöneticilerin Cam Tavan Engelleri: Konaklama İşletmelerinde Yapılan Bir Araştırma, 9. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, Devlet İktisat Üniversitesi Bakü – Azerbaycan
- TÜRKEY O., Solmaz S.A., **Yazıt H.** ve Demirdelen D. (2011), Otel İşletmelerinde Kıyaslama (Benchmarking) Uygulamalarına Yönelik Nitel Bir Araştırma, 1. Uluslararası Turizm Ve Otelcilik Sempozyumu, 29 Eylül-1 Ekim 2011, Selçuk Üniversitesi - Konya
- **YAZIT H.** ve Demirdelen D. (2010), Turizm İşletmelerinde HACCP Uygulamaları: Marmara ve Ege Bölgesi Örneği; 11. Ulusal Turizm Kongresi 2-5 Aralık 2010, Adnan Menderes Üniversitesi-Kuşadası; Detay Yayıncılık Ankara-2010
- **YAZIT H.**, Halis M., (2010), Turizm İşletmelerinde HACCP Uygulamaları: Sakarya Örneği, 9. Turizm Paneli, 15 Nisan 2010, Sakarya Üniversitesi - Sakarya